

## B2-páholy

Egy kérdés, egyetlen ostobának is feltűnhető kérdés foglalkoztat mostanában, pontosabban hetek óta, azóta, hogy éjjelente nem csörren meg a házi telefonunk, és nem szól bele egy rekedt hang, hogy magázó hangnemben megkérdezze tőlem, hogy vagyok. Hallgat a telefon. Megszokom, gondoltam, és lehet, hogy mégsem fogom megszokni az éjszakai telefon hallgatását. Igen, Fodor Ákos hívása, rekedt, agyondhányzott hangja hiányzik, aki a legváratlanabb órákban tudott telefonálni. Nem többért, mint hogy megtudja, hogy vagyok, pontosabban, milyen állapotban vagyok éppen. Hogy – élek-e még. Ha jókedve volt, akkor beolvasta nekem a legújabb verseit. Ennek is megvolt a maga koreográfiája, ahogy szinte mindennek a kapcsolatunkban. *Dolgoztál ma?*, kérdeztem meg valahányszor, és ő mindig ugyanazt a választ adta: *természetesen nem dolgoztam*. Írtál?, javítottam ki magamat automatikusan. Írni írtam. De az írás az nem munka. És hallottam a telefonban, ahogy kifújja a füstöt. *Elovasod?*, kérdeztem a szokásos rendreutasítás után. *Ha mazochista hangulatban vagy, akkor igen*. Volt, hogy csak egyetlen négysorost olvasott be a telefonba, de volt, amikor négy-öt új verset is meghallgattam. Ha belegondolok, sokkal több Fodor Ákos-verset ismerek, mert hallottam az elmúlt tíz évben, mint ahány megjelent. Soha nem küldött olyan folyóirathoz verset, ahonnan nem kértek tőle. Ez az irodalom számára egyenes út volt az elfelejtéséhez. Mai szerkesztőink nem arról híresek, hogy a hallgató emberektől szereznek kéziratot, leginkább azzal foglalatalkodnak, hogy a beérkezett sok-sok szarság közül kirostálják azt a keveset, amit használni tudnak. Nem írt megrendelésre verset, és nem várt megrendelésre. De verset mindig írt, mert tudta az alaptörvényt, hogy a versnek íródnia kell. Nem érdekelte, hogy hanyagolták a válogatások, hogy hetven éve közelében is kihúzta valaki a József Attila-díjra javasoltak listájáról. Legyintett, nekem az már csak amolyan kisdobos-díj lenne, jó Zalánom, bámult fürkészsze, keskeny félmosollyal rám, és én tudtam, nagyon rosszullesik neki, hogy a nála méltatlanabbak listáján sem szerepelhet. Amiben nagyon jó volt, a színházi dalszövegek írása, és amit fél életem keresztül művelt nagy kedvvel és műgonddal, azt az utóbbi években nem csinálhatta, természetesen megrendelés híján. Nyilván nem fontos már sem az Operának, sem a színházainknak a szakmai pontosság, a biztos prozódia, a könnyedség és hallatlan szellemesség, a legjobb értelmű profizmus a szövegekben. Nem panaszkodott emiatt, de elbizonytalanította megszokottan munkával túlszűfolt napjait a hirtelen beállt megrendelés hiány. Nem érezte jól magát a bőrében, de nem nyafogott, nem kilincsel, nem kapkodta fel a telefont, nem hívta fel sem a régi barátokat, sem az új ígéretőket. Élt, elzárkózva a világtól, és mindinkább elzárkózva az emberektől. Zenéket hallgatott, és egy-egy háromsorost, négysorost akár egész napon keresztül csiszolgatott, a maga gyönyörűségére; a tökéletesség igényességével és igézetében és eredményességével írt – de nem dolgozott. Fodor György, a haiku (és Fodor Ákos) egyik legkiválóbb ismerője így kiált fel egy esszéjében: „Fodor Ákos számomra az abszolút mester!” Számomra is az volt, jegyzem meg csöndesen. Barátja voltam, így a tanítványa lehettem. És akkor most fölteszem a kérdést, ami így talán már nem is lesz annyira ostoba: lehet-e, szabad-e Fodor Ákos után még haikut írni?

Zalán Tibor

# NAPÚT

Irodalom, művészet,  
környezet

XVII. évfolyam 2. szám

A Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából kiadja a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.  
Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers),  
**Balásza Géza** (nyelvművelés), **Bognár Antal** (évkönyv), **Borbély András** (kisebbségek), **Elek Szilvia** (zene),  
**Hlavacska András** (műbírálat), **Kovács Ildikó** (szöveggyűjtés), **Prágai Tamás** (próza), **Sebeők János** (környezet), **Szondi Bence** (tördelés), **Vincze Ferenc** (dokumentum), **Wenner Tibor** (művészet).  
Szerkesztőségvezető: **Cserép Nelli**. Napút-kör: **Csajji László Koppány, Csűrös Miklós,**  
**Doncsev Toso, Gráfik Imre, Jankovics Marcell, Dr. Kocz Gábor, Radnóti Zsuzsa,**

**Rakovszky Zsuzsa, Szőrényi László** (tiszteletbeli konzulensek).

Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: Ady Endre Művelődési Központ, 1043 Budapest, Tavasz u. 4.

Telefon: (1) 225-3474 • Mobil: (70) 617-8231 • E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

A Cédrus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

## B2-páholy

Zalán Tibor tárcája . . . . . borítóbelső

## Évnap

Szondi György: Tótágas . . . . . 3  
Prágai Tamás: Korai alakok . . . . . 4  
Babics Imre: Borostyánkő . . . . . 5  
Borbély András: Könnyű föld . . . . . 5  
Zalán Tibor: Minden dolgok lakója . . . . . 6

## Emlékezet

Fodor Ákos: Axióma; Xénia;  
Eredményhirdetés; Anyakönyvi kivonat;  
A felelőtlen; Visszapillantó . . . . . 7  
Vihar Judit: Fodor Ákos halálára . . . . . 8

## Taréjlások

A sok haikuszerzőt felsorolni itt nem tudjuk.  
Alkotásaik nevük (álnevük) sorrendjében  
következnek – ettől csak egy-két helyen,  
tördelési szempontból tértünk el. . . . . 9–24

Németh Péter Mykola: Akkor . . . . . 25  
Baley Endre: Rozsdafarkú hajnal . . . . . 26  
Soós József: Immár; Lángot vigyázok;  
Lassan; Tarkón lőtt világ . . . . . 27

## Ablak

Vihar Judit: Villányi László haikui . . . . . 28  
Marczinka Csaba: Kosztolányi másik oldala  
(Bíró-Balogh Tamás: Mint aki  
a sínek közé esett) . . . . . 31

Báthori Csaba: Mozdulatlanok bölcsessége  
(Charles Baudelaire: A baglyok) . . . . . 33



## Hetedhét

Paul Emond: Helené szép szeme  
(Károly Judit fordítása) . . . . . 43  
Bart Moeyaert: Csak egészség legyen...  
(Tóth Dániel fordítása) . . . . . 47

Podonyi Hedvig: A sors keze . . . . . 49

## Tizennegyedmagunkban

Ruva Farkas Pál: Utazólevelem  
Laudáció; Élesben . . . . . 51

**Tárlat**

Taréjlások-pályázatunkon kiemelt szerzők haigái  
 Penszky Lili Yeats ihlette alkotásai  
 ..... színes melléklet

**„A halhatatlanság remeki”  
 W. B. Yeats 150**

Yeats-fordítási nagypályázat  
 díjazott és ígéretes alkotásai ..... 57–128  
 Tartalomjegyzék (W. B. Yeats 150) ..... 129

E számunk szerzői ..... 54

Melléklet

**Káva Téka - Napút-füzetek 92.**

Szóernyő (Cédrus-pályázat 2013)

72 + 16 + 4 + 52 oldal – valamennyi e szá-  
 munkban – pályázatok eredményével. Az utolsó  
 oldalszám a Káva Téka mellékletéé: még 2013.  
 évi Cédrus-pályázatunkon kiemelt munkák köz-  
 lésével voltunk adósok (4 Hetedhét-oldal is ide  
 tart). Nyolc lapon esztendőnkénti tematikus  
 haiku-kiírásunk legújabbikának versszerzései so-  
 rakoznak. Összeállításunk zöme pedig a W. B.  
 Yeats-fordítási nagypályázat díjazott és ígéretes  
 alkotásainak ad oldalakat.

A Napút e számának haikurészét és az idei első  
 számot közös esten mutatjuk be a Nádor Terem-  
 ben (Vakok Iskolája, XIV., Ajtósi Dürer sor 39.)  
 április 8-án, kedden 17:30-kor.

„A halhatatlanság remeki” című nagy W. B.  
 Yeats-pályázat eredményhirdetése, műfordítói  
 kerekasztal és színházi előadás időpontja és  
 helyszíne: Petőfi Irodalmi Múzeum, április 30.,  
 17 óra.

Honlapunkon majd részletesebb információkat  
 is lehet olvasni (pl. a Yeats-évfordulóhoz ugyanitt  
 április 29-én 10 órakor konferencia is társul).

**NAPÚT**

Irodalom, művészet,  
 környezet

XVII. évfolyam 2. szám

**W. B. Yeats 150  
 Taréjlások**

Nyolcadik alkalommal írta ki műhe-  
 lyünk (ezúttal) taréj témában haiku- és  
 haibunszerző pályázatát. Nem is iga-  
 zán pályázat ez (meghirdetése szerint  
 se), hisz díjak voltaképp nincsenek.  
 A „jutalom” a közlés: 97 beküldő  
 munkáiból teszünk közzé sikeres,  
 szép alkotásokat. Ennyi bennünket  
 megtisztelő versmester szerepel e vá-  
 logatásban közel kétszáz közül. Nem  
 versenyeredményt hirdetünk tehát,  
 midőn kiemeljük mégis kilencüket,  
 akik szerintünk most leginkább eltalál-  
 ták e japán versforma magyar három-  
 sorosát, a megadott témát fogalmazva  
 (fordítva vagy fotózva) meg finoman,  
 művészi erővel. Kiemeltek: Barna  
 Júlia, Csirke Zoltán, Füleki Gábor, Kerti  
 Károly György, Liszói Gyuricza József,  
 Mészáros Mária, Pataki Edit, Szabolcsi  
 Erzsébet, Vihar Judit.

\*\*\*

Lapszámaink rendre miniinformáció-  
 val szolgálnak a benne közlő alko-  
 tókról (54–56. oldal). Ezúttal, igen,  
 ennyi oldalra rúg a lajstrom, amely-  
 ben a szerzők olykor álnévükön sze-  
 repelnek, máskor kérik, tekintsünk  
 el adataik nyilvánosságra hozatalától.  
 Természetesen valamennyiük kéré-  
 sét tiszteletben tartjuk.

Szerkesztőségünk tagjai, rovatgazdák tisztelegnek verseikkel konzulens hetvenévesünk előtt. Szörényi László épp e kerek évfordulóhoz ért; magunk a lap körül – versszerzők – is értünk mellette ennyit-annyit. Ennyihez értünk most sietve – hogy főt hajtsunk előtte, ki annyi mennyihez ha csak hozzáért, máris. Köszönéssel köszöntjük hát. S folytatjuk vele. Együtt.

Szondi György

## Tótágas

Atavisztika ormain  
csordapisszek  
tisztelegnek

\*\*\*

Bimbózik bambán a fény.  
Akarnok morzsái öklelnék.  
Lövell már - agyonperzselnek.  
Adokozz, forrás, tűzkút - perselynek  
aranyzövetét mállaszd szét!

Kajla szellők illata hitegeti váram.

\*\*\*

Csigadízlépés  
vonalban,  
nyálkán.

\*\*\*

Mézesmadzagon  
röptetik ölyvük.  
Koncuk vagyunk

ti mind.

Prágai Tamás  
Korai alakok

Mielőtt ébredne ez a minden,  
úgy, csupaszon, a hideg utcára kinéz:  
újságáros kataton mozdulatokkal  
rendezget reggeli sajtót,  
lomhán hergeli a nyugalomba  
fagyott járművet a buszvezető, de  
kicsiny kitintubusban  
a talaj szintje alatt lapít, még

mereven az egész reggeli  
nyüzsgés. Csetten az újságkéz-  
besítő után a levélbedobó, s a  
szomszéd a szellőző vaslemezét  
kizuhintja.

Valami történt  
valahol, sötétben – ezt hiszi mindig,  
s most megkönnyebbül. Sóhajt, de  
levegőt, ha szed is, szaporábban,

mint normális, főlemel  
egy könyvet, csak úgy, a címlapon  
görög betűk és dárdavető  
alakok, de az arca üres  
marad és néz sokáig... Kikelnek a járó-  
kelők ezalatt, mert ezeké már  
a megkésített idő, a csoszogás,  
a kapkodás, és az a sors, hogy

mint egy vállfát, a sínen  
görgő közlekedés szek-  
rényébe egyenként mind beakasszák,  
saját nyakukba zuhant kabátok  
buknak előre, leomlik a gallér,  
de bent, a zseb alatt már  
pörög a lendület kicsi motorja,  
halkan, valahol a szív s a torok között.

Babics Imre

## Borostyánkő

Mint szálas fiúra vágytól mámoros lány,  
fekete dióm törzsére a borostyán  
úgy fonódik.  
Hátralévő időmben már csak ezt nézném,  
akár jógik,  
mozdulatlan: szélfútt szemét közt nehézfém.  
Fajom klónig  
jut el, nem temploma már nyár végi mézfény,  
én valódit  
imádok szájtátva: hópehely az ostyám.

Borbély András

## Könnyű föld

Tudom, a szó csak fél szárnya a csöndnek,  
hazánk végföldje megnevezhetetlen.  
Kik éltek itt? Éltek egyáltalán?  
Otthonunk vízparti homokból kelt szóvár;  
otthonunk nem ház – tákolt téliszállás,  
s mi maradandó: a váltig változékony.

Nem kőkori szavak: szótlan korok, kövek.  
Mert addig élnek, míg nevük titok marad;  
nem az örök, a visszaszerzett élet,  
a feltalált idő, szelek útvesztője,  
deszka szúpercei, fűzfák szárnya szélben;  
nem a szavalt: az elfelejtett szavak,  
fával lenyesett könnyű nyírfatestek,  
az észre sem vett, hasznot sosem hajtó,  
az éppen csak most lett – a halott, a halandó.

Tudom, a szó csak fél szárnya a csöndnek.  
Könnyű bárkák. A mélység hallgató.  
Szavak: szélben megbillenő tetők.  
Szavak: foszló, felhő-könnyű szárnyak.  
Mind elmennek. A szó hiánya marad.

Zalán Tibor

# Minden dolgok lakója

Isten a falban lakott  
feje kocka arca fehér  
volt úgy hogy összeomlott  
máskor befröcskölte a vér

Isten a fában lakott  
gyökér volt keze haja lomb  
Rezzent ha baltát látott  
s elvágódott egy hajnalon

Isten a fűben lakott  
akár a felbukott bogár  
Széttaposta egy szarvas  
híves patakra inni járt

Isten a kőben lakott  
kemény volt fönt mozdulatlan  
Egy nap önnön vihara  
dobta tenger-mélybe onnan

Isten virágban lakott  
látogatták méhek lepkék  
Majd jöttek csorda népek  
s a szívéig lelegelték

Isten a halban lakott  
úszkált sötét vizek mélyén  
Mérgeket nyelt Hullája  
ott lebeg a nádas szélén

Isten a porban lakott  
kavarták meztelen talpak  
Aztán sok könny és eső  
hullott le rá Sárrá maszladt

Isten órában lakott  
mutatta hogy múlik minden  
Elmúlsz te is – az idő  
szólt Így azóta ő sincsen

Isten mécsesben lakott  
szelíden meg-meglobbant  
Szelek vadászták lángját  
Fent világít már a holdban

Isten kenyérben lakott  
fehér volt ropogott héja  
Kisgyerek kapott hozzá  
Most is morzsás csöppnyi szája

Isten a borban lakott  
Fényében ott volt a jóság  
szelíd zsoldár himnuszok  
S danolt sok-sok trágár nótát

Isten reggelben lakott  
halálkakasok ugatták  
Nem nyitotta ki szemét  
Arca nyomot hagy a párnán

Isten ugyanott lakott  
ugyanakkor s mindig máshol  
Magát kezdte keresni  
s eltévedt a vonulástól

Isten népekben lakott  
egymás ellen kitakarták  
S amíg ők tusakodtak  
tovaszökött egy szál szalmán

Isten semmiben lakott  
teste üresség De lelke  
vágódott föl S a testét  
mindenség fölé emelte

Isten bennem is lakott  
Véznácska volt s nagyon gyáva  
Tántorgott velem kicsit  
és visszavitt a halálba

# Emlékezet

Fodor Ákos

## Axióma

élet és halál  
nem ellentét: *együtt* a  
Létezés Gömbje

## Xénia

Hallunk, sőt vallunk Elveket;  
közben élünk – ahogy lehet.

## Eredményhirdetés

– Mi a tanulság?  
Ígéreted ezután  
tartsd meg! magadnak.

## Anyakönyvi kivonat

Rokonságom? nincs.  
Szerelmem és Barátom:  
számlálhatatlan.

## A felelőtlen

„Halálomra ítélek!”

## Visszapillantó

Mit írtam: attól  
jobb nem lett a világ – csak  
(talán) érthetőbb.



Vihar Judit  
Fodor Ákos halálára

Szíved hegedű  
húrjain már nem zenélsz –  
kész van a leltár



**TÁVOLODÓBAN**  
**BÚCSÚEGYÜTLÉT A KÖLTŐVEL MÁRCIUS 21-ÉN, TAVASZKEZDÉSKOR**

Az emlékező szavakkal tágult teremből távoztunkkor – mielőtt a virágszálak a Dunában elúsztak volna – egy-egy idézetszeletet húzott ki mindenki. A szeretésen / kívül minden emberi / tett: romépítés (Axióma) – jött e haiku a Napúthoz. Emléket építünk mi mostantól. (A szerk.)

Adorján Dávid Attila

Hegy tarájának  
Ködbe bugyolált kincse  
Dereng távrolól

Almási Gabriella

# A baromfiudvar haikui

**Összefüggés**

Meghatározza  
a taréj mérete a  
kakas egóját?

**Ellensúly**

Ha kicsi a taréj,  
bősz kukorékolással  
kompenzálható.

Antalffy Zvette-Hildegard

zátonyra futott  
óceán-áradat, fenn  
taréjos hullám

Bakos Ferenc

Lázás hazaút –  
tó partjáig iramló  
tarajos hullám

Hegyek asszonya:  
leáldozó tűzben, ó!  
gerinc taréja

Ásványi Tibor**Taréjos ég**

Kakastaréj Párt  
melegen üdvözli e  
sisaktaréj-párt!

e tetőtáréj  
sosem hitte, megnyalja  
e hullámtaréj

megtudja-e sok  
büszke hullámtaréj, hogy  
vítükör legott?

e karéj kenyér  
olyan kicsi, hogy inkább  
csak kenyértaréj

e dínó hölgye  
szívét megdobogtatja  
csonttaréj dísze

koronás daru  
arany fejdíszed bizony  
nem kakastaréj

a tarajos süllő  
ha mégis unatkozna  
kicsit arrébb ül

Balázs Csilla Kinga**i. m. Friedensreich Hundertwasser**  
(sötétszínes tény)

Egy perverz korban  
bohótaréjként virít  
a normalitás.

**A tanítás**

Nem kibírni kell.  
Égi másod fénytarej.  
Fejedből vezet.

Barna Júlia

hegytarej: sors ad  
jelet: innen minden út  
lefelé vezet

a béke jelen  
idejét rozsdá marja  
sisaktaréjra

halott kutyádat  
hold-taréjra képzeled  
valahol éljen

taréjos szörnyet  
ölő ölelő erő  
tenger szül temet

taréjt taréjba  
öl korbáccsal söpör  
a vihar ha jön

Bencze Bertalan**taréj-haiku karéj**

arany napot vág  
ezüstsarló holdkaréj.  
kopasz ég, tar éj.

trágyarakáson  
szánalmas szemét-király.  
fejéke taréj.

szélirányt jelez  
fatornyon az érc-taréj  
vörös kakasig.

ég-föld kapcsolat  
hegytarej-on ülő fák;  
koronacsakra.

ég-víz kötődés  
horgadó hullámtaréj  
egyben elsimul

Bibor István

Tolla szemétben,  
érces hangja csak emlék,  
taréja pörkölt.

Bognár László József

Ezüst szélkakas  
Taraján csillog a nap  
Ébredő hajnal

Botos Ferenc**Adásban**

egy hullámtaraj  
hátán felbőffenő gáz  
szétfeslő burka

halálos taréjt  
rajzol egy ház falára  
a vörös hullám

**Hiányzó**

habos vizekben  
nem találsz világarva  
tarajos gőtét

Bozsoky Erika**A király**

Taréja bután  
lóg, meggörbedt anyóka  
nyiszálja nyakát.

Böjthe Pál**Háborgás**

Taréjok egymás  
Hátán nagy kék madarak  
Elnyel a tenger.

**Éj**

Mélyülő sötét  
Csillagokat csipeget  
Mohó holdtaréj.

Börzsönyi Erika

Kakas taréján  
az átsütő nap fény  
udvarunk éke

Gyermekkori kép:  
mint búbosbanka-taréj  
fejemen hajék

Kakastaréjként  
fodrozódó dűnéken  
tevék vonulnak

Bősze Éva

Hegycsúcsra ülve  
akár a kakastaréj  
vérvörös felhő

Csata Ernő**Színeváltozás**

A holt avaron  
üde, tavaszi mosoly.  
Sárga tyúktaréj.

**...gloria mundi**

Oda a taréj,  
a sarkantyú sem koppan.  
Hímtelen: kappan.

**Vadkapitalizmus**

Szép ház. Lent, benne  
gerinctelen kibic. Fent  
a taréjgerinc.

Csadó Szilvia

Taréjpályázat.  
Basó! Tollat ragadnál?  
Kakasviadal!

Cserhádi Márta

Kertem dísze vagy  
te pompás kakastaréj.  
Viríts örökké.

Barát vagy ellen  
a katona, megsúgja  
sisaktaréja.

Csirke Zoltán**Taréj-karéjok**

Hörgő harcmező.  
A sisakok tetején  
vérhabos taréj.

Egy kakas, egy tyúk.  
Kéttaréjnyi boldogság  
a kertek alatt.

Úszkáló taréj  
a húsleves gyöngyében.  
Elemében van.

Szeletelt kenyér  
egyenetlenségei.  
Taréj-karéjok.

Demeter Mária**Átváltozás**

A hervadt szegfű  
tűzben lángtaréj, sebez  
a hamu éle.

Dittrich Panka**Udvar**

ott fenn a Holdnál  
harapásnyom látszata  
árnyékban taréj

**Fénytelen**

csillagos égen  
kócosodik a sötét,  
így lesz az tar éj

Döbrössy Péter**Gerecse**

Dermedt csendfestmény.  
Hegyeknek taréja hív.  
Szűz hóba lépek.

Dudás Sándor**Folyón**

Metszett fény csillan  
szét taraján, habokká  
omlik a hullám.

Fülekí Gábor**Taréjtan**

Sejttaréj-erdő,  
receptorfehérje-rend:  
vonalkód-csapat.

Tengerhab-taréj,  
hullám-víz-molekulák  
örök tánca ring.

Tarajos szegycsont,  
repülés izma tapad  
széles íveden.

Taréj-piramis,  
tyúk-hierarchia, rend:  
strukturált világ.

Sisaktaréj-had,  
jajszó, por, lódobogás –  
vaskori ember.

Pávataraj-haj,  
laptop, tablet, okosfon:  
virtu-ál harcoss.

Hulló éj-taréj,  
konyulsz, hideg holdkaréj,  
szikrázó tar éj.

Úrtaréj-színek,  
gázbolyhok, porködfátylak  
korát látja szem.

Erdélyi Z. János**giccs**

kelő nap elé  
pirkadat rőtje siklik  
hullámtaréjon

**meteorológia**

ZivaTAR ÉJe:  
vízhőmpölyeg-sötétség.  
széthatadt mennybolt.

Gábor Edina

Tarajos hullám  
vágat felém. Mily kicsiny  
lettem ladikomban.

Taréj taréjon.  
Két punk csókolózik ott,  
fekve a földön.

Kopasz est után  
jön a tar éj. Haikum  
üres kagylóhéj.

Goran Radicević

Ősz a karszton  
a kőtaréj alatt  
bújik a kígyó

Hullámok taraján  
halászcsónak hintázik  
leszáll az éj

Gál Csaba**Koronázás**

Frontátvonulás,  
győzelmes felhőtaréj  
 eget koronáz.

**Antitaréj**

Bőrfejú kakas  
lázad a szemétdombon  
önmaga ellen.

**Egy haiku a zsarnokságról**

Zsarnok kakasa  
tar éjben történelem  
szemétdombján (t)úr.

Habos László

taréjos hullám  
közelg létem tengerén  
veled legyőzőm

s mikor vízen járt  
a taréjos hullámok  
alámerültek

Harján Szilvia

hajnalban a fák  
közt az útra hull a hold –  
árnytaréja fogy

Holló Tamás**Valahol**

A hegy taréján  
szürkén örvénylik a köd,  
csend száll a völgyre.

Hollós Judit Katalin

régi lakkdoboz –  
lobbanó gyöngyházfény egy  
főnix taráján

Jónai Zs. Balázs

ízlelem a szót  
tar... éj... mint egy meg nem írt  
Weöres-egysoros

Kállay Kotász Zoltán**(Kicsapódás)**

Góg és öntudat  
ver fakó tajtékot fenn,  
szédült fejtetőn.

**(Mélypont)**

Gyertyánk elfújta,  
szavad elfulladt, tort ül  
rajtunk a tar éj.

Kitahito

Álmod mint szedett  
lecsüngő fény-taréjról  
harmatcseppeket?

Juhász Artur**Hajnal**

Nap kél tó felett.  
Égbe nyúló fény-taréj.  
Mélybe száll az éj.

Kerti Károly György

tavaszközelít  
lecsúszik a hópaplan  
háztaréj villan

felhők taréja  
egyet ostromló lovak  
csatákos háta

felhők taréja  
tó vizébe zuhanva  
koptatja élet

kedves tarajos  
látogasd oldalunkat  
kot kot kot pont tyúk

tarajok hátán  
kifeszülve kilépni  
a végtelenbe

tarajos felhők  
mohón falják a napot  
mi marad nekünk

bőszen hoz létre  
tarajos szavaival  
szédítő örvényt

ördítő hullám  
taréjokra robban szét  
éles sziklákon

Kincses Katalin

Smaragdzöld fűben  
pirosuló kakastaréj  
a szegfű szirma.

Kovács Árpád**Se oli koira**

Hó fedti testét.  
Csillagtalan, vad, tar éj.  
Szánja lehelet.

Kőszegi Barta Kálmán

portaréj leng az  
út fölött ökrös szekér  
halad a nyárban

tenger hullámán  
fehér habtaréj csillan  
sorsa hullámsír

Kreischer Kornélia

Tarajos hullám  
parti fövényre szökkent.  
Homok kortyolta.

Tar fején tarka  
taraja égbe mered.  
Nem fészekrakó.

Nagy tarajosom  
hangja hajnalban ébreszt.  
Fazékban végzi!



## A Kölcsey Ferenc Református Gyakorló Iskola diákjai

---

### Bacskó Máté

A hullámtarék  
mérgező kékes vízszínű  
habzó tetejű.

### Papp Zalán

Reggel a kakas  
vidáman kukorékol,  
libeg a tarék.

### Kapusi-Rentka Donát

Kakas fején ék,  
nem ám fényes korona,  
de piros tarék.

### Petróczi Anna Fruzsina

Csodás baromfi  
a kakasunk, Kukori,  
büszke és kevély.

Gyönyörű, piros,  
aranyos és hullámos  
fején a tarék.

### Lukácsi Blanka

Egy tenger partján  
egy csodás dolgot láttam,  
delfint láttam én,

és sütött a nap.  
Tarékfutáson vett részt  
az én kakasom.

Elsők lettünk mi.  
Lököste szél a tengert,  
ezért tarajas.

### Takács Lili

A piros tarék  
a kakas legszebb dísz  
feje tetején.

Ligeti Éva

Tajtékozó tenger  
taréja ágaskodik,  
árnya mélybe ránt.

Taréjos hegyek  
magasodnak ég felé,  
völgyben csend lapul.

Torony tetején  
rézkakas, széllel fordul,  
taréjjelzések.

Málfi Ákos

már esteledik  
vörös taréj az égen  
lázás lesz az éj

Mersdorf Ilona**kakastaréj**

kertem dísze vagy,  
őszbe nyarat lopó láng,  
végső szerelem

Milbik József**Elemek**

Hullámot verő  
Lázás indulat lángja:  
Hóféhér taréj.

**Napforduló**

Szent Iván-éjjel  
Vid kakasa taréján  
Elcsordul a fény.

Liszói Gyuricza József**Kora tavasz**

hajnalpirosban  
egy pannon domb taréja:  
ébredő liget

**Noktürn**

lent műfény ragyog –  
egünk tejút-taréján  
robbanó napok

**XXI. század**

költészet-kakas  
rikolt (s nem „kukorékol”) –  
taréja kékül

**Végső műfaj**

a líra süllyed  
már csak taréja látszik:  
tűnő haiku

**A taréjok taréja**

szerelem feszít  
lobogó piros taréjt  
a halál ellen

**Újkor**

a történelem  
taréja: frígiai  
sapka vöröse!

**Haiku-finálé**

golyóstollamból  
új taréj lobbanna – de  
rázúdul a csend...

## Mészáros Mária

### Torockó

Büszke hegygerinc,  
kétyszer bukkan fel a nap  
cakkos taréján.

Bátor hegymászó  
magas hegyek taréján,  
tisztult gondolat.

Fenyők taréját  
befedi csillogó hó.  
Súlyos korona.

Sziklák taréján  
karcsú zergék átkelnek.  
Lent farkas vonít.

Felhők taréján  
a hold fénye elidőz.  
Csikorog a hó.

Szivárványtaréj,  
eső után felragyog.  
Csiga bandukol.

Ladik vergődik  
tarajos hullámokon.  
Némán néz a hold.

Taréjrajzolat  
ablakomban. Jégvirág.  
Künn a hó szítál.

\* \* \*

Megcsillan a hold  
az érckakas taréján.  
Álmot rejteget.

Lángot vet a nap  
az érckakas taréján,  
csendes délelőtt.

Megfáradt galamb  
sárkányszobor taréján.  
Távolba tekint.

Vízről álmodik  
a taréjos búzafű.  
Szárzástűző.

Titkokat őriz  
a taréjos búzafű  
ősi kunhalmon.

## Nagy István Paphnutius

A kakas büszke  
taréja, ebédre már  
levesem díszé

vad hullámokon  
felhabzó taréjok a  
partról szelídek

hullámtaréjon  
suhanó hollywoodi  
tündér – távolodsz

Nagy Zopán

Olvadhatna már  
Sír a jégcsap-taréjos  
Halfarkas-sirály

Pálinkás Bálint

szikrákat szór szét  
hullámok taréján a  
nap. hunyorítok.

Pálmai Tibor

Taréjos hullám  
halálos bölcsőjében  
egy lélekvesztő.

Kakas taréján  
átsütő napnak tánca:  
vérkeringőben.

Kaméleonban  
felhorkanó érzelmek:  
szivárványtaréj.

Bíbor taréjok,  
kappanok viszályai:  
tyúkperbe szállnak.

Pap Zsolt

## Teremtés

Tükörtojáséj  
vérző taréjjal szerzett  
nőm petesejtje.

Pataki Edit

## Pillanatnyi és örök

Hullámtaréj kelt  
óceánon, fehérlett,  
könnyű, mint a hab;

színesre váltott,  
felsugárzott, tündöklött –  
rásütött a nap.

Fehér s szivárvány  
váltakozva csillámlott –  
és az óceán

alatta szunnyadt,  
álmódózva közönyös-  
lustán és puhán.

A kis taréj már  
megsemmisült... Helyette  
millió tolult,

s egymásra hágtak,  
tülekedve, melyikük  
lesz szebb és nagyobb.

Villantak csodás  
pillanat-virágok két  
fenséges örök:

a felettük tűző  
nap s alattuk a hűvös  
óceán között.

Petz György

Marék éjtarej  
hajnal kukorékolás  
csillagot felcsíp

## Pivarnyik Anikó

Illatos kendő  
a kopján, tolltaréj leng  
vérző sisakon.

Orkánnal dacol  
a kémény fölött; fejen  
rozsdás a taréj.

## Pusztai Emese

### (éjszaka)

tar éj városra  
üres fekete leplét  
sietve húzza

## Radócz Ilona

Azt mondom, taréj,  
Mondod, lehet vörös vagy  
Barna, mint fahéj.

Nézd, az éj sötét!  
Mebújik benne ezer  
Meg ezer taréj!

## Rébb Terézia

Halódó kőnek  
éke s szarkofágja,  
bús bérc taréja.

## Révész Ágnes

### Átváltozás

(Hableány sóhaja)

Hullámtaréjon  
maroknyi habfodor, lásd,  
enyhülést hozok.

## Rojk Tamás

### Lila taréj

A folyóparton még nyár volt, hiába a szeptember, csak a csónak suhant csendben a vízen, bele már nem mentünk, még alig ismertelek, egy fénykép miatt úgy tettél, mint aki lecsap rám a lapáttal, rajtam fekete egyenpóló, rövidnadrág, semmi eredeti, rajtad divatosan szaggatott darabok, lila tarajod az égnek meredt, semmi nem indokolta, mégis a ringó tutajon a béna papucsomtól a hajad minden égnek meredő száláig szerelem fészkelte.

Minden szálában,  
ami az égnek meredt,  
szerelem fészkelte.

## Rozán Eszter

### Frizura

Csattog az olló, a fodrászszalonban szorgos kezek készítik a vendégek frizuráit. Halk háttérzene szól, őszi eső csapkodja az ablakot. A tükör előtt ül, nézi, amint tincsei a földre hullanak. A borotva egyhangún berreg, halkán nyílik az ajtó. Magas, kissé ázott hajú

férfi lép be rajta, leül a várokozók közé.  
A pedikűrösnél felszisszen egy kövérkés  
nő, lábujját előnti a vér. A rádióban hí-  
reket mondanak.

– Óriási változások vannak születő-  
ben – jegyzi meg a fodrász.

Újra a tükörképére pillant.

– Így van – helyesel gondolatban.

Egy idegen arc néz vissza rá, feje  
búbján ott csúcsosodik a taréj.

hódító taréj,  
világok vonzásában  
megszédítettél

– El kell bocsátanunk önt, hacsak  
le nem vágatja a haját – jelenti ki az  
igazgatónő szigorú hangon. Az iskola  
elcsendesedett, a diákok az osztályter-  
mekben ülnek. Még mindig esik, színét  
vesztett platánlevél koppan az üvegen.

– Nevelőtestületünk tagjai nem mu-  
tathatnak rossz példát.

Reccsen a padló, amint súlyát egyik  
lábáról a másikra helyezi. Reszkető kéz-  
zel simítja végig a kékeslila taréjt, válto-  
zása zálogát.

## Rózsa Iván

### Tar éjek

Csillag nélküli,  
Vigasztalan, tar éjek:  
Szellő se rebben...

### Katar éjjel

Lám, Katar éjjel...  
Alszanak a mecsetek,  
A müezzinek...

## Saitos Lajos

Dicsekvő harcos  
sisakján nagy taréjjal –  
fegyvere nincsen.

Látomásos éj  
szélben csipkebokorral  
taraja lángol...

Egy-egy haiku  
verseid ékessége –  
költő taréja.

## Sánta Hajnalka

### Hajnal

Kakastaréjjal  
hűs hajnal rezdül, álmot  
hurcol még a lég.

## Simon Zoltán

Ha hullámtaréjt  
nem szel többé hátuszony,  
tengernyi a csend.

## Skrek Károly

Comment: Szurokfelete éjszakán a há-  
borgó tengert eszeveszett szél korbácsol-  
ja, a hullámok tetején fehéren villódzó  
taréjok az eget akarják birtokba venni.

Holdtalan éjen  
Tajtékozó hullámtaréj  
Felhőt ostromol

Só Balázs**Rév**

Végül partot érsz,  
és semmivé simul az  
utolsó taréj.

**Finálé**

Végső csördőfés:  
egy vértől s egy mámortól  
csillogó taréj.

Somogyi László Tibor**Tél**

Zöld hársfaerdő  
Ékes taraja hol van?  
A hóban pihen...

**Izgatottság**

Fodrozódik már  
A víz tarajos teste,  
Hullámokra vár.

Strausz Kinga**Vasárnapi lakoma**

visít a kakas  
malacka állkapcsa közt  
taréj táp helyett

Szabó Aida

Déli szél sikong  
hegytaréjon felhő leng  
villám pírija gyúl.

Torkából kotta  
nélkül zengő akkordok –  
taréja remeg.

Száva Csanád

szelíd reggeli –  
hóra a fejsze vérrel  
rajzol most taréjt

Szécsényi Kata

Sisak tetején  
Égnek meredő szálak  
Vágtatnak harcba.

Szennay Ilona**Talány**

*(Oszip Mandelstam emlékére)*

csipkés hegygerinc  
vöröslő tengertajték  
pisztolylövészek

Szentkirályi Fittler József

Szememben könnycsepp.  
Hullámtaréjon ülve  
szivárvány ölel.

Kakastaréj-láng.  
Nyár sóhaja lengeti.  
Távolban villám.

Szigethy László**(Diótörő)**

Varjú dob diót  
a kocsik kerekei  
közé. Tar éj jön.

Szilágyi Erzsébet

elsárgult fénykép  
kakastaréj-frizura  
leány vagy fiú?

harci sisakján  
fémtaréj magasodik –  
dísz, mely gyilkol is

Valyon László

Ha tyúkok közt hál,  
álmában nagy taréjú  
mindegyik kappan.

*Egy kendermagtalan*

Tekse József

Tengerek habzó  
taréján ferde képét  
látja a vén hold.

Taréjjá gyűrött  
földeken eke szabta  
ágyán mag pihen.

Gyűrött felhőknek  
szürke taréján lebben  
tova a vihar.

Büszke taréja  
mint korona ül fején  
s ő hajnalt ébreszt.

Vankó Gergely

Taréj az éjem.  
Bandukolok a réten.  
Önfeledésben.

Taréj a létem.  
Korallzátony erényem.  
Versem bevégzem.

Taréj halálom.  
Csupaszon, sziklaháton.  
Rímtelen kánon.

Rögtönzött átok.  
Sámándob az imátok.  
Taréjjá válok.



## Vass Veronika

éke kakasnak  
leves dísze színtelen  
dicső vérvonal

rőtvrös kappan  
se tojás nincs se taréj  
barom fia ő?

## Vermuth Attila

### Hajnalok hajnala

Véres tüskékkel  
emelkedő napunk vagy  
Isten taréja

### Tarajos Goethe

Vihar és vágy közt  
egy éji vándor dalol –  
babértaréjjal

### Újhullámos frizura

Tavaszi tóra  
taréjokat fésül a  
fodrászkodó szél

## Virág József

### Fenn és lenn

Felhőtaréj, a  
hegyerinc koronája,  
vihár közeleg,

hullámtaréj, az  
óceán kacagása,  
partot ostromol.

## Vihar Judit

magas hegytaréj  
tetőn karéjban állnak –  
vidám kakasok

világ közepe  
szemétdombnak magasa –  
szép kakastaréj

piros bóbíta  
tűzoltón sisaktaréj –  
reszkess, tűzvzirág!

álomlovagok  
sárkányok fején taréj –  
ködben úsznak el

sötét fűcsomók  
kopár fák nyújtózkodnak  
köröttük *tar éj*

mesés csillogás  
pazar pompa vesz körül –  
gazdag *Katar-éj*

tavaszt lány várta –  
*rét, mező rejti, s faszor,*  
*jöjj, te csodás éj!*

## Wilhelm József

### Süvítő szél

Ím a hegytaréj,  
ahol megállt az idő!  
Mit találnál fönn?

## Zentai Eta

Hullámok hátán  
A hetyke taréj, szomjas  
Partokba fullad

Németh Péter Mykola

## Akkor...

(1)

*Barna T. Attilának*

Átvágott torkú  
japán kakasunk hajnalt  
kiált a tóban.

(2)

Holdvilág-árkon  
a szentjánosbogarak  
a sírba szállnak.

(3)

Prétizol! Így szól  
az erdei pintyőke  
a lármafához.

(4)

Varjúdombon az  
őszi szélben mesél a  
madárijesztő.

(5)

Rózsaszirmokon  
a kétpettyes katicák  
pötytyöt váltanak.

(6)

A hóésésben  
hattyúnyakú fekete  
ló deresedik.

(7)

Elíziumi  
mezők! Miért vágyódik  
oda a lélek?

Baley Endre  
Rozsdafarkú hajnal

2012. április, vendégségben  
Utassyné Horváth Zsóknánál

Hajnali vendég  
Jóska íróasztalán:  
éber látomás.

Alig rózsázik  
odakint a pirkadat,  
egy újabb varázs.

Bámulom félve,  
csak tipeg, figyel egyre.  
Nem pillant szemünk.

Mintha azt várná,  
kezemben simogassam.  
Képpé meredünk.

Hitetlenségem  
rozsdafarkú hajnalon:  
pillanatbéklyó.

Behunyom szemem.  
Tengelytörő mozdulat,  
csöndkaszaboló.

Csukott ablakhoz  
veri apró szárnyait,  
nem lel kiutat.

Messze repülne,  
tollat hullatva nekem,  
új utat mutat.

Kinn a végtelen,  
benn reszketeg önmagam.  
Zakatol szívem.

Kezemet nyújtom.  
Mintha erre várt volna,  
ujjamra libben.

Szállj, rozsdafarkú!  
Tolladból vers születik,  
lűktet ajkamon.

Repülj messze,  
íróasztalmagányba  
zárva hajnalom!

Soós József

## Immár

Vergődik a szív.  
Egyre hangosabbak már  
Isten lépteit.

## Lángot vigyázok

Kályhában sír a  
tűz. Lángot vigyázok. Mert  
tűznek lenni kell!

## Lassan

Lassan halok meg,  
sodródva a Nap felé.  
Észre sem veszik.

## Tarkón lőtt világ

Almaillatú  
tisztaszobák. Damaszt-csönd.  
Tarkón lőtt világ.

## Villányi László haikui

Különös líra Villányi László költészete, csordultig telt érzésekkel megszólaló epika, melyből igazi harmónia sugárzik. Köteteinek száma eléri a húszat is. Haikui először 1978-ban jelentek meg a *Délibábünnep* című kötetben. Ezek a haikuk szárnypróbálgatások, itt még a formai kritériumokra nem helyez hangsúlyt a költő, de a haiku atmoszférája már megérint bennünket. Még címeiket is ír a haikukhoz, bár a hagyományos japán vers címtelen. Nem tartja be az 5–7–5 szótag szabályát sem, csak hangulatukban nevezhetjük ezeket a költeményeket haikuknak. Ez az atmoszféra viszont felejthetetlen marad az olvasó számára. A kötet haikui filmrendezőket elevenítenek meg elemi erővel.

Fehér fal.  
Fehér fény.  
Kihányjuk a napokat.

A haikuból könnyű ráismerni a feledhetetlen filmrendező, Ingmar Bergman alakjára.

A haiku japán eredetű költemény, amely a 16. század végén keletkezett: az oly népszerű *renga* 'láncvers' első három sora önálló lett. A renga eredetileg humoros költemény volt, de a haiku műfajának megteremtésével a humor kiszorult belőle. A haiku 5,7,5 morás sorokból áll, mindössze 17 morában tömöríti a költő mondanivalóját, érzéseit. Bizton állíthatjuk, hogy a világlíra e gyöngyszeme az egyik legtömörebb kötött formájú költemény. A költő pillanatnyi benyomását, emócióit sűríti e három sorba, úgy, hogy olvasóit a gondolatok, érzések folytatására készíti. A haiku legkiválóbb képviselője, Macuo Basó (1644–1694) ezt a következőképpen fogalmazza meg: a harang egyhangú kongása után fülünkben még hosszan zúg ez a hang. Ugyanígy a vers elolvasása után is valamilyen hangnak még tovább kell visszhangoznia az olvasóban. A *hokku* vagy *haikai* vagy – ahogy a 19. század végén Maszaoka Siki (1867–1902), egy másik költő elnevezte – a *haiku* csak néhány impressziót fejez ki, tele van célzással, utalással. Ahogy a japán festményeken, tusrajzokon csak egy-két ecsetvonás látható, a haiku is néhány szóval képes hangulatot teremteni.

Talán azért is fordul Villányi a haiku műfajához, mert akárcsak költészetében, így a haikuban is a szépség dicsérete hangzik fel. Villányi László emellett visszatér a haiku eredetéhez, a humoros vershez, igyekezik megmosolyogtatni olvasóit. Ezt tükrözi 1995-ben írott költeménye:

Harkály kopogtat  
szeptemberi reggelen  
villanyoszlopot.

A haikunak mágikus ereje van, mert nemcsak képeket fest, hanem segít meghallani az esőcseppek kopogását, a fák sóháját, a madárdalt. A haikuban, ebben a parányi miniatűrben tehát benne van az egész világmindenség.

A kiotói Rjóandzsi templom csodálatos kőkertjében például az öt szikla az öt földrészt szimbolizálja.

A haikuban tükröződik a sintó vallás, a zen buddhizmus és a taoizmus szemlélete. Az a törvényszerű, ami természetes. A világon mindennek megvan a maga útja. Az embernek az utat kell követnie, ugyanúgy, ahogy a hal él a folyóban vagy a tóban. A haiku hangulatából sugárzik a *szabi* érzése. Eszerint mindent egy általános nyugalom, örök egyhangúság hat át. Ez a világ egységes, oszthatatlan. Éppen ezért Basó szerint a haikut egyben kell kikalapálni, mint az aranyat.

Villányinál az élet élvezete jelenik meg a haikuban, nemcsak csodálja az élet szépségeit, hanem teljes egészében meg akarja ismerni, magáénak akarja érezni minden gyönyörűségét, a folyót és a hegyet, az erdőt és a mezőt.

### SEBESSÉG

Nem tudok elég lassan úszni  
élvezve az összes zöldet  
egyenként a folyó cseppjeit.

Villányi László egész költészetére, így haikuira is jellemző az erotika. Általában az élet szépségeit keresi, s itt központi helyet kap a szerelem és a testiség. Nála azonban nem elsősorban a férfi és a női test szépsége, az ölelés gyönyörűsége ragadja meg az olvasót, szinte panteisztikus módon minden élőlény, minden tárgy, minden, mi él és mozog, erotikus lehet haikuiban. És ezek az élőlények, tárgyak át- meg átcsapnak egymásba, átváltoznak a reinkarnáció törvényei alapján. Életre kelnek a tárgyak a keze alatt. Villányi finom megfigyelő, ebbe az apró rezdülésekkel teli világba vonja be olvasóit:

### EROTIKA

Ujjhegyről tűzhelyre  
hull egy vízcsepp  
felszisszen tovatűnik.

Basó szerint a haiku ellentétben alapszik, amely formailag is kifejeződik a versben. Az első két sor ellentétben áll az utolsóval, amelyben valamilyen váratlan fordulat, csattanó szerepel. A vers kényes egyensúlyát az első két sor és a harmadik ellentéte adja meg. Kép és hang, mozgás és mozdulatlanság, csönd és zaj ellentétei feszülnek a haiku két pillére között. S a pillanatnyi mozgás után még jobban érzékelhetjük az időtlen nyugalmat, az állandóságot. Villányi László haikui teljes mértékben a basói követelményekhez igazodnak. Tűz és víz egyszerre feszül a haikuban, majd egymásba olvadva megsemmisülnek. Nemcsak a mozgás, hanem az ellentétek szembeállítás is jellemző haikuira, hiszen az ellentétek még jobban kiemelik a mindennapi élet dolgainak tulajdonságait. Villányi a testiség meghitt hangú hírnöke. Az érzékeket is megjeleníti ezekben az erotikus haikukban. A tapintás, az ízlelés ingere miatt megmozdul a világ, kívül is, belül is:

hópehely íze  
legbensőbből bőrömgig  
árad a meleg

Mindig az élet diadalmaskodik ezekben a haikukban a halál felett: a temetőben a sírok között egy lány bőre világít. Villányi László kitarja előttünk a lelkét és megmutatja mindennapi kis csodáit, miközben patyolattisztára mossa lelkünket.

Villányi László egy-egy haikuja gyakran egy-egy történet is. De e történetek hőse a mikrokozmosz egy-egy parányi lénye, akár a japán haikukban egy béka, egy kabóca vagy egy méh. Filmszerű képeket látunk Villányi haikuiban egymás után premier plánban:

hányadik éve  
araszolhat a hernyó  
a konyha kövén

A háromsoros miniatűr regény néha tragédiákat sejtet: az őszben sétáló költő magányos, csak a szél cirógatja. Villányi László haikuit gyakran megháromszorozza. A Hármások, ahogy ő nevezi, általában egy témát dolgoznak fel különböző megvilágításban. Lássuk a kék szitakötőről szóló hármast:

#### HÁRMÁSOK

gyerekkoromból  
gyerekkorodba röppen  
kék szitakötő

árnyéket nem vet  
jöttét mégis megérzi  
meztelen hátad

csak kövesd röptét  
esőszagú lesz álmod  
eléd jön egy szó

Villányi László haikui jellegzetes színfoltot képviselnek a magyar haikuköltészetben. A Kosztolányi óta meghonosodott műfaj a 20. század nyolcvanas éveitől kezdve vált költőink körében népszerűvé. Nemcsak a négy évszaktól megéneklő klasszikus haiku bűvöletében írunk magyar haikukat, egyre több követője van a moderneknek is. Korunkat, ezt a bizonytalansággal teli, kapkodó, lihegő kort egyfajta elvágódás jellemzi: a megoldhatatlan problémák elől való menekülés. Abban reménykedünk, hogy még talán rátalálhatunk a szépségre, a harmóniára. Ez az életérzés jellemzi Villányi László haikuit is.

Vihar Judit

# Kosztolányi másik oldala



Bíró-Balogh Tamás, *Mint aki a sínek közé esett. Kosztolányi Dezső életrajzához*, Equinter Kiadó, 2014

E kis tanulmánykötet alapos filológiai kutatás után született cikkek és tanulmányok gyűjteménye. A kutatások során a fiatal irodalomtörténész főleg Kosztolányi életének egy eléggé homályban maradt időszakára, az 1918–1922 közötti évekre koncentrált, különösen a Pardon-rovatban névtelenül és az Új Nemzedékben más rovatokban névvel megjelent cikkekre. (Talán erre utal a Karinthy-féle paródiából vett ironikus cím is.)

Ebben az átmeneti és zűrzavaros időszakban – különösen 1919 őszétől – a költő ideiglenesen szembekerül a Nyugat körével, és újra baráti kapcsolatba kerül Szabó Dezsővel. (Átmenetileg még ifjúkori barátsága is felújul – a Nyugattal már előbb szembekerült – Oláh Gáborral.) Szabó Dezsővel együtt megalapítja a Magyar Írók Szövetségét. Az Új Nemzedékbe ír és revíziós antológiát szerkeszt. Sőt: a *Vérző Magyarország* című revíziós antológiát (némi átírással) néhány

év múlva újra kiadja. Nemcsak cikkekben, de versekben is hitet tesz a területi revízió igényének jogosága mellett.

Az ugyan érthető, hogy hamar kiábrándul az 1918–19-es forradalmakból. S mivel az elcsatolt Szabadka szülötte, nyilván jogosnak érzi a területi revíziót... Mindezek ellenére (és belekalkulálva személyes konfliktusát is Kun Bélával), túl radikális a váltás a korábbi eszméihez képest. Ennek hátterét és okait igyekszik saját kutatásai alapján vizsgálni tanulmányaiban Bíró-Balogh Tamás.

A váltás indulati jellegét maga Kosztolányi is érzi. Ezért írja a „legmeredekebb” cikkeket a Pardon-rovatba névtelenül, majd otthagya az Új Nemzedéket, 1922-től kezdve visszafordul erről az útról.

Később igyekszik is e korszakát elfelejteni, ködbe burkolni. Ekkori írásairól – különösen cikkeiről s publicisztikai írásairól – keveset és távolságtartóan nyilatkozik későbbi éveiben. Ez persze konfliktushoz vezet Szabó Dezsővel. Átmenetileg baráti válni kapcsolatuk végképp megromlik. Eltávolodik Oláh Gábertől, és megromlik a kapcsolata a korábban Horthy-ódát író Kiss Menyhérttel is.

Bíró-Balogh sokoldalúan elemzi Kosztolányi e „kiterőjét”. Nagy figyelmet szentel az 1922 utáni óvatos eltávolodásnak is, s a korábbi (progresszív és újító jellegű) törekvésekhez való visszatalálás sajátos útjának. De ezután már sok mindent másképp látott... Így Kosztolányi egy új szintézisre törekedett, mintegy középutat találva.

E szintézistörekvésnek (mely egyszerre kívánt leszámolni az illúziókkal, és emellett egyéni és új művészetet teremteni) az állomásai: a hírhedtté vált Ady-tanulmány, az önéletrajzi regénykísérlet és végül az *Esti Kornél*-novellák. Ebben az utóbbi műben sikerül igazán törekvéseit megvalósítania Kosztolányi-



nak. (E folyamatot elemzi konkrétan a kötet végén a *Regény helyett novella* c. tanulmány.)

Az Ady-vitacikket félreértették és botrányt kavart, a tervezett önéletrajzi regény töredékben maradt, de az *Esti Kornél*-történetek elbeszélésfüzére megvalósult. A máshová vagy máskorra „tervezett” álmok s elképzelések nagy része e kései műben öltött testet. A szintéziskísérletekről több tanulmányban is szól Bíró-Balogh, bár a Pardon-rovat időszakára és a húszas évek első felére nagyobb hangsúly esik a kötetben. Talán a téma kényessége és feltáratlansága, valamint alapos filológiai munkát igénylő jellege miatt. A másik témát viszont már eddig is sok kutató vizsgálta (Szegedy-Maszák Mihálytól Veres Andrásig és Lengyel Andrásig).

Bár a tanulmánygyűjtemény némely írásának problémafelvetése néhol provokatívnak tűnik, mégis sok új területet tár fel a Kosztolányi-kutatás számára. Így legalább fény vetül Kosztolányi Dezső életművének eddig homályban maradt oldalára, és új megvilágításba helyezi irodalmi kapcsolatait, s azok változásait is. Ezért – a kibontakozó viták ellenére, vagy éppen emiatt – a kötet érdekesítő és tanulságos lehet mind a szakma, mind a műveltebb olvasóközönség számára.

Marczinka Csaba

Kezében tartja lapunkat, Kedves Olvasó – hadd higgyük, hogy „nyert ügyünk van” így, mert törekvéseinket megítélheti, s határozhat arra, hogy adójának egy százalékát alapítványunknak ajánlja föl.

Ezt megteheti, ha kedvezményezettként

a **Cédrus Művészeti Alapítványt**

nevezi meg, adószámunk pedig:

**18110661-2-41.**

Köszönjük.

Báthori Csaba

# Mozdulatlanok bölcsessége\*

## Charles Baudelaire: A baglyok

Egy jó versből nem marad ki semmi; egy jó versben benne van az egész világ. Az a világ, amelyet évtizedek óta puhatolunk, és az a világ, amelyet hosszas olvasás után a vershez rendelünk. Hogy s mint? Egy kurta szonett, tizennégy sor, nem a világ. De vonatkozatható rá a világ, és majdnem összes tapasztalatunk. Megesik, hogy egy vers megértéséhez pontosan harmincnégy, vagy pontosan ötvenkilenc esztendő kell eltöltenünk szemünk véletlen kipattanásától fogva egészen szemünk kinyílásáig. Megesik az is, hogy egy verset nem tud végigsejteni, legmélyebb – alkati – sejtelmeivel rokonítani az ember, csak bizonyos legérettebb pillanatokban, a hatvanhatodik nekifeszülés szerencsés fordulataiban. A vers, ha hozzá tudjuk illeszteni az életünket, beláthatatlan gazdagságot sugároz, s épp akkor és csak úgy válik feledhetetlenné, ha megragadjuk azt a szándékát, amely épp a mi szellemünkhöz ér, de egyúttal évezredek problémáihoz közelít. *Un poëte est un monde enfermé dans un homme* (Egy költő, az egy egész világ, egyetlen emberbe zárva), mondja Victor Hugo a *La légende des siècles* (A századok legendája) egyik címtelen darabjában. A költő és költeménye – hiszen elődök eszméjét is tükrözi, és nekünk, utódoknak írták, hogy megértsük és szerezzünk értelmet neki – nem fejeződik be önmagában, hanem kinyílik az egész világra, és magához kéri az egész világot, ha lehet.

Ma már nem kétlem, hogy nekem Charles Baudelaire versének megközelítéséhez szűk ötvenkilenc esztendőre volt szükségem. És még mire? Arra, hogy hosszú időre, a véglegesség szándékával elhagyjam a hazámat. Arra, hogy elzáródjanak előlem azok a dolgok és személyek, akiket annak előtte magamba zártam. Arra, hogy számtalan más érzelmi kilátást és kelepccét megismerjek, nemcsak azokat, amelyeket a mozdulatlanságot és maradást parancsoló, hazai dolgokhoz fűző ragaszkodás eszemnek kínál. Ki kellett mennem vizeimből, hogy megérkezhessem a magaslatokra. Baudelaire költeménye, *A baglyok* aztán nemcsak önmagához, ehhez az egyhez engedett közelebb, hanem tükörfénnyel megvilágította azokat az érzelmi-szellemi tényállásokat, amelyeket közvetve ábrázol. Olyan ütemben juthattam el ehhez a vershez, amilyen ütemben tisztába jöttem olyan helyzetekkel, amelyeket a szöveg nem érint, mindössze önmagához társít. Nem is hinné az ember ifjabb korában, amikor a költészeti ábécé betűit számolni kezdi, hogy a betűk ugyan szám szerint is léteznek, de a költészet maga az eszméleti számtalanság. Az egyes vers társ nélkül áll eléd, de ha egyetemes jelentést hordoz, meghökkentő, a világ hány és hány tényállását képes megvilágítani. Talán ez legfőbb mozgósító ereje. Nemrég ráébredtem: ha nem fejttem fel ezt a verset, egész életemben hiányzott volna.

\* Részlet a szerző *Egyszer a földön* című, idén őszre a Napkút Kiadó gondozásában megjelenő esszékötetéből.

De úgy is mondhatnám: a jövő az erkölcsön múlik. Aztán azon, hogy maradjon bennünk ember a költészetre.

Baudelaire verse, úgy tudni, 1851-ben keletkezett, tehát nem *A Romlás virágainak* legrégibb rétegéhez tartozik. A szonett az eredetiben így hangzik:

### LES HIBOUX

Sous les ifs noirs qui les abritent,  
Les hiboux se tiennent rangés,  
Ainsi que des dieux étrangers,  
Dardant leur oeil rouge. Ils méditent.

Sans remuer ils se tiendront  
Jusqu'à l'heure mélancolique  
Où, poussant le soleil oblique,  
Les ténèbres s'établiront.

Leur attitude au sage enseigne  
Qu'il faut en ce monde qu'il craigne  
Le tumulte et le mouvement;

L'homme ivre d'une ombre qui passe  
Porte toujours le châtiment  
D'avoir voulu changer de place.

A nélkülözhetetlen nyersfordítás:

A fekete tiszafák alatt, amelyek védik őket,  
Sorban ülnek a baglyok  
Úgy, mint idegen (ismeretlen, közönyös) istenek,  
Vörös tekintetük sugárzik (nyilall). Töprengenek.

Anélkül hogy moccannának, ücsörögnek (ott)  
Addig a bánatos(an komoly) óráig,  
Amikor, lelökve a ferde Napot,  
A sötétség (az árnyékok, a bűn, pokol) berendezkedik.

Tartásuk (attitűdjük) arra tanítja a bölcsset,  
Hogy ezen a világon fáznia kell  
A sokadalomtól és a mozgástól;

Az ember, ha megittasul egy elfutó árnytól,  
Örökké viseli a fenyítést azért,  
Mert meg akarta változtatni a helyét.

A vers szimbolikus üzenete (a mozdulatlanság magasabb érték, mint a helyváltoztatás) a – teológiai gyökerű – európai gondolkodás egyik ősi, hovatovább

irracionális állítása. Hérakleitosz úgy képzelte: a világ nem mozdulatlan épület, hanem folyamatok összessége, folytonos változás, lángok lobogása, „dolgok egymásra hányt trágyadombja” – azaz: nem léphetsz bele kétszer ugyanabba a folyóba. Hérakleitosz irtózása a változástól, sorsimádó kíméletlensége, demokráciagyűlölete a későbbi konzervatív középkori gondolkodás egyik első mintája; ez a szorongás-együttes öntudatlanul ott lappang minden későbbi – katolikus – felfogás alján, és így Baudelaire fogalmait is mélyen befolyásolja. Ennek a teológiai meggyőződésnek leágazása az eleáták tanítása, azon belül is Zénon paradoxonai, főleg az *Achillész és a teknőc*-paradoxon. Úgy sejtem, annak háttérében is Parmenidész sugallata áll: a lét változhatatlan és egyetlen – sokféleség, folyamatos levés és változás nem létezik, mind csupán káprázat. Ha ehhez az állásponthoz erkölcsi elvárás, kíváncsi vagy parancs is járul, akkor rögtön a felelősség és felelősségre vonás veszélye is megnyílik. Ha ugyanis a mozdulatlanság szentsége az ember közösségi magatartásának zsinórmértéke, akkor a mozdulatlanságot nevezhetem hazaszeretetnek, kötelességnek, ragaszkodásnak, röghöz kötésnek vagy bárminek. Amikor Anaxagórásznak valaki szemrehányást tett, hogy: *Hát neked nincs szíved hazád iránt?*, akkor azt felelte: *Hagyd ezt; semmi mást nem viselek a szívemen, mint a hazám sorsát* (és az égre mutatott). Theodórosz azt mondta: *A derék férfi nem áldozza fel életét hazájának, ugyanis nem szabad feladni a belátást, hogy kedvében járjunk az értelmetleneknek. A haza: az egész világ.*

A mozdulatlanság (és rokona: a maradás, lehorgonyozás, helyőrzés) eszméje számtalan parabolában felbukkan a szellemtörténetben, legismertebb formájában a *tékozló fiú* evangéliumi történetében. Ott az értelmezés hangadói főleg a megbánásra, a hűtlenségre, nagyravágyásra helyezik a hangsúlyt, de az evangélisták versei mögött – a történet fonákjaként – a hűség parancsát is megsejtjük. Halljuk a korholást, az erkölcsi intelmet: ha nem hajszoltad volna az Ismeretlent, a messze rejlő és gazdagsággal kecsegtető értékeket, a talmi Titkot, nem kellene térdre hullnod most apád előtt, s megszegyenülnöd testvéred pillantásaitól. A merésnek, „kilovaglásnak” párhuzamosa a görög mitológiában Ikarosz alakja. Ott a hely-hagyásnak nem csupán horizontális alakzata tűnik elénk, hanem a „nagyravágyás”, azaz a magasra vágyás vertikális vállalkozása, az elmozdulás repülés, szárnyalás formájában (ez a vonatkozás a Baudelaire-vers egyik legrejtettebb, mondhatni, misztikus dimenziója). A bagoly-parabola nem jelöl meg irányt, tehát a mozgás vagy izgágaság tiltása mögött általában a *kezdeményezéssel szembeni gyanakvást* is kifürkészhetnénk. Az üzenet mindenesetre a felforgatás, a merészség, a vállalkozás teljes körű elutasítását sugallja, s a szellemi-lelki-politikai strázsálás eszményét helyezi magas polcra. Egy kiváló francia mondta: *Tous le sanimaux sont raisonnables, l'homme seul est religieux* (Minden állat értelmes, csak az ember vallásos) (Goethe, Weimarer Ausgabe, 102. kötet, 145.).

Jegyzeteimben találok olyan voksot is – Goethe egyik korai, 1777. szeptember 28-án kelt levelében –, amely ugyancsak a kimozdulás ellen érvel. A weimari géniusz ekkor huszonnyolc éves, és egyik barátját – korábbi szerelmének férjét – igyekszik lebeszélni arról, hogy kedvesével más lakóhelyre költözzenek. *Tanácsot kértek! De ilyen messziről nehéz tanácsot adni! A legbiztosabb, legmegbízhatóbb, igazán bevált megoldás ez: maradjatok ott, ahol*

vagytok (bleibt wo ihr seid). *Viseljétek el az ilyen-olyan kellemetlenségeket, csömört, akadályokat stb., hiszen nem fogtok jobbat találni akkor sem, ha helyet változtattok. Maradjatok szilárdan és rendületlenül a helyeteken. Tartsatok ki szilárdan és rendületlenül egy cél mellett – hiszen Te férfi vagy a talpán –, és akkor előrébb juttok a maradás révén (ihr werdet vordringen durchs bleiben), mert minden más eltörpül mögöttetek. Aki megváltoztatja állapotát, az mindig megfizeti az utazás és a letelepedés költségeit, erkölcsi és gazdasági értelemben is, és lemarad. Ezt mondom neked, mint világjárt (als Weltmensch), aki lépésről lépésre tanulja meg, mi a dörgés.* Tény, Goethe ötvenhét esztendő telt el Weimarban, és ha a felmagasodását részint a mozdulatlanág (vagy a kurta kiruccanások és visszatérések) filozófiájával indokoljuk, nem tévedhetünk nagyot. Máshol ezt mondja: *Man muss lange dabei sein, um sich behaupten zu können* (Sokáig ott kell lennünk egy helyen, hogy kiharcoljuk a helyünket).

A Baudelaire-kortárs magyar költészetből két ellentett pontot idézek, a Szózatot és Petőfi *El innét, el e városból* című versét. Vörösmarty, ki ne tudná, a feltétlen mozdulatlanág, a maradás apostola, és himnuszában is minden magyart arra szólít fel, szinte azt parancsolja: sehol nincs a nagyvilágon e kívül hely, *itt élned, halnod kell*. Ebben a szövegben a teológiai meggyőződés a nemzeti paroxizmus hangján csendül fel, s a költő egyenesen kizárja, hogy egyetlen helyen kívül lehet még élet, megmaradás. Baudelaire versét is lehetne egyfajta „hazafias” versnek tekinteni, de ott a bezárkózásra felhívó nemzeti hang nem tolul a felszínre, a szöveg nem bizonyos nemzeti eszméleti aranybulla szerepét tölti be, hanem egyetemes filozófiai-teológiai álláspont. Ha a két szöveget egy pillanatra párhuzamba állítjuk, rögtön kiderül a különbség: a francia sok ember felfogását tükrözi *nemzetiségétől függetlenül*, s ezért szívódik tudatunkba úgy, mint egy életbevágó dilemma egyik egyetemes megoldásváltozata. A magyar ezzel szemben *minden magyart* kötelez, de egyetlen más embert sem (sőt az emberiséget közvetve kizárja a nemzeti közösségből), s ezért nem is tudja átlépni (mint magas költészet) az országhatárt. Petőfi költeménye ellenben éppen ellenkező látszik Vörösmartyéval: ő menekül a „megszokás” elől, futna is Kolozsvárról rögtön abban a pillanatban, ahogy betette oda a lábát: *S a magyar szó árad itten /.../, S mégis mindezek dacára / El innét, sőt ép ezért el, / Hogy a megszokás utol ne / Érjen prózai kezével*. Látjuk: Petőfi, aki nem volt kisebb hazafi Vörösmartynál, nem eleve utasítja el a kimozdulást valamely ősi környezetből, a „megszokásból”. Ha csupán ezt a szöveget ismernénk tőle, azt hihetnénk: a huszadik századi szabadságra mohó kivándorlási áramlatok egyik korai szószólójának meggyőződését halljuk itt. És igaz is: Petőfi abban is lángelme, mert mindkét választási lehetőséget képes felrajzolni művészetében. A két reformkori költő különböző (engedjük meg *egyetlen vers erejéig*: különböző) felfogása hűség dolgában aztán majd Ady Endre összetett, bonyolult nyugtalanságában forrad újra össze s alkot feledhetetlenül villogó megtérő-menekülő verseket. Csupán utalok a *Föl-földobott kőre* és hasonló szemléletű-tárgyú darabokra: *Messze tornyokat látogat sorba, / Szédül, elbusong s lehull a porba, / Amelyből vétetett*. A ragaszkodás eltökélt szándéka, látjuk, itt is erkölcsi szemponthoz kötött, mint a magyar szellemtörténetben oly gyakran, s szinte nem is teszi

elképzelhetővé a világban való elveszés, a világgá vándorlás említését, nem-hogy eszményítését. Ez a felfogás még az evangéliumtól is eltér, hiszen ott az áll: *Aki atyját és anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám* (Máté 10, 37).

A modern európai líra a dilemma minden árnyalatát megrebbenti. Rilke, aki egész életét úton (házon és hazán, tehát minden bagoly-szemhatáron kívül) töltötte, egyre hatalmasabb hullámokban ostromolja a témát, míg végül eljut a fák egy helyben őrzött szent nyugalmaig, mozdulatlan hitvallásáig, stabilitást mutató, de annál mozgalmassabb benső látomásáig. A *tékozló fiú kivonulásától* a kései költemények misztikumáig ível a beszéd. Így kezdődik: *Nun fortzugehnh von alledem Verworrenen... / ... Hand aus Hand... / wohin? Ins Ungewisse... warum? Aus Drang, aus Artung, / aus Ungeduld, aus dunkler Erwartung, / aus Unverständlichkeit und Unverstand... Ist das der Eingang eines neuen Lebens? (S akkor elmenni mindebből a zürzavarból... / kezet kivenni a kézből... / hová? A bizonytalanba... miért? Késztetésből, alkatból, / türelmetlenségből, sötét elvárásból, / érthetlenségből és értetlenségből... Tán egy új élet kapuja ez?)* Ez a vers 1906-ban keletkezett, s a *Neue Gedichte (Új versek)* első részében olvasható. Aztán jönnek az esztendők, keservek, úttalan utak Svédországon, Párizson, Spanyolországon, Egyiptomon és más szörnyű és gyönyörű tájakon át, szállodák szegényes menedékhelyein és nemesasszonyok-urak udvarházain s kastélyain át, és a költői eszmélet megérkezik, idővel megérkezik a sztoicizmus rendületlen nyugalmahoz és megvesztegethetetlenül világpolgári hitvallásához, amely egy rideg dél-svájci lakótoronyban csodálatos baudelaire-i költészetet terem (egyik legszebb kései verse egy *Baudelaire* című költemény). Az első *Duinói Elégiában* még így ír: *Denn Bleiben ist nirgends (A maradás a semmi)*. De egy 1923. december 22-én keletkezett csodálatos darabban már a fák *gazdag és tiszta belső futásáról* ír, és a vers végén, a harmadik szakaszban így rendelkezik, már a baudelaire-i bölcsesség égisze alatt: *Innere Wege zu tun / an der gebotenen Stelle, / ist es nicht menschliches Los? / Anderes drängt den Taifun, / anderes wächst mit der Welle -, / uns sei Blume-sein groß (Belső utakat tenni / a kínált helyen, / nem emberi sors-e ez? / Más szorongatja a táj-funt, / más nő a hullám hátán -, / legyen számunkra nagyszerű a virág-lét)*. Rilke, ez a hihetetlen világtapasztalattal rendelkező művész, csak három évtizedes bolyongás után jut el ehhez az egyetlen pontból táplálkozó, beteljesült szellemi ataraxiához – kérdés, vajon *tékozlónak* érezte-e egész életét, s elhibázottnak választott hosszadalmas, éppen bölcsességre mohó világfutását? Nem, azt hiszem, nem érezte így. Az evangéliumban a mozdulatlanság szentsége más eszméleti szögben is megmutatkozik: Jézus is csak szellemi és lelki vonatkozásban ismer el kötelmet (nevezzük azt rokonnak, hazának vagy szeretetnek). A Márk-evangélium cáfolhatatlan világossággal beszél (3, 31–35): *A körülötte ülő tömegből figyelmeztették: „Anyád és testvéreid kint állnak és keresnek.” Ő azonban így válaszolt: „Ki az én anyám és kik az én testvéreim?” Majd végignézve a körülötte ülőkön csak ennyit mondott: „Ezek az én anyám és testvéreim! Aki teljesíti mennyei Atyám akarátát, az mind testvérem, nővérem és anyám.”* Íme, a tökéletesre váltott, megvalósított mozdulatlanság, a szív személytelen telítettsége, amely annyiban üresség, hogy már csak a Hivatás (Baudelaire szavával: bölcsesség) parancsára éber.

A bölcsesség madara, Minerva baglya a huszadik századi magyar lírában többször is megrebbenti szárnyát. Hármat említék, három szemszöveget, József Attilát, Nemes Nagy Ágneszt és Pilinszky Jánost.

József Attilánál a mozdulatlanág eszméje főleg a determinizmus szó maszkja mögött tünedezik fel: *Mint egy halom hasított fa...* De felbukkan – s ezért a legegységesebb költőnk ő, semmi kétség – egész világot, sőt másvilágot átkaroló mozzanatokban is. Nem, nem az *Ars poetica* csillag-messziségű lobogására gondolok (*hörpintek valódi világot, / habzó éggel a tetején*), nem is a csodálatos, mindenség-lelkű titán benső, herkulesi mozdulataira (*A világ vagyok – minden, ami volt, van; A Dunánál*), hanem arra az ártatlan, apja kalandorkedvét ünneplő, éppen a hódítás és habzsolás etikáját hirdető (valójában: egzisztenciateremtésért rimánkodó) tényállásra, amely 1937 júniusában nyer formát a (*Csak most...*) kezdetű költeményben. *Csak most értem meg az apámat, / aki a zengő tengeren / nekivágott Amerikának*. Számos előd és utód mintaszerűen modellált indulata izzik fel ebben a megrendítő versben (hadd utaljak csak Lenaura vagy Tamási Áronra), amely nem a bagoly-eszmény lenyomata József Attila művészetében. De amint Rilke a rebbenetlen szemöldökű Buddha iránti rajongástól jut el a belső oldalra mentett kozmikus belátásokig, úgy a magyar költő is egyesíti magában mindkét felfogást: a kozmikus kirúgtatást és a bűntudatig hatoló elmélyedést.

Nemes Nagy Ágnesnél ugyancsak a mozdulatlanág a szellemi torkolat, a pálya érett tetőzése: verseinek kései iránya valamely megvesztegethetetlen szellemiség, nehézkedés és begyökerezettség felé mutat, s ennek csak egyik jele a *Fák* című versben felrajzolt mintaszerűség. *Tanulni kell a téli fákat... mozdíthatatlan függönyök...* Itt csakugyan mintha a baudelaire-i parabola éledne újra, sőt mintha a rilkei *Belső utakat tenni...* derengene át a szövegen. Ez a meggyőződés az egész Újhold-iskola szemléletét meghatározza. Pilinszky – és ez harmadik példám – magára a versírásra vonatkoztatja a belső éberség parancsát, s azt mondja: a költő – mint egy vadász – mozdulatlanul lesi a vers felbukkanását, néha időtlen időkig várja, s akkor csap le, amikor a remélt tartalmak elevenen megjelentek. Semmi kétség: itt *A baglyok*ban ábrázolt elvárás nem általános életeszemély, hanem csupán alkotói élet- vagy eljárásrend, de ez (minthogy eddig mindig alkotókról beszéltünk), szűk körben ugyan, de megszemenő hatással hozhat gyümölcsöket (ha egyáltalán hiszünk még mindig a költészet érzelmi nevelő erejében).

És most, azt hiszem, felkészültebben, visszatérhetünk Charles Baudelaire verséhez. A cím többes száma (mint a közvetlen előtte álló *macskáké*) fülelni készíti az olvasót: Baudelaire hol egyes számot használ, hol többes számot, ha egy-egy állat a szimbólumképzés szerepébe emelkedik (a *Le Cygne /A hattyú/* vagy más *macska*-versek az egyes számot választják). Esetünkben a többes szám azért is érdekes, mert a második sorban álló igenév (*rangés*, felsorakozva, vagy: sorban) különös megilletődöttséget ébreszt, hitetlenkedéssel felérő töprengést indít el az olvasóban: ha a baglyok olyan bölcsék, miért ülnek *sokan* a fán, miért nem egymagukban, vagy enyhén külön-külön. Rebbenést okoz a se tiennent ige is: mintha azt fejezné ki, így önmagában írva, hogy a madarak ideiglenesen kapaszkodnak, tartják magukat karmukkal az ágon, röppenésre hegyezve, éber várakozásban. Természetesen eszünkbe ötlük, hogy a vers

nyitánya nem ábrázolás, nem egy konkrét látvány ecsetelése, hanem a rögtön felerősödő elvonatkoztatás első akkordja csupán; Baudelaire nem leírni kíván valamely látványt, hanem illusztrálni egy gondolatot (s aztán egyetemes jelképpé keményíteni a képzelt jelenetet). A harmadik sor *furcsa istenek* kifejezése fokozza a jelenet misztikus légkörét, és afféle túlvilági jelentőséget kölcsönöz a baglyok néma várakozásának. Nem is gondolunk arra, hogy a költő szeme nem láthatja olyan közélről az állatokat, hogy vörösnek tarthatná a szemüket; vagy megállapíthatná, hogy *sorban* ücsörögnek. Nem lévén sem erdész, sem ornitológus, még azt is kétségbe vonhatnám, hogy a sűrű lombú tiszafák alkalmasak volnának baglyok elszállásolására... persze feketének feketék, sötétek, mint az alvilág, s ember és állat egyaránt szeret sötétben meditatálni. Emeron mondta, hogy minden fontos dolog sötétben jön létre. Baudelaire intelme ugyancsak az árnyak üzenete a felvilágnak, bár talán nem is értjük igazán. Hiszen a vers – tán az eddigiek is érzékeltetik – határértékek pasztell-rajzával közli mondandóját, és közvetlenséget mímelő jelképi közlés módja, konkrét szóanyaga is csupán egy keserű meggyőződés hordozójának tekinthető.

A Baudelaire-vers feszültsége itt is a fűtött kifejezések, a megjátszott élmény, valamint a melankolikus világállapot és emberi érzésfolyamat bársonyos, s egyúttal disszonáns elemeiből táplálkozik. Victor Hugo, aki – miért ne felednék el ezt sokan – a *Les contemplations*-ban (*Szemlélődések*) vagy a *La légende des siècles*-ben (*A századok legendája*) Baudelaire Romlás-könyvének hatalmas rokon korpuszait hozta létre, több ízben használja ezt az ellentétes jelzőpárost: *effroyable et superbe* (*borzasztó és felséges*). Jeder Engel ist schrecklich, mondja majd Rilke. És itt, ebben az egyiptomian frontális, a Szfinx magányára, tehetetlen tudására és mozdulatlan bölcsességére emlékeztető szonettben ugyancsak a csodálatosan lágy és mégis szigorú hangulati elemeknek gomolygására figyelünk fel. A motívumok Baudelaire-nél nem számtalan sokasággal árasztják el az embert, hanem helycseréjükkel, más versekre történő utalásaikkal, szellemtörténeti háttérük derengésével, érzéki töménységükkel hatnak. A bagoly-versünket megelőző macska-sonett már érinti a tényállást: a macskák is a szigorú tudósok (és a parázsló szerelmesek) kedvencei, *szelíden* járkálnak, de *dideregue* a házban (*doux... frileux*), imádják a csendet (nyilván a baglyok is), sőt a sötétség borzalmát... Itt is töprengésről van szó (*en songeant*, álmodozva, révedezve), árnyakról, végtelen álomról. A macska-vers mintegy felvezeti a baglyok éber-álmos csendéletét, és szakrális szókészletével is előkészíti a következő misztikus szöveget. A macskák-vers utolsó szakaszában egyenesen halmozódnak az éteri fordulatok: *étincelles magiques, parcelles d'or, étoilées, prunelles mystique*. Az állati tekintet delejes varázsa, a nézés útján közvetített léttudat, a szem lenyűgöző funkcionalitása itt is centrális elem, s a baglyok ezt a megrendülést csak erősítik.

A második szakaszban az emberi minőséget mintegy átugrott, istenné mesterkedett állatokra hirtelen ráköszönt a jövő idő és az alkony aktivitása. Itt bukkan fel először a mozdulatlanság motívuma (*sans remuer, anéklül hogy moccannának*), amelyet a két utolsó hármast majd fel, s az árnyak és a Nap harca mintegy drámai mellékletet tűz a tiszafákön gubbasztó madarak fölényes képe mellé. Mintha itt – a *melankolikus* jelzőben, a *ferde Nap* képzetében – maga az Ember búcsúzna a világtól, s átengedné a szót, a példaadást



a fenségesen hallgatóg lényeknek, akik még mindig kapaszkodnak az ágakon, hogy lecsaphassanak áldozatukra. Baudelaire trükkje abban áll, hogy noha a baglyokat a sztoikus rendületlenség emblémáiként tünteti fel, ugyanakkor tudja, hogy minden olvasó tisztában van annyival: a baglyok a sötétség beállta után „élesednek ki”, fajzanak harci madarakká, s egyetlen szárnycsapással kerítik hatalmukba a földi-égi-légi férgeket és csúszómászókat. Csak látszat a költeményben az, hogy a baglyok mozdulatlanok; a második versszak harci képében már a felröppenő állatok mindjárt eljövendő csattogása is felharsan. Ugyanakkor az ellentét körvonalai is vastagodnak: maga a természet (és része: az ember) képtelen a higgadt *telepedésre*, örök hajsza bábja, örök készülődés és portya károsultja, szemben főhőseinkkel.

A 9–11. sor az *attitude* kifejezést ismétli: ez fordul elő a macska-versben is az állati tartás jellemzésére; s a *sage* (bölc, egyes számban) ugyancsak folytatja az előzmény *tudós-képzetet* (*savant*). Nem tudom elmondani, micsoda aktivitás szorul a *mouvement* (mozgás) és főleg a *tumulte* (*tumultus*) kifejezésben. Baudelaire egész költészete, tudjuk, egy tudós alkat műve, és versei szinte duzzadnak a szellem- és líratörténeti emlékektől. Hol jelölten, hol jelöletlenül idézi elődeit és kortársait. Számos költeménye (és ezt nem is rejti véka alá) többé-kevésbe szabad-szabados fordítás. Maga is ír verset latinul. És, persze, főleg: egész szemlélete és szókinccse emlékeztet a moralistákra, filozófusokra, sőt egyházi szónokokra, misztikus gondolkodókra. A *tumultus* a költői paletta hozadéka, a *mozgás* képzete ellenben a filozófiai ismeretek nyoma a versben. A kettő együtt – művészileg – kétségtelenül robbanóelegyet alkot... és furcsa módon, noha elvont állításba torkollik, döbbenetes hatás kiváltására alkalmas.

A *baglyok* gnómikus költemény Pascal tónusában – felteszem, egy olyan ember meztelen erkölcsi intelme, aki az 1848–49-es mozgalmak után vajmi csekély bizalmat őrizhetett meg szívében bármiféle buzgalom, mozgás vagy indulat iránt. Feljegyezték, hogy a költő 1852-ben *A filozófus bagoly* címen folyóiratot szándékozott kiadni barátaival, a terv azonban hamar füstbe ment. Arról is tudunk, hogy egyik-másik vers mögött (pl. a *Le Guignon*, *Kár mögött*) felködlik Thomas Gray angol költő *Elégia egy falusi temetőben* című költeménye. Bár a párhuzam csak a szokásos eredményt fialja (halovány indíték, robusztus tükröződés), Jékely gyönyörű fordításába fekete gyönyörűség belekóstolni, idézem a „gyanús” sorokat:

S repkény-benötte tornyának fokán  
rikoltoz még az álmatag kuvik  
a járkelőre, ki dohos zugán  
zavarni merné, hol most megbuvik.

Ahol a gyep halmokra domborul,  
bozontos szil- s tiszafa lomb alatt  
kisded sírjuk mélyében jámborul,  
e hely szegény atyái nyugszanak.

Látjuk, Thomas Gray verse: buksi írói, olvasói öröm; Baudelaire verse viszont: az egyszerűség és bölcsesség boldogsága. Ha lapozgatunk, további pár-

huzamokra bukkanunk. A *fájó Párizs* (*Le spleen de Paris*) prózakölteményeiben, például a *La Solitude*-ben (*A magány*) ilyen formában köszöntjük egy nagy előd gondolatát (Szabó Lőrinc fordításában): *Majdnem minden bajunk abból ered, hogy nem tudunk megmaradni a szobánkban – mondja egy másik bölcs, azt hiszem, Pascal, ekképpen hívogatva az elmélyedés cellájába mindazokat az elbolondítottakat, akik a boldogságukat a lőtás-futásban keresik, s abban a prostitúcióban, amelyet testvérinek mondhatnék, ha századom szép nyelvén akarnék beszélni.* Ennek a sorozatnak egy másik darabjában (*Vocations, A hivatások*) ez a sóhaj röppen fel (ugyancsak Szabó Lőrinc változata): *Gyakran éreztem, hogy nekem abban telnék gyönyörűségem, ha mindig mehetnék, egyenest, az orrom után, anélkül, hogy tudnám, hová, anélkül, hogy bárki nyugtalanzkodnék miatta, és ha mindig új országokat látnék. Én soha sehol sem vagyok igazán, és azt hiszem: máshol mindig jobb lenne, mint ott, ahol vagyok.* Ez a káprázatosan modern szöveg elmélyíti és felmagasítja *A baglyok* kissé tapintatosabb intését: itt már nem csupán az a fenyegetés, hogy a tülekedő ember *fenyítést visel egész életében* (*porte toujours le châtiment*), hanem arról, hogy nem létezik (*je ne suis jamais bien nulle part, nem vagyok sehol*), azaz sehol nincs, semmi. Fentebb említettem, hogy Rilke első *Duinói Elégiájá*-nak fogalmazása, úgy rémlik, a dilemma másik véglet-pontját fogalmazza meg: *Denn Bleiben ist nirgends* (*A maradás a semmi*) – valójában azonban a kettő ugyanazt mondja: a *maradás* (vagy mondjuk így, Simone Weil szavával: begyökerezettség) lehetetlensége az emberi egzisztencia egyik legmélyebb alapindulata, viszont a másik: az értelmes kiröppenés, *állandó indulhatnék* és igazi megérkezés szintén csupán elérhetetlen eszményi érték az ember számára. Baudelaire *Az utazásban* mintha a középutat ajánlaná: mivel a cél mindig mozog, mindenütt lehet, mondja – tehát a cél kint is lehet, bent is lehet... s mintha többé nem a mozgás parabolájáról volna szó, hanem a belső bizonyosságról, a minden helyzetet egyensúlyban, a „bölcsesség” rendjében tartó életrendről.

Mielőtt zárnánk s ismét magára hagynánk a verset, távolodjunk el tőle egy kicsit; hosszabbítsuk meg Baudelaire tágasabb gondolatvilága felé. Közismert, hogy ez a világ általában is irtózott attól a modernségtől, amely a régi európai Renddel szemben állt s a minden *megelőzőt* lerombolni, *megváltoztatni* igyekezett. *A hattyúban* így panaszkodik: *Paris change! Mais rien dans ma mélancholie / N'a bougé!*... Idézem a szakaszt Tóth Árpád fordításában: *Párizs megváltozik, de renyhe bánatomban / nincs rezzenés! Kövek, állványok, új falak, / ódon külvárosok: jelképpé válnak nyomban, / s rám dús emlékeim kőszúllyal omlanak.* Érezzük a sértett konzervativizmus fojtott dühét, a változásoktól rettegő szellemi attitűd szűkülését, halljuk a sorok mögött Baudelaire nagy atyamestereinek, de Bonaldnak és de Maistre-nek fojtott sziszegését. A tizenkilencedik század, amely a nagy reménységek és nagy csalódások évszázada volt, a romantika és a forradalmak százada, s amelyet Heidegger a világtörténelem legsötétebb századnak ítélt, ezer katolikus reszketéssel, az elutasítás számtalan maradi árnyalatával irtózott mindenféle „forradalomtól”. Rendszerek mentek, rendszerek jöttek, s közben 1840 és 1940 között mintegy hatvanmillió ember vándorolt ki az öreg kontinensről. Amit a tizenhatodik században Kopernikusz az égi bolygók forradalmairól mondott (műve, a *De revolutionibus orbium celestium* csak halálának évében jelenhet meg, s aztán

1616-ban kerül indexre), az társadalmi értelemben a tizenkilencedik században következik be. De Maistre még azt hitte: játsszanak csak a természettudósok laboratóriumaikban, ott nem ártnak senkinek. Azt hitte: a természettudomány alantas kézművesek bogarassága, méltatlan a nemesi sorban született, uralkodásra rendelt emberek szelleméhez. Mint atyamesterei, Baudelaire is gyűlölte – látjuk *A baglyokból* – a mozgást. Minden mozgás kárhuzatos, mondták. Az idő: kényszerűség, rossz dolog, nem is irányul másra, mint hogy befejeződjék, mondták. Baudelaire és szellemi rokonai – hogy egy pillanatra kipillantsunk a lenyűgöző vers vonatkozásrendszeréből – a Történelem, a Forradalmi korszak fenyegető közeledésében, az Idő felgyorsulásában megérik a veszélyt, s rabbiátus gesztusok kíséretében visszavágnak a statikus Isten, a régi statikus Rend világába. Nem véletlen, hogy bizonyos elemzők Baudelaire költeménye mögött is Kelet hatását vélik felfedezni... Igen, de Maistre is áhítattal tekintett Egyiptomra. A piramisok hatalmas gúlái! A templomok csillagokat érő kőmonumentumai! Egyiptom óriási csatorna-rendszere! Ott minden rendben van, minden a helyén van, semmi sem ing meg, nem kapdos mohón eliramló árnyak után (mint a költő mondja az utolsó versszakban). Babilon palotái és városfalai kit ne nyűgöznének le, főleg amikor egész kontinensek szerkezetei dőlnek össze. Mert ők az igazi csodák, a Mozdulatlanság örök időkre tervezett csarnokai, a kétségbevonhatatlan istenek rideg lakóhelyei és érdes kőfalai: a római Szent Péter székesegyház, az Alhambra, a Louvre és Versailles, és más lenyűgöző épületek! Mind-mind önkényurak építtette kőóriások, totálisan megszervezett és katonai fegyelemben tartott, idomított hangyaállamok mamut-emelvényei. Babiloni istenkirályok, piramisokba temetkező, szfinxekkel rokon fáraók, arab származású spanyol uralkodók, granadai királyok álmai.

Nem folytatom, hiszen csupán megpendíteni szerettem volna – Baudelaire csodálatos versének olvasása után, a vers eszméleti vonalát meghosszabbítva –, hová vezethet a régi és új kalifák ideológiája és az újítás gyakorlatát eleve gyanakvással szemlélő napkeleti szellemiség. És csak jelzem, hogy Baudelaire szemléletének nyűgözése nem ellenkezik alapvetően a piramidális arisztokráciák, a sokakat megbabonázó monumentális államgépezetek, a Mozgást – mint a folytonos megújulás nagy Emblémáját – elutasító filozófiák meggyőződésével. A vers maga – sem *A baglyok*, sem a költő más verse – nem áll az ördög igazságát megalapozó valamiféle aranybulla rangján. És ha úgy olvassuk, mint mély személyes dilemmák természetrajzát, objektív, de emberi vallomást, megőrizhetjük mérhetetlen bámulatunkat. Mert Baudelaire nemcsak konzervatív, de objektív szellem is: nem tolakszik be még saját versébe sem, hanem az emberről beszél (*l'homme ivre... az ittas ember*). Nagy kortársa, Victor Hugo azt mondja: *Jaj, mit ért meg az ember? Keveset a teremtményekből, és semmit a teremtésből.*

Igaz ez? Azt hiszem, Charles Baudelaire legalább a teremtmények életéből valamit megértett.

Paul Emond

## Helené szép szeme

Tudja-e, kérdezte egyszer tőlem Alexis Gayo, hogy Belgritte-nek, a festőnek, mielőtt az absztrakt festészet felé, és azok felé a hihetetlenül szürke és egyre szürkébb pannók felé fordult volna, volt egy rövid, de intenzív korszaka, melyet mitológiai korszaknak nevezhetünk? Ez a korszak bolondos ifjúsága idejére esett, amelyhez hasonlót ön is átélt, kedves barátom; mi több, én, aki mindig olyan tartózkodó voltam, én is átéltem, persze sokkal korábban, mint ön, az életnek azt az örült szakaszát, amikor az emberben óriási energiák feszülnek, és azt hiszi magáról, hogy mindent fenekestül fel fog fordítani, kezdve az általa gyakorolt művészettel, amelyben páratlan újítónak képzei magát. Páratlan újító, kurjantott Gayo, ugyan már! Legfeljebb kezdő kisas lehet. De hát oly önhitt az ifjúság! A fivére, a másik Belgritte, az író, annak idején azt vette a fejébe, hogy elkészíti az Iliász, illetve az Odüsszeia színpadi adaptációját. Az összes fővárosi rendező nyakára járt ezzel a tervével, de senki sem kért belőle. Gondolják el, e monumentális és halhatatlan műveket holmi két- vagy háromórás előadássá redukálni rosszabb, mint az, amit a zsivarók az ellenségeik fejével tenni merészeltek! Nos, ha a festő Belgritte-ben volt is némi tehetség, az író Belgritte-ről azt gondolom, amit gondolok, ahogy Maeterlinck szokta volt mondani. Mindenesetre fivére vállalkozása, még ha meg is hiúsult, bizonyára izgatta a festő fantáziáját, mivel barátunk olyan fellengzős című képeket festett, mint *Akhilleusz és Agamemnón Briszéiszért verseng, Athéné megmutatja Ithaka földjét Ulissésznek*, és hasonlók.

E periódus legérdekesebb műve, folytatta Gayo, különös módon felhúzza szörnyen bozontos szemöldökét, vitathatatlanul egy nagyméretű kép, melynek Belgritte a *Helené szép szeme* címet adta. Bizonyára emlékszik az Iliász III. énekének arra a szép részletére, amikor megtudván, hogy Meneláosz és Parisz párbajt vív a görög és trójai hadsereg előtt, és e viadal kimenetele fogja eldönteni a háború kimenetelét, Helené, azt megtekintendő, Trója várába követi Priamoszt. Az agg király ezt arra használja fel, hogy nevére neveztesse a főbb görög fejedelmeket, akiket meglát, Agamemnónt, Aiászt, Ulissészt és másokat, ami teljes mértékben retorikai mesterkedés, annak kell lennie, hiszen Priamosz a háború kezdete óta tökéletesen tisztában van vele, ki kicsoda, de a jelenet lehetővé teszi Homérosz számára, hogy papírra vesse azokat a nagyszerű leírásokat, melyeket ön is olvasott. Nem tudja elképzelni, mennyire fellelkesítették ezek az oldalak Belgritte-ünket, aki szerint ez a legszebb és legcsodálatosabb látvány, amiről csak álmodhatunk, és még inkább az, ha annak meg szemlélésére kölcsönvesszük Helené szemét, mondta a rá oly jellemző mennydörgő hangon. Helené szeme, folytatta Gayo, felemelve hangját, hogy Belgritte-et utánozza, de nem sokáig tudta ezt a hangerőt tartani, Helené szeme, és a két hadsereg Helené szeme általi látványa! A két férfi látványa, a két férjé, akik párviadalt folytatnak! Igen, a két férjé, erősítette meg Gayo,

úgy nézve rám, mintha valamiféle csodálkozást mutattam volna, pedig, ha egyre jobban mulattam is magamban, tökéletesen nyugodt arccal hallgattam, igen, a két férjé, ne vágjon ilyen hitetlenkedő képet, kedves barátom, emlékezzen vissza, hogy amikor Parisz és Helené Trójába értek, hivatalos esküvőt tartottak, ami miatt a spártai Helené az egész nyugati civilizáció egyik leghíresebb bigámista nőjévé lett.

Helené szeme – folytatta Gayo – Belgritte szemében a világ első csodája volt. Folyton emlegette, mintegy abszolút utalásként a legabszolútabb szépségre, úgy, ahogyan egy gyémántkereskedő beszélne a Cullinanról vagy a Kohi-Noorról. Helené szemét festem, magyarázta Belgritte, és úgy festem, hogy az a képnek magát a textúráját képezze, igen, magát a textúráját, és ebben áll törekvésem egész eredetisége, vagyis a képem nemcsak a legabszolútabb szépségében ábrázolja azt, és igen világosan meg lehet különböztetni egyrészt a jobb szem, másrészt a bal szem szaruhártyáját, íriszét, szemlencséjét és retináját, ahogy a vászón domináns színárnyalatai előtűnnek az ibolyaszín teljes skálájában, mivel Helenének utánozhatatlan ibolyaszínű szeme volt, hanem egyúttal azt is megmutatom, amit azok a szemek Trója várának magasából láttak, magyarázta Belgritte, mondta Gayo, megmutatom úgy, ahogyan Helené szép tekintete megragadta, magán Helené tekintetén belül, Helené tekintetének legintenzívebb szubjektivitásában a görög és trójai hadsereget, amint épp abbahagyták a harcot, mivel Meneláosz és Parisz párviadalhoz készültek, tette még hozzá Gayo anélkül, hogy tekintetét egy pillanatra levette volna rólam és abbahagyta volna szemöldökének húzogatóását, mintha e szüntelen mozgás elősegítette volna, hogy Belgritte festő egyre nagyobb hévvel előadott szavai behatoljanak értelmembe. Belgritte rám nézett, és szinte anélkül, hogy lélegzetet vett volna, megkérdezte, értem-e, mit akar mondani, tette hozzá Gayo szinte anélkül, hogy lélegzetet vett volna, és én azt feleltem neki, hogy értem, természetesen, nem nagy boszorkányság, azt akarja mondani, arra törekszik, hogy a kép nézőjének szeme Helené szemén keresztülhaladjon, hogy lássa, mi történt a Trója előtt elterülő síkságon, feltételezem, kedves barátom, hogy ön is érti, fordult hozzám Gayo, és én azt feleltem neki, hogy értem, természetesen, nem nagy boszorkányság, olyan, mintha Belgritte egy kamerát akart volna Helené szemébe helyezni, és anélkül, hogy tudtam volna, miért, rögtön az jutott eszembe, amit egyszer Salvador Dalíról mondtak, s ismét eltűnődtem rajta, vajon e történet a legendák körébe vagy a paranoia-kritika híres megalkotójának valóságos életrajzához tartozik-e: Dalí egyszer egy nagyon költséges film készítését vette tervbe, a film gyártói Dalí ismertségére alapoztak, a festő egy nagyszabású középkori csata első jeleneteit forgatta a spanyol síkságon, balra egy teljes hadsereg, jobbra egy teljes hadsereg, majd jön az ütközet, a két hadsereg egymásra ront, szélteben-hosszában vágatnak, száguldanak, üldözik és ölik egymást, a kamera mögött pedig Dalí ujjongott örömeiben; mindezek után próbavetítést tartottak a tömegjelenetről: mivel előzőleg a festő úgy döntött, hogy a kamera maradjon teljesen mozdulatlanul, ami a festő kinyilatkoztatása szerint éppoly váratlan, mint amilyen zseniális interpretációs-kritikai lelemény volt, így a háttérül szolgáló spanyol síkságon előbb egy lovascsoport haladt át balról jobbra, azután gyalogsági katonák jobbról balra, majd két katona, amint két másikat üldöz, ezt követően semmi, majd három lovas jobbról balra, és így

tovább, a filmtekercek végéig, Dalí ujjongott örömeiben, a film gyártói pedig még aznap este véget vetettek a vállalkozásnak.

Belgritte azonban, folytatta Gayo, csüggedt tekintettel nézett rám, határozatlanul megvonva a vállát: itt nemcsak arról van szó, hogy a trójai síkság Helené szeme által látott képét megmutassuk, érti, Gayo, magyarázta a festő, sőt nem is csak arról, hogy egyszerre mutassuk meg Helené szemét és a trójai síkság Helené szeme által látott képét, érti, kedves barátom, magyarázta Gayo, és Gayo azt felelte Belgritte-nek, hogy nem érti pontosan, mit akar mondani, és én azt feleltem Gayónak, hogy én sem értem pontosan, jobban el kell hát magyaráznom, mondta Belgritte Gayónak, Belgritte azt mondta, jobban el kell magyaráznia, mondta nekem Gayo, és én próbáltam továbbra is éppoly nyugodt arccal nézni Gayóra, még ha egyre jobban mulattam is magamban.

Mert így, mondta Belgritte, realista ábrázolásról lenne szó, bármennyire is áthat mindent Helené szubjektivitása, mondta Gayo, miközben a szándékunk egészen más. Az Iliász nyilvánvalóan nem realista mű, és nyilvánvalóan az én képem sem lesz realista mű, folytatta Belgritte. Emlékezzen vissza a XVIII. énekre, amelyben Homérosz mindent leír, ami Akhilleusznak Héphaisztosz, a kovácmesterség istene által kovácsolt pajzsán meg van jelenítve, nos, a képem a pajzs díszítésének mintájára több jelenet szerepel egyidejűleg. Egyidejűleg ott szerepel egyébként, hogy Helené szeme ott szerepel, ezt ne felejtse el. Azt akarom tehát mondani, ahogy a képem megtalálja a csatamező egészét, ugyanúgy megtalálja premier plánban a főbb görög és trójai hősöket is, mint ahogy, még inkább premier plánban és különböző pózokban, megtalálja a két férjet, Menelaoszt és Pariszt: itt méregetik, ott szidalmazzák egymást, amott pedig elkezdik a párviadalt, és így tovább, fejtette ki bővebben Belgritte. Hallania kellett volna, mondta Gayo, ahogy a festő abban a pillanatban azzal tetszeleg magának, mennyire ihletettek szavai, az ember úgy vélte, Belgritte azt akarja elhitetni, hogy maga a zseni, maga a legtisztább állapotában levő zseni nyilvánította ki azokat, rendkívül megkapó érzelmi megnyilvánulás volt, kedves barátom, és Gayo szemöldöke ekkor olyan szertelenül rángatózott, hogy azt hittem, rögtön leugrik az arcáról és elszáll egy ismeretlen végzet felé, miközben a hangja annyira érzelemmel teli volt, amilyenek még soha nem hallottam, rendkívül megkapóan érzelemmel teli. Értse meg hát, Gayo, mondta Belgritte, értse meg hát, kedves barátom, mondta Gayo, e festészeti eljárás mérhetetlen gazdagságát, mindannak a hihetetlen komplexitását, ami itt játszódik: Helené, a szép Helené, aki oly szép, mondja Homérosz, hogy a trójaiak, bár annyi bajt hozott rájuk, nem tudtak rá haragudni, Helené, tekintetének bámolatra méltó intenzitásában és hasonlíthatatlan ibolya-színváltozatában, Helené, lenézve a trójai vár magasából, látva a két hadsereget és a két férjet, készen arra, hogy megöljék érte egymást, Helené egyszerre érzi a legnagyobb büszkeséget és a legnagyobb szégyent, amit nő csak érezhet; igen, ezek az erős, heves, ellentmondásos érzések árasztják el abban a pillanatban, a tiszta emberi természetnek e lenyűgöző koncentrátuma, hiszen ami itt játszódik, az magának az emberi lénynek az esszenciájához tartozik, igen, Gayo, a képem mindezt ki akarja fejezni, mondta szinte üvöltve Belgritte, és mondta szinte üvöltve Gayo, miközben én hihetetlen nehézségek árán tartottam vissza a gyöt-rő, ellenállhatatlan nevetést.

Persze, folytatta Gayo hirtelen sokkal higgadtabb hangon, mintha egyszerre csak nem akarná már, hogy mondandója Belgritte mondandójának palimpszesztje legyen, persze, kedves barátom, szinte hallom már a kérdését, mindjárt azt fogja tőlem kérdezni, láttam-e a *Helené szép szemét*, és tényleg olyan rendkívüli-e az a kép, amint azt a barátunk elmondta. Bizonyára csalódást fogok önnek okozni, mert nem láttam. Festőnk érzelmi élete abban az időben rendkívül viharos volt, belebolondult egy nagyon szép férjes asszonyba, aki, mivel a véletlen nagy rendező, kapaszkodjon meg, szintén éppen a szép Helené nevet viselte. Amilyen nagy csábító volt, nem került nagy fáradságába meggyőzni a hölgyet, hogy hagyja el a férjét és vele éljen abban a hihetetlen felfordulásban, ami egyszerre szolgált számára műteremként és lakásként. De ráfizetett. Egy szép reggel a férj váratlanul beállított néhány barátjával, hogy visszaszerezze a nejét, és bár Belgritte impozáns termete vetekedett Akhilleusz vagy Hektor természetével, az ellenfelek túl sokan voltak ahhoz, hogy szembe szállhatott volna velük. Így aztán a férj nemcsak visszavette a feleségét, aki, amint azt a későbbiekben megtudtam, kezdett már egyébként is belefáradni az új társába, de a műtermet is kirabolta, és e szép mitológiai korszak összes festményét megsemmisítette. Lényegében a trójai háború volt, kicsiben.

*Károly Judit fordítása*

**Paul Emond** (1944) a legsikeresebb francia nyelven alkotó belga regény-, esszé- és drámaírók egyike. Műveit számos nyelvre lefordították, drámáit Európán kívül az Egyesült Államokban és Kanadában is játsszák. Több irodalmi díj birtokosa, a Belga Királyi Nyelvi és Irodalmi Akadémia tagja.

**Bart Moeyaert** (1964) flamand író, 2014-ben magyarul is megjelent *Duett hamis hangokra* című ifjúsági regénye.

---

A Cédrus Művészeti Alapítvány logójával megjelölt oldalakon korábbi pályázatunkon jelentkező szerzők műveit közöljük.



Bart Moeyaert

## Csak egészség legyen...

Minden a hagyma gondos megválasztásán állt vagy bukott. A gyöngyhagyma túl kicsi, a mogoróhagyma itt nem használ, a vöröshagyma pedig – arról semmit se tudunk. Lilahagyma kellett ide, abból is a nagyobbfajta, olyan, amelyet anyánk nemzeti eledelünkbe, a „stoofpot”-ba vagy a levesbe tett. Addig hámoztuk őket, míg hófehérré és simává nem váltak, és még mielőtt a hónunk alá dugtuk volna őket, szúrtunk beléjük pár lyukat a gyorsabb eredmény érdekében.

- Minek kellene a lyukak? – kérdezte az egyik bátyám.
- A levegő miatt – mondta a másik.
- A lé miatt – mondta a harmadik.
- A gyorsabb eredmény miatt – mondtam én.

Ekkor hirtelen csend lett, testvéreim pedig várakozva felejtették pillantásukat a számon, hogy vajon kiszalad-e rajta valami más csacsóság is. Tudtomra adták, hogy a három szótagos szavak furcsán csengnek, mikor kiejtem őket. Forgatták a szemüket, felkarjukat szorosan testükhöz szorították, vállukat pedig mereven felhúzták.

– De hát így van, nem? – kérdeztem félénken. – Nem a gyorsabb eredmény miatt szúrjuk beléjük azokat a lyukakat? A lyukakon keresztül a levegő és a lé gyorsabban kiszivárog.

– Halljátok? – mondta az egyik testvérem anélkül, hogy rám pillantott volna. – Ez beszél. Mindent tud a hagymába szúrt lyukakról, ráadásul még beszél is.

A másik bátyám úgy gondolta, jobban tenném, ha inkább befognám az arcomon lévő lyukat.

– Nem kértük ki a véleményed – felelte. – Neked nem muszáj betegnek lenned. Nekünk viszont igen. Nekünk kifejezetten meg kell betegednünk, hogy jobb legyen a közérzetünk.

– Valójában a saját egészségünk érdekében cselekszünk így – tette hozzá egy másik testvérem.

– Pffff... – dühösebb már nem is lehettem volna. Éreztem, mekkora hangszólyt kapott a „nekünk” szó, kimondása által jelentőségtelegebbé vált, mint bármi más a világon. Igyekeztem mélyeket lélegezni, valami másra gondolni, valaki mássá válni, csak hogy haragom utat ne törjön magának. Megpróbáltam túlnőni a testvéreimen. Magasról akartam letekinteni rájuk, hogy gúnyolódhassak rajtuk. Tessék, például: „holnap csupa olyan dolgot kell csinálniuk az iskolában, amit nem akarnak, és most itt gubbasztanak, hagymával a hónuk alatt, várva a lázra”.

A gondolatok valamelyest segítettek. A testvéreim egyszerre remekül festettek. Igyekeztek mind a hatan a lehető legkevesebbet mozogni. Olykor-olykor az orrukhoz emelték a kezüket, hogy érzékeny ujjjaikkal megtapintsák, folyik-e már az orruk, a hagyma mellett ugyanis a vízestörülködő-módszert is alkalmazták. A nyakba tekert vizes törülközőtől folyani kezd az ember orra. Együttal



a cipőjüket is kitömték kartonnal, mert úgy meg a rosszullet nem maradhat el – a legrövidebb időn belül mutatkozni kezdenek a kiszáradás jelei. A törülköző az orrfolyásról gondoskodik, a karton elszívja a test nedvességét, a hagyma pedig a lázért felel. Állítólag ilyenkor még a legkiválóbb orvos sem jön rá, miféle betegséggel is van dolga.

Hirtelen felemeltem a karomat, a hagymák a földre estek, ledobtam a vizes törülközőt, és lehajoltam, hogy kikötözsem a cipőmet.

– Mit csinálsz? – kérdezték a testvéreim.

– Semmit – válaszoltam. – Ti nemsokára mind a hatan az ágyat fogjátok nyomni. Én ezen már túl vagyok. Nekem nem kell holnap azt tennem, amit nektek, szóval nincs szükség se hagymára, se törülközőre, se arra, hogy kitömjem a cipőmet kartonnal. Már most rosszul vagyok.

A testvéreim felváltva hol rám, hol egymásra néztek. Ujjuk hegyével megapogatták arcukat.

– Tényleg rosszul vagy? – kérdezték.

Mintha egy kissé valóban émelyegtem volna, talán a testvéreim és a harag miatt, talán csak a véletlen keze volt a dologban, vagy ki tudja, lehet, hogy tényleg a hagyma vezetett gyors eredményre.

– Igen – mondtam, míg a nyirkos kartont először az egyik, majd a másik cipőmből is kihúztam. – Ti éreztek már valamit?

Testvéreim letekintettek a lábfejükre. Semmi sem látszódtott. Láttam, ahogy a lábujjaikat mozgatják a cipőjük orrában; ahogy felsőtestüket finoman meg-rázzák, hogy érezzék, szalad-e már valahol egy verejtékcsepp; amint kíváncsian tapogatják a fülüket, érezni-e már mögötte lázat.

– Ti idősebbek vagytok – mondtam. – És nagyobbak is. Szóval tovább kell várnotok.

Az ajtónál még visszafordultam. Dühöm nagy része már elpárolgott. Részvétet éreztem testvéreim iránt.

– Sok sikert! – mondtam.

De nem segített.

Aznap délután apám kézen fogott, és felkiabált az emeletre, velünk tart-e még valaki az áruházba, ahol mindig akadt számunkra valami finomság. Négy órakor anyám is felkiabált, hogy van-e kedve valakinek almás palacsintához barna cukorral. Mindennek a tetejébe látogatónk érkezett egy gyors és drága autóval, és mindannyiunkat el akart vinni egy körre.

Azon a napon a testvéreim minden jóból kimaradtak. Kora este aztán tizenkét hagymát hallottam koppanni a fölöttem lévő emeleten, éppen akkor, amikor a nálunk vendégeskedő hölgy azt taglalta, hogy a „gyors” meg a „drága” semmit sem jelent az életben. „Mert tudjátok, csak egészség legyen...” – folytatta, és testvéreim felé biccentett, akik egymás után sorban megérkeztek. Elcsigázottnak tűntek, de különben semmi bajuk nem volt.

*Tóth Dániel fordítása*



Podonyi Hedvig

## A sors keze

Az asztrológus apró, fekete szakállas férfi volt, és ablaktalan, apró, fekete falú szobában ült egy piros filccel letakart asztal mögött. Előtte kinyomtatott horoszkópára. Az utolsó falatot még bekapta szendvicséből, miközben helytel kínálta következő kliensét:

– Foglaljon helyet!

A magas, vékony nő leült az asztal túloldalán, és tördelni kezdte a kezét. Az asztrológus néhányat még rágott, aztán nagyot nyelt és fürkészni kezdte a képletet.

– Mire kíváncsi?

A nő egy ideig csak roppantgatta az ujjait, azután alig hallhatóan szólalt meg:

– Nem is tudom... Mit lát?

Csend támadt; az asztrológus az ábrát fürkészte, a nő próbált kevésbé hangosan lélegezni, csak ujjainak monoton ropogása hallatszott. Végül nem bírta tovább:

– Nos?

Az asztrológus hátradőlt, az asztalra dobta a horoszkópot, ciccengetett párat a fogai között, hogy a szendvics maradékát is eltüntesse, aztán kijelentette:

– Aggodalomra semmi oka. Jelen pillanatban valószínűleg attól fél, hogy a férje elhagyja, és ez így is lesz...

A nő felzokogott.

– ...de körülbelül egy év múlva, amint kimondják a válást, a kezét megkéri egy nagyon gazdag férfi, valószínűleg a tengerentúlról. Tulajdonképpen most már bármikor összehatalálkozhat vele. Külföldön fognak élni, és két gyerekük születik.

– Igen, de...

– A nőgyógyászati problémái addigra megoldódnak. Ezek a jelenlegi kapcsolatának a következményei. Egyéb kérdés?

– Hát... – szípogetta a nő reménykedve. – Talán azt mondja meg, mire kellene vigyáznom.

– Hogy mire? – morfondírozott az asztrológus. – Lássuk csak. Egy idősebb nő a közeljövőben kellemetlenséget okozhat magának; a legjobb, ha ráhagy mindent, így elsimul az ügy. Hivatalos személlyel vitás helyzete támadhat, de azt is megússza. És ami talán a legfontosabb: legyen óvatos a közlekedésben. Ennyi.

– Köszönöm – mondta megkönnyebbülten a nő, és gyorsan eliszkölt a fekete kis szobából.

A sötétből az utcára lépve teljesen elvakította a napfény, így történhetett, hogy nem vette észre az öregasszonyt. Nagy lendülettel rohant bele. Az a földre tottyant, cekkeréből piros almák gurultak szertesztét.

– Jaaaj, te hülye kurva, biztosan eltört a lááááboom! – üvöltött olyan hangon, hogy a vakolat is peregni kezdett a környező házfalakról. A nő egy másodpercig rémülten nézte, aztán saját maga is meglepődött azon, hogy halkán, de határozottan ezt mondta:

– Igaza van, hogy dühös. Nem figyeltem eléggé; sajnálom. Segíthettek?

– Mivan?! Haggya má békén! – morogta az öregasszony. Elképesztő gyorsasággal felugrott, és szedegetni kezdte az almákat. A nő egy bankjegyet nyújtott át neki:

– Tessék, vegyen másik almát.

Az öregasszony bűvészügyességgel tüntette el a pénzt, és már ott sem volt.

A nő hitetlenkedve állt, majd széles mosoly ült ki az arcára.

Csak akkor komorodott el, amikor a kocsijához érve észrevette, hogy büntetőcédulát tettek a szélvédőjére. Bosszankodva nézett körül, de máris meglátta a közterület-felügyelőt, aki éppen újabb büntetőcédulákat helyezt el más autókon. Odafutott hozzá, és megkocogtatta a hátát.

– Uram, ön büntetőcédulát rakott a kocsimra!

A közterület-felügyelő meg sem fordult.

– Sajnálom, hölgyem, máskor figyeljen oda jobban, hova áll.

– De én szabályosan parkoltam. Hallja?!...

A férfi erre szembefordult vele, hogy ellentmondást nem tűrő hangon kioktassa, ám szigorúra rendezett vonásai hirtelen megenyhültek.

– Te vagy az, Nyuszi?

A nő egy darabig kikerekedett szemmel bámulta a kissé kopaszodó homlokú, bajuszos alakot, mire felismerte benne egykori nem kopaszodó, bajusz nélküli osztálytársát.

– Elek?

– Felelek, fülelek! – vágta rá a férfi, és hosszas nevetéssel ünnepelte örök

szójátékát, mint ahogyan valaha diákkorában is. – Szébb vagy, mint régen. Szóval, mi a gond azzal a parkolással?

A nő arcán ismét megjelent a széles mosoly. A büntetőcédula gyorsan az enyészeté lett, Elek pedig úgy érezte, ma jó napja van, mert rég volt ennyire humoránál.

A nő csak mosolygott és mosolygott, és akkor sem hagyta abba, amikor a piros lámpánál hátulról neki-koccant egy külföldi rendszámú kocsi, mert abból egy meglehetősen jóképű férfi szállt ki, és enyhe akcentussal arról érdeklődött, hogyan rendezhetnék ezt a kis kellemetlenséget.

Az asztrológus közben hiába várta a következő kliensét, ezért újabb szendvicset kotort elő a fiókjából. Amikor végzett vele, gombóccá gyúrte a szalvétát, és megcélozta vele az asztal alatt álló papírkosarat. Elvétette. Lehajolt, hogy felvegye, és ekkor vette észre a földre hullott, kinyomtatott horoszkópábrát. A magas, vékony, kézropogtató nő neve állt rajta.

Az asztalon még ott volt a másik ábra, amelyből az előbb jósolt neki – a következő kliens nevével.

– Francba! Ezt eltoltam – gondolta az asztrológus. Aztán belenézett a fiókjába, nem maradt-e véletlenül még egy szendvicse.

Ruva Farkas Pál

## Utazólevelem

„A Teremtő akaratából két évszázad, sőt két évezred utazója vagyok. Nagyon rövid ideig voltam gyermek, majd annál tovább – feltűnően hosszú ideig – majdnem felnőtt, de sohasem igazán, inkább koravén lettem. Majd igen hosszasan voltam gyakornok – vagy lótifuti –, aki sohasem akar felnőni, mert abból aztán nagyon elegendem volt, már azokból – akik olyasfélék voltak!

Nos, így aztán voltam Békés megyében előbb négytusabajnok, majd a csapatunk nyerte el fociban is a megyei bajnokságot. Aztán engem is felhozott a fekete vonat Pestre, ahol a IX. kerületben, a Húsos pályán kezelt foghattam Albert Flórival. Kicsit később Fazekas Laci mellett öltözhettem, amikor Baróti Lajos mester télvíz idején kipróbált az Újpestben.

A sors úgy hozta, hogy inkább ökölvívónak mentem, így aztán a Honvédban Kajdi Jancsival, Botos Andrissal, Badari Tibivel, a két Orbánnal, no meg Tüsi-vel már kesztyűztem, amíg a velem egy időben odakerültek még a tükör előtt árnyékoltak.

Esténként meg doboltam és énekeltem Soroksáron, a Vidám Étteremben, de délutánonként a VOSÉ-ban rúgtam a bőrt tartalékban, ahol Tasler Őcsi mindig ragasztóval küldte a skulót.

Csak megjegyzem, az első csapatot mi, tartalékosok elvertük, amikor csak akartuk, mint a jég a határt.

Aztán voltam kongresszusi küldött Göttingenben, ahonnan visszavonatoztam, mert honvágyam volt, még anno 1981-ben. De így voltam én Párizssal is, mert a harmadik nap után nem bírok maradni, sietek vissza a magyar ugarra.

Hiába, ott, ahol Bólya Péter, Kézdy Gyuri, Káldy Nóra, Siklósi Norbert, Somlyó Zsuzsa, Csertői Oszi, Bajor Nagy Ernő – aki nyugdíjazása után is bejárt a rádió ebédlőjébe, hogy találkozhasson volt tanítványaival, akikhez mindig volt egy-egy kedves szava –, Gyurkovics Tibor és Hernádi Gyula nemcsak barátaim, hanem a hindu szertartás szerint gyermekeimnek voltak a keresztapjuk.

De itt van Koncz Gabi, aki szemműtétje napján is eljött a könyvbemutatómra, hogy felolvasson. Székhelyi József és Hegedűs D. Géza testvérbarátaim nélkül sem tudnám elképzelni egyetlenegy irodalmi estemet sem.

„Istenek” lába nyomában járhatok, s ha becsukom a szemem, látom kedves arcukat, s itt a fülemben hallom feledhetetlen hangjukat, intelmeiket! Ezek a mesterek nemcsak oktattak és biztattak, de akkor is bíztak bennem, feltétel nélkül, amikor sokan mások már lemondtak rólam

Na, ezt nem lehet »onnan«, külföldről szeretni – azt csak itt, a néhai New York Palota presszójában egy forró kávé mellett lehetett igazán élvezni. Hát én megpróbálom öregedő pesti jampiként továbbvinni Marton Frici, Komlós János, Antal Imre, meg az örökifjú Bajor Imi, Karinthy Frici és Abody Béla szellemiségét, és őrizni még egy darabig.

Sosem felejttem el a nagy mackó Abody Bélát, aki egy darabig a főnököm volt, s emígyen oktatott: »Tudod, Ecsém! Ha következetesen rakod össze a lapokat, no nem mint Rodolfó, akkor még belóled is lehet 'valami'!« Megfogadtam öreg barátom tanácsát. Már harmadszor nyertem snapszerben Mokránckival szemben, és már hatvanhárom lapot kaptam fentről, a legöregebb Mestertől. Megpróbálom megbecsülni a küldeményüket – áldásaikat –, és őrzöm azt a lángot, amelyet még ők gyújtottak meg.

De nem voltam rest az elmémet is pallérozni, nemcsak a testemet. Elvégeztem a foxi-maxi mellett az Újságíró Iskolát, hallgattam a Közgazdasági Egyetemen Bata Imre professzor úr feledhetetlen előadásait, majd Ferge Zsuzsa istállójában nemcsak a szociológiát tanultam, az Ő »harmadik útja« nélkül nem igazán értettem volna meg az összefüggések láncolatát, az akkori forrongó, változó Magyarország és Európa viszonylatában. Hát ilyen csodákat hagytam volna ki, ha nem jövök haza nyolcvanban Bécsből, nyolcvanegyben Göttingenből vagy nyolcvanhatban Párizsból. Milyen szegény lettem volna nélkülük.”

\*\*\*

„Ruva Farkas Pál író, költő, újságíró egyedülállóan értékes irodalmi és újságírói munkásságát ismerjük el, mely meghatározó a kisebbségi és többségi kultúra terén.

Ruva Farkas Pál kiváló író, költő és műfordító. Fordított Dickenst, Faludyt és oroszánrészt vállalt az eddig legteltesebb és igényesebb lovári nyelvű *Újszövetség* fordításában is.

Költői, írói munkássága mellett elismert újságíró-publicista, szociológus-társadalomtudós, aki méltó nevet szerzett szakmai körökben.

Alapító felelős szerkesztője a magyar sajtótörténelem első önálló cigány lapjának, a »Romano Nyevipé«-nek (Cigány Újság, 1987), irányítása mellett rangos alkotómunka folyt az akkoriban csaknem húsz munkatárssal dolgozó szerkesztőségben.

Főmunkatársa és rendszeres szerzője a *Közös Út* – Kethano Drom című kulturális folyóiratnak. Alapító elnöke a kortárs roma szerzőket tömörítő Cigány Írószövetségnek, és alapító tagja a MÚOSZ Cigány Szakosztályának is.

Nem lenne teljes a kép, ha kihagynám Ruva Pál közéleti munkásságát: meghatározó alakja a hazai cigány közéletnek, s jelentős szerepet vállalt a cigány értelmiségi és civil fórumok megalakításában és szervezésében. Munkássága külföldön is ismert és elismert, alapító tagja a Cigány Világszövetségnek.”

*Laudáció a Magyar Újságírószövetség Aranytoll-átadó ünnepségén ez év márciusában*

„Jelentős irodalmi, szociológiai és publicisztikai pályafutása, valamint a magyar és cigány kultúra értékeinek megőrzése és gyarapítása érdekében végzett közéleti tevékenysége elismerésként” Ruva Farkas Pál március 15-én a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetést kapta. Gratulál a szerkesztőség.

# Élesben

## Tudósítás Isten országából a III. évezred hajnalán

Nem volt ez mindig így! Emlékszem, amikor fáradt, alulfizetett cigányokkal teli vonatok húztak ki a Keleti és a Nyugati Pályaudvarról! Senki sem finnyáskodott a fekete vonat elcsigázott utasainak szagától, talán azért is, mert a hasonló sors azonos szagot árasztott!

Most sincs ez másképp, csak a fekete vonat helyett cigány vállalkozók buszai hálózják be az országot, mert a kulimunkát most is a cigányok végzik.

Igaz, akkor az egész ország szeme láttára nőttek ki a lakótelepek és épült a föld alatt a metró.

Most, hogy elvált a „tüdő a májtól”, amikor a szegénység és gazdaság olyan közeli és szembetűnő, bizony nem restellik kimondani, hogy nem szeretnének egy kupéban, egy légtérben levegőt szíjni a cigányokkal, mert mások a szokásaik, sokan látogatják egyszerre a kismamát a kórteremben, elviselhetetlenül hangosak, és néha bizony van közöttük „erős mély szagú” is!

Igy van ez, kérem, egész Európában, nemcsak a mi kis hazánkban.

„A mór megtette kötelességét, a mór mehet!” Mehet Strasbourgba, Párizsba, Bécsbe, Rómába, vagy akár Indiába, ahonnan jött, mert itt már feleslegessé vált!

Gondoltam, a kormány valamelyik felelőse vagy az ellenzék valamelyik meshőse majdcsak kiáll és felemeli a ujját! Node kedves Honfitársaim! Hol itt a tolerancia? Hiszen Európára szavaztunk! Vagy nem? Vagy csak a kisebbség szeretné azt? Mi, a híres Attila király leszármazottai, az államalapító István király intelmeire már nem emlékezünk? Hadd emlékeztessen a szavazók táborát a híres pár sorra, amit Imre herceghez intézett István királyunk, a teljesség igénye nélkül: „Érezzék a kisebbségek jobban magukat nálunk, mint ahonnét jöttek, mert akkor lesz nagy és erős Magyarország!”

Kedves telepeseink! Ne érezzék bántásnak a megszólítást! Hiszen az Önök ősei sem ide születtek, ha igaz a történelmi múlt, amely Etelközhöz köti a Kárpát-medencei honfoglalókat!?

S azoktól, akik nem szeretnének egy szobában és egy hazában élni a cigányokkal, ezzel a versrészlettel búcsúzom:

Mi vagyunk az elmúlt századok  
letagadott lelkiismerete  
az idő pulzusának lámpásai  
GÁDZSÓK  
ha itt hagyunk benneteket  
elvisszük magunkkal a  
MÁJUST is  
pipacsaival  
s a virágok összes illatával együtt  
és magunkkal visszük a madarak énekét is  
az elfelejtett himnuszok árulóinak ugyanis  
csak az internet kell

a tózsde  
 meg a szárnyas betét...  
 a mi HAZÁNK úgyis Isten országa  
 s ha szükségetek lesz ránk valaha  
 ott megtaláljátok nálunk a hangos  
 cigányoknál  
 a simogatást  
 a csókot  
 a sírást  
 a szerelmet  
 és a feloldozást is...  
 mert mi ott leszünk  
 mint a magyarok szabadságharcainál is  
 és Temesvárott is legutóbb...  
 csak keressetek meg minket  
 ti finnyás ficsúrok!

## E számunk szerzői

- Adorján Dávid Attila** (1991) – egyetemi hallgató, Budapest
- Albert Noémi** (1991) – egyetemi hallgató, Kolozsvár.
- Almási Gabriella** (1969) – tanítónő, Győr
- Antalffy Yvette-Hildegard** (1956) – újságíró, Budapest
- Ásványi Tibor** (1960) – programtervező matematikus, Budapest
- Babics Imre** (1961) – költő, szerkesztő, Bakonyszűcs
- Bacsó Máté** (2006) – tanuló, Debrecen
- H. Bajkai Judit** (1979) – szakértő, műfordító, Debrecen
- Bakos Ferenc** (1946) – író, Siófok
- Balázs Csilla Kinga** (1969) – szabadúszó (szinkron dramaturg), Budapest
- Baley Endre** (1962) – költő, író, Budapest
- Balogh Virág Katalin** (1981) – író, műfordító, Újpest
- Barna Júlia** (1946) – nyugdíjas ügyintéző, költő, Hajdúdorog
- Báthori Csaba** (1956) – író, kritikus, műfordító, esszéista, Budapest
- Bencze Bertalan** (1955) – szabadfoglalkozású, Budapest
- Bertha Csilla** (1946) – irodalomtörténész, Debrecen
- Bibor István** (1950) – nyugdíjas gyógyszerész, Balatonalmádi
- Bodor Melinda** (1966) – költő, vállalkozó, Kecskemét
- Bognár László József** (1956) – vegyészmérnök, költő, Budapest
- Borbély András** (1982) – író, költő, kritikus, szerkesztő, Gyergyóremete (Románia)
- Botos Ferenc** (1949) – középiskolai tanár, Budapest
- Bozsoky Erika** (1967) – szociális gondozó, Kemence
- Böjtke Pál** (1969) – állatorvos, Kolozsvár (Románia)
- Börszónyi Erika** (1954) – költő, prózaíró, könyvtáros, Budapest
- Bősze Éva** (1941) – író, költő, pedagógus, Kőszeg
- Csadó Szilvia** (1971) – szabadúszó, Budapest
- Csata Ernő** (1952) – mérnök, költő, Marosvásárhely (Románia)
- Cserhádi Márta** (1950) – nyugdíjas középiskolai tanár, Eger

- Csirke Zoltán** (1969) – alkalmazott, Szolnok  
**Demeter Mária** (1949) – nyugdíjas titkárnő, Sepsiszentgyörgy (Románia)  
**Dittrich Panka** (1966) – textiltechnikus, Győr  
**Döbrössy Péter** (1981) – tanár, Tatabánya  
**Dudás Sándor** (1949) – költő, Tápiógyörgye  
**Erdélyi János** (1947) – műfordító, Szekszárd  
**Fejérvári Boldizsár** (1977) – tanár, tolmács, műfordító, Győr  
**Fodor Ákos** (1945–2014) – költő, műfordító  
**Füleki Gábor** (1980) – költő, középiskolai tanár, Dabas  
**Gábor Edina** (1968) – útitárs, coach, Budapest  
**Gál Csaba** (1968) – jogász, Székesfehérvár  
**Gálla Edit** (1985) – tanár, PhD-hallgató, Budapest  
**Goran Radičević** (1964) – egészségügyi technikus, Risan (Montenegró)  
**Habos László** (1963) – író, szerkesztő, Budapest  
**Harján Silvia** (1965) – Budapest  
**Hegyesi Zsolt** (1995) – gimnáziumi tanuló, Debrecen  
**Hegyí Zoltán Imre** (1967) – biciklis futár, Budapest  
**Holló Tamás** (1974) – életútváltozás közepén (hajdanán informatikusszerűség), Budapest  
**Hollós Judit Katalin** (1982) – tanár, író, műfordító, Budapest  
**Jakabffy Éva** (1972) – pszichológus, filozófus, tudományos publicista, Budapest  
**Jónai Zs. Balázs** (1989) – amatőr költő, műfordító, Budapest  
**Juhász Artur** (1967) – mérnök, Nyíregyháza  
**Kállay Kotász Zoltán** (1969) – író, szerkesztő, Budapest  
**Kapusi-Rentka Donát** (2006) – tanuló, Debrecen  
**Karafa Sándor** (1986) – középiskolai tanár, Nyíregyháza  
**Károly Judit** (1951) – tanár, műfordító, Debrecen  
**Katona József Álmos** (1989) – tanár, PhD-hallgató, Novaj  
**Kecsmár Szilvia** (1980) – PhD-hallgató, prózáíró, Szeged  
**Kerti Károly György** (1948) – festőművész, restaurátor, Tata  
**Kincses Kata** – kultúrtörténész, Budapest  
**Kitahito** (1990) – főiskolai hallgató, Budapest  
**Kitley Zsófi** (1993) – egyetemi hallgató, Budapest  
**Kovács Árpád** (1974) – nyelvtanár, Esztergom  
**Kovács Mercédesz** (1987) – tanár, műfordító, tolmács, Tiszaújváros  
**Kőszeghy Anna** (1985) – műfordító, PhD-hallgató, Budapest  
**Kőszegi Barta Kálmán** (1949) – fogorvos, író, költő, Békéscsaba  
**Kreischer Kornélia** (1942) – nyugdíjas, Érd  
**Lauer Péter** (1978) – tanár, költő, Marcali  
**Lázár Júlia** (1960) – tanár, költő, műfordító, Budapest  
**Ligeti Éva** (1954) – pedagógus, Szolnok  
**Liszói Gyuricza József** (1935) – nyugdíjas, Nagykanizsa  
**Lukácsi Blanka** (2006) – tanuló, Debrecen  
**Magén István** (1950) – festőművész, Budapest  
**Magyary Anna** (1996) – egyetemi hallgató, Budapest  
**Málfí Ákos** (1955) – filozófus, Budapest  
**Marczinka Csaba** (1967) – költő, esszéista, Budapest  
**Mersdorf Ilona** (1953) – mérnök-üzletkötő, Iklad  
**Mészáros Mária** (1951) – nyugdíjas pedagógus, Kolozsvár (Románia)  
**Milbik József** (1961) – gyógyszerész, Debrecen  
**Nagy István Paphnutius** (1962) – költő, műfordító, Tata  
**Nagy Zopán** (1973) – fotóművész, költő, Budapest  
**Németh Péter Mykola** (1953) – költő-performer, esszéíró, szerkesztő, Vác/Vámosmikola  
**Nerhaft Antalné** (1940) – nyugdíjas, Budapest  
**Pálinkás Bálint** (1978) – élelmiszermérnök, Budapest  
**Pálmai Tibor** (1987) – hivatalnok, Győr  
**Palme Zsuzsanna** (1988) – grafikus, Budapest  
**Pap József** (1991) – egyetemi hallgató, Budapest  
**Pap Zsolt** (1995) – egyetemi hallgató, Gyimesfelsőlók (Románia)  
**Papp Dénes** (1980) – író, zenész, Miskolc  
**Papp Zalán** (2006) – tanuló, Debrecen  
**Pataki Edit** (1947) – nyugdíjas tanár, Magyar-dombegyház  
**Penszky Lili** (1972) – költő, író, képzőművész, Budapest  
**Pető-Mordovskij Anikó** (1988) – projektkoordinátor, fordító, tanár, Cambridge (Anglia)



- Petróczi Anna Fruzsina** (2006) – tanuló, Debrecen
- Petz György** (1955) – tanár, költő, szerkesztő, Budapest
- Pivarnyik Anikó** (1962) – író, költő, kommunikációs szakember, Budapest
- Podonyi Hedvig** (1964) – író, Budapest
- Prágai Tamás** (1968) – író, költő, irodalomtörténész, szerkesztő, Pázmánd
- Pusztai Emese** (1985) – tanár, Kézdivásárhely (Románia)
- Rácsai Róbert** (1971) – tanár, költő, műfordító, Veszprém
- Radóczy Ilona** (1971) – óvodapedagógus, Pécs
- Rébb Terézia** (1967) – eladó, amatőr költő, Iklad
- Révész Ágnes** (1969) – tanár, költő, Dunaújváros
- Rojk Tamás** (1988) – tanár, Budapest
- Rozán Eszter** (1969) – művelődésszervező, Szombathely
- Rózsa Iván** (1959) – közgazdász, újságíró, Budakalász
- Ruva Farkas Pál** (1952) – író, költő, szociológus, Dunavarsány
- Saitos Lajos** (1947) – költő, szerkesztő, Székesfehérvár
- Sánta Hajnalka** (1976) – szociológus, tanár, Pécs
- Sánta Lúcia** (1994) – egyetemi hallgató, Sopron
- Simon Zoltán** (1985) – informatikus, Székesfehérvár
- Skrek Károly** (1960) – szobafestő-mázoló, tapétázó, Dunapataj
- Só Balázs** (1981) – költő, Budapest
- Sófi Boglárka** (1977) – edző, pszichológiai szaktanácsadó, irodalmár, Budapest
- Somogyi László Tibor** (1996) – diák, Szank
- Soós József** (1953) – népművelő, pedagógus, író, Lenti
- Strausz Kinga** (1988) – szociális munkás, művészetterapeuta, Budapest
- Süli-Kiss Fruzsina** (1982) – fordító, Debrecen
- Szabó Aida** (1951) – nyugdíjas, Ércsi
- Szabó Anna Viola** (1972) – muzeológus, Debrecen
- Szabó Kristóf** (1988) – képzőművész-tanár
- Szabó Krisztina** (1976) – költő, Csongrád
- Szabolcsi Erzsébet** (1954) – középiskolai tanár, Kunszentmiklós
- Száva Csanád** (1979) – könyvtáros, Kolozsvár (Románia)
- Szécsényi Kata** (1999) – tanuló, Szabadka (Szerbia)
- Szennay Ilona** (1958) – nyelvész, kommunikációs szakember, egyetemi oktató, Budapest
- Szentkirályi Fittler József** (1956) – költő, tanár, Dunakeszi
- Szigethy László** (1976) – közgazdász, Makó
- Szihalmi Csilla** (1988) – költő, kritikus, Szeged
- Szilágyi Erzsébet** (1948) – nyelvtanár, Budapest
- Szilágyi Perjesi Katalin** (1965) – amatőr író, Algyő
- Szondi György** (1946) – bolgarista, műfordító, kiadóvezető, Budapest
- Szűcs Zoltán** (1984) – tanár, informatikus, Veszprém
- Takács Lili** (2007) – tanuló, Debrecen
- TEA** (1964) – író, drámaíró, Róma (Olaszország)
- Tekse József** (1958) – textilfestő, Budapest
- Tordai Éva** (1977) – műfordító, könyvtáros, Budapest
- Tóth Dániel** (1991) – egyetemi hallgató, Jászszentandrás
- Török Anna** (1995) – egyetemi hallgató, Budapest
- Valyon László** (1944) – nyugdíjas vegyész-mérnök, Zsámbék
- Vankó Gergely** (1948) – író, költő, Bácskosuthfalva
- Várnai Laura** (1996) – gimnáziumi tanuló, Harkány
- Vass Veronika** (1972) – óvodapedagógus, Érd
- Vermuth Attila** (1975) – hivatalnok, Győr
- Vihar Judit** (1944) – műfordító, haikuköltő, irodalomtörténész, Budapest
- Virág József** (1965) – gépészmérnök, szakfordító, Zalaegerszeg
- Wieszt Dóra** – nyugdíjas, Tata
- Wilhelm József** (1970) – tanár, Doroszló (Szerbia)
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest
- Zentai Eta** (1938) – könyvtáros, Budapest



(kép: Sashegyi József)

**HEGYI ZOLTÁN IMRE****BARKA**

tél taréja – ül  
jégfab a bomló csírán,  
ha olvad, éltet

**JAKABFFY ÉVA****MADARAK**

Zöld taréjdíszét  
A sisakoskolibri  
Fenn hordja orrán.

**MÁKVIRÁG**

Kelet pipacsa  
Bíbortaréj-szirmaid  
Álmok hullajtják.



lám, az ösvényen  
taréjos bársonyvirág  
magányosan áll

KOVÁCS  
MERCÉDESZ  
FORDÍTÁSAI

mintha a lángok  
felcsapnának a rétről –  
kakastaréjok




Forrás: <http://hata3smemo.blogspot.hu/>



WEISZT DÓRA  
TAVASZ

Gondolat-tenger  
habos hullámtaréjjal  
Aphrodite jöjj!



sártaréjt őriz  
a fagy a keréknyomnál,  
amíg tart a tél

Rába Iléikó Mariann



gombák teréje  
vigyázza a faesonkot,  
amíg táplálja

Rába Iléikó Mariann



NERHAFT ANTALNÉ  
HAIGÁI

Viharfellegek  
tarajos hullámokkal  
az ég tengerén.



Hegygerinc élet  
tarajosra fodrozzák  
jeges viharok.



Tarajdíszet hordoz,  
csipkemintás épület,  
reneszánsz csoda.



Holt-tengeri só,  
tarajos képződmények,  
különös világ.

SZABOLCSI ERZSÉBET HAIGÁI



Örök hóvilág.  
Hegyek taraja döfköd  
dús fellegeket.



Hullámtaréjok  
hátán hanykódva nehéz  
talpon maradni.







PENSZKY LILI  
MÁSODIK ELJÖVETEL

HAJÓZÁS BYZANTIUMBA



## „A halhatatlanság remeki”

William Butler Yeats-fordítások  
a költő születésének 150. évfordulóján

Amikor W. B. Yeatsnek, a Nobel-díjas író költőnek, írónak, drámaírónak, színházalapítónak, irodalomszervezőnek, az író nemzeti irodalom újjáélesztőjének, nemzetépítőnek, közéleti embernek a 150. születési évfordulóját ünnepeljük, felvetődik a kérdés, hogy mennyit ismer belőle – gondolatvilágából, műveiből – a magyar irodalomszerető közönség. Verseivel időnként folyóiratokban, antológiákban (például *Törtélmok*, szerk. Kabdebó Tamás, 1988), önálló kötetekben (*Versek*, szerk. Ungvári Tamás, 1960, majd az Európa Kiadó *Lyra mundi* sorozatában, Ferencz Győző válogatásában, *W. B. Yeats versei* 2000-ben) és évfordulós összeállításokban (például a *Nagyvilág* 1995/7–8-as számában) találkozhattak az érdeklődők. Prózai írásaiból a *Rosa Alchemica* (ford. Károly Ernő, 1999), *A kelta homály* (ford. Erdődy Gábor, 2003) és néhány esszé olvasható magyarul. S bár róla szóló monográfia (Szentmihályi Szabó Péter, 1978; Bertha Csilla, 1988; Gergely Ágnes, 1991) magyarul utoljára huszonöt évvel ezelőtt született, az utóbbi évek új fordításaiból s a néhány róla megjelent tanulmányból ítélve minden nemzedékből kiemelkednek néhányan, akiket megragadnak a művei. Drámái viszont alig-alig ismertek, bár közülük többet publikáltak már folyóiratokban, tízet pedig együtt egy válogatáskötetben is: a Mesterházi Márton szerkesztette *A csontok álmodása* címűben (2003). Magyarországi színházi előadásokról – egy-két amatőr kísérlet és rádiószínházi változat kivételével – sajnos nem tudunk. A hatalmas életműhöz képest mindez nem túl sok, de hiszen Yeats sosem volt, sosem lesz divatos, felkapott költő vagy drámaíró (ellentétben honfitársával, James Joyce-szal, akiből igazi kultuszfigura lett). Vannak, akik túl nemzetinek tartják, mások túl mitikusnak, misztikusnak, ezoterikusnak vagy késő romantikusnak, tehát időszerűtlennek, pedig Yeats saját magát korszakonként meg-megújító költészete a huszadik század egyik legmarkánsabb, sokszínűsége ellenére mindig felismerhetően egyedi lírai hangját szólaltatja meg. Az évszázados angol gyarmatosításból a „sajátosság méltóságával”, az író kultúra mélységeinek felszínre hozásával felszabadító szómágiája mélyen nemzeti gyökerű, egyszerre konkrét, lokális és kozmikus távlatú, összekötve a legszemélyesebb egyéni és közösségi létkérdéseket, szembenézve a huszadik század nagy történelmi, esztétikai és filozófiai dilemmáival. Összeolvastva a gael-kelta hagyományt az angol költészet értékeivel – egyesítve az „angol poeta doctus”-t és az „ír poeta natus”-t (Szentmihályi Szabó Péter). Ezért tűzte ki célul a jó egy éve, 2014 elején megalakult Magyar Yeats Társaság, hogy minél többet megismertessen a Yeats-művek közül a magyar olvasókkal. Ennek egyik formája volt ez a *Fordításban újjászületve* című felhívás, amely bárki számára lehetővé tette, hogy próbálkozhasson Yeats-versek, -drámák vagy -esszék fordításával.

A pályázat kiíróit is meglepte a nagy érdeklődés. Kiderült, hogy sok Yeats-szerető, sőt „Yeats-rajongó” – ahogy többen saját magukat jellemezték –

akad a fiatalok között is. Mintegy 60-70 fordítótól csaknem 150 versfordítás, 6 dráma- és 5 prózafordítás (egy ezoterikus mese és négy esszé) érkezett. Ez önmagában is értékelendő, különösen ha észrevesszük, hogy a fordítók skálája középiskolásoktól profi műfordítókig terjed. Érdekesség, hogy egy egyetemi szemináriumi csoport közösen készítette el a *Felfedezések* című, művészetfilozófiai kérdéseken meditatív hosszú tanulmány fordítását – részenként más-más fordító-szerkesztő páros, majd az egyes részeket a tanáruk összefésülő munkájával. A zsűri „vakon”, csupán számokkal azonosított fordításokat olvasott és értékelt, de a kritikai és a javítási-továbbcsiszolási javaslatokat megjelentetés előtt elküldtük a legsikeresebb fordítóknak, hogy minél igényesebb magyar változatok lássanak napvilágot. S ha maga a fordítás nem mindig vált is közölhetővé, a szándék, a próbálkozás mindenképpen örömteli, és hisszük, hogy a fordítók is örömeiket lelték benne. A jelen válogatás ennek a termésnek a javát tartalmazza, mintegy 45 verset a 150-ből, két drámát és három prózai művet.

Az összeállítás nem előre tervezett kereszt- vagy hosszmetsete az életműnek, hanem azokból a művekből tevődik össze, amelyeket a fordítók választottak. Mégis, valamelyes betekintést nyújt a yeatsi költészet, dráma és próza széles spektrumába, talán hangsúlyosabban a korai dallamos, mitikus, közvetlenül a népi kultúra ihlette versek világába, de ízelítőt ad a nagy, érett, látomásos, szimbolikus gondolati versekből is – a „halhatatlanság remeki”-ből (Jékely Zoltán átköltése). A versek sorrendjének a szerkesztése részben a fordítások színvonalát igyekszik honorálni, tehát az első húsz vers nagyjából a magyarítói lelemény és kidolgozottság alapján követi egymást, bár az egyazon versek két-két átültetését természetesen egymás mellé helyeztük. A válogatás második felében a yeatsi kronológiát követve csoportosítottuk a versfordításokat, mintegy bátorításként azoknak, akiknek ezek a kísérletei még több igazítást igényelnének, de így is jelentős értékeket mutatnak. A versek sorát egy-egy dráma és prózai mű töri meg (ezek elhelyezkedése semmiféle fordításmínőségi sorrendet nem jelez, inkább tematikai és szerkesztési szempontokat igyekeztek érvényesíteni; mindkét szerkezeti egység egy-egy drámával zárul). Az egész válogatás végső darabja Yeats utolsó előtti, egyik legtömörebb, formailag legtökéletesebb drámája, a Beckettet is inspiráló *Purgatórium* fordítása. Így rajzolódik ki a hatalmas ív a földi létből Tündérországba csábított „Az elrabolt gyermekek” megéneklő költeménynek az örök szépség honát kutató elvagyodás-hangulatától a keserű, sötét ironiájú, groteszk kései művek öngyötrő valóságglátásáig. Bár ebben a kollekcióban nem szerepel, mert már megjelent a Nagyvilág 2014. októberi számában, de a pályázat keretében született Mesterházi Márton *Emer*-fordítása is, amely egyfelvonásos eddig elérhetetlen volt magyarul. Reméljük, az új drámafordítások is egy lépést jelentenek abban az irányban, hogy színházcsinálók is kedvet kapjanak a Yeats-darabok bemutatásához, s felfedezzék e drámák különlegességét és korukat megelőző formaújító invenciózusságát, amely mostanra – legalábbis Beckett felől visszanézve – sokkal inkább befogadhatónak tűnik, mint keletkezésük idején. A Yeats-esszék gondolataival nyilván lehet vitatkozni, de az itt közölt korai *A kelta elem az irodalomban* és a fentebb említett *Felfedezések* sok felvetése – mint például az ősi szerves kultúra és látásmód megőrzésének a szükségessége a modern irodalomban, a képzelőerő prioritása s a személyes élmény, a teljes emberből

fakadó felismerések fontossága a művészetekben (szemben a transzcendencia, a látomásosság, az intuíció kirekesztésében elmarasztalható elvont „tudományossággal”), vagy a szellemi és érzelmi értékek mindenkori magasabbrendűsége a puszta materiális és racionalista megközelítéshez képest –: mind-mind ma is aktuális üzenet.

Hálásan köszönjük a Napút szerkesztőségének nagylelkűségét, amellyel lehetőséget nyújtott ezeknek a fordításoknak a közzétételére. És köszönöm a zsűrinek – a műfordító, költő és Yeats-szakember Gergely Ágnesnek, a költő és versszerkesztő Babics Imrének, valamint kollégáimnak, Kurdi Máriának, Rácz Istvánnak, Gula Mariannának, Gellért Marcellnek – a válogatást, a legjobb munkák szerzőit további finomításokra serkentő véleménynyilvánítást és javaslatokat. Kívánjuk, hogy „Nyugat magyarja” – ahogyan Yeats magát nevezte magyar témájú versében, s ahogyan neki méltó költői emléket állít hasonló című könyvében Gergely Ágnes – az itt közölt műveken keresztül is megtalálja az utat az olvasók lelkéhez, képzelőerejéhez és intellektusához egyaránt, s hogy még inkább otthonra leljen a magyar kultúrában.

*Bertha Csilla*



SZABÓ KRISTÓF | A MÁSODIK ELJÖVETEL

William Butler Yeats

# Az ellopott gyermek

(*The Stolen Child*)

Ahol Sleuth Wood köves  
fennsík tóba hull,  
van ott egy dús lombú sziget,  
hol ha pocok lapul,  
kócsag repdesve kelti fel,  
tündérmagok ott dugtuk el,  
benne sok bogycso rejlik,  
lopott meggyaszem piroslik.  
Gyere el hát, embergyerek,  
várnak vizek és vad terek,  
tündér kezébe tedd kezéd  
– a világon több a fájdalom, mint megértheted.

Ahol holdfény világlik át  
szürkés homokszemen  
Rosses legbensőbbik zugán,  
mi ott ez éjjelen  
az őstáncokra lépkedünk,  
és egybeforr tekintetünk,  
amíg a hold lemegy,  
szökellünk itt meg ott,  
kergetünk bugyborgó habot,  
s a világ, vállán csak bajok,  
álmában sem nyugodt.  
Gyere el hát, embergyerek,  
várnak vizek és vad terek,  
tündér kezébe tedd kezéd  
– a világon több a fájdalom, mint megértheted.

Ahol dombról Glen-Car fölött  
vándorpatak tör felfelé  
aprócska tóban, sás között,  
csillag mártózhat épp belé,  
kutatunk szendergő pisztráng után,  
halkan fülébe suttogunk,  
álmában ettől megremeg,  
amíg fölé hajlunk puhán,  
páfránylevélen guggolunk,  
amely csermelybe hullajt könnyeket.

Gyere el hát, embergyerek,  
várnak vizek és vad terek,  
tündér kezébe tedd kezed  
– a világon több a fájdalom, mint megértheted.

Velünk együtt illan tova  
és komolyan pillant ránk,  
borjak bőgését már soha  
nem hallja meleg lankán,  
sem azt, a kanna tűzön hogy fütyül  
– légzése ettől volt nyugodt –,  
s nem látja, hogy lisztesláda körül  
barnás egérke futkosott.  
Mert jön már az embergyerek,  
várják vizek és vad terek,  
kezét tündérkézbe teszi  
– a világon több a fájdalom, mint megértheti.

*Tordai Éva fordítása*

## Az ellopott gyermek

Hol Sleuth Wood sziklás földje  
Bemerül a tóba,  
Egy lombos sziget zöldell,  
Hol csapdosó kócsag  
Úz vízipatkány-álmot;  
Tündérüstünk áll ott,  
Benne bogyó,  
frissen csent cseresznye, bordó.  
*Jöjj, ó ember gyermeke!*  
*Vár vadon s víz rejteke*  
*Tündérékkel, kézben kéz,*  
*Mert a világ fájdalmasabb,*  
*mint azt te érthetnéd.*

Ott, hol holdfényhullám gyújt  
Szürke homokon fényt,  
A messzi An Ros-on is túl  
Talpaink egész éjt  
Ropják ősi táncunk,  
Ölel szemünk, ölel karunk,  
Míg elszáll a hold s a fény;  
Szökellünk, mint őz,  
Fújunk buborékot habbal,

Míg a világ tele bajjal  
S nyugtalan álmot sző.  
*Jöjj, ó ember gyermeke!*  
*Vár vadon s víz rejteke*  
*Tündérékkel, kézben kéz,*  
*Mert a világ fájdalmasabb,*  
*mint azt te érthetnéd.*

Hol a vándorló víz csurran  
Glen-Car felett a szirtből,  
Sás közt medence buggyan,  
Apró csillagfürdő,  
Álmos pizstrágra lelünk,  
Súgunk fülébe most,  
Mi nyugtalan álmot hoz;  
Hajlunk könnyedén, hol  
Páfrány könnye pereg  
A zsenge ér felett.  
*Jöjj, ó ember gyermeke!*  
*Vár vadon s víz rejteke*  
*Tündérékkel, kézben kéz,*  
*Mert a világ fájdalmasabb,*  
*mint azt te érthetnéd.*

Eljön velünk, indul most  
A komoly szemű:  
Nem hallja már a borjút hogy  
Bőg s zizzen a langyos fű,  
Nem látja, míg a tea fő  
S békét duruzsol lelkébe,  
Egér szalad elő  
A zablisztes szekrényre.  
*Jó az ember gyermeke,*  
*Várja vad s víz rejteke*  
*Tündérékkel, kézben kéz,*  
*Mert a világ fájdalmasabb,*  
*mint azt ő érthetné.*

Bodor Melinda fordítása

# Jó széllel Bizáncba

(Sailing to Byzantium)

I.

Itt nem jut hely már a vénnek. Ifjak  
Egymás karjában, fán a madarak  
– mennyi halandó nemzedék – ringnak.  
Makréla-tengerek, lazacos tavak,  
Hús, hal, szárnyas örvend, ha jön nyári illat.  
Mi csak születik, él, hal a nap alatt  
Ily kéjelgő dalban, mind feledi,  
Mik a kortalan nagyság szellemei.

II.

Egy vénember ócska kolonc csupán,  
Egy botra szúrt rongyos kabát, hacsak  
Nem zeng dalt a lélek, minden foltért a ruhán  
És minden foszlányért húrokba nem csap,  
Nincs dalos iskola, csak tanulás,  
Mely csakis önnön nagyságára hat.  
Ezért tengereken hajóztam át,  
Hogy elérjem Bizánc szent városát.

III.

Ó, bölcsek, kik Isten tüzében álltok,  
Mint falakon az aranymozsaik,  
Kik tűz köréből jöttök és szálltok,  
Énekeljétek lelkem dalait.  
Vegyétek szívem, mert vágyó átok,  
És gúzsba kötik a test porai,  
S nem ért; hát mutassátok meg neki  
Az örökkévalóság remekműveit.

IV.

Természet, ha éltem után elvezet  
Testemből nem válik földi alak,  
De edzik majd görög mesteremberek  
És készül rá aranyfoglatat,  
És császárok lesznek tőle éberek,  
Vagy aranyágról zeng majd a dala  
Úrnak és hölgynek bizánci földön  
Arról, mi volt, vagy tart, vagy még eljön.

Pap József fordítása



# Hajózás Bizáncba

## I.

Öregnek nem jó e táj. Az ifjak  
Egymás karjában, madarak a fán  
– Meghalnak majd – most csak dalolnak,  
Lazacok s makrelák fickándozván,  
Hal, vad s madár dicséri a nyarat,  
Mind, mind halandó teremtmény csupán;  
Buja zenébe zárva elvetik  
A kortalan ész remekműveit.

## II.

Nem más, csak ócskaság a vénember,  
Viharvert kabát a boton, hacsak  
Nem tapsol a lélek és énekel  
A halotti lepel rongyainak,  
Nincsen itt zenede, ide más kell:  
Csak saját pompájukról halljanak.  
Így esett, hogy hajóra szálltam hát,  
Hogy láthassam Bizánc szent városát.

## III.

Ó bölcsek, kik Isten szent tüzében  
álltok, mint falon aranyoztaik,  
Jertek a tűzből, forogva, szépen,  
S lélek-dalnak lesztek mesterei!  
Emésszétek vágytól beteg szívem,  
Mit állathoz kötnek, mely haldoklik,  
Semmit sem ért; hát fogadjatok be  
Az örök valóság kincseibe.

## IV.

Egyszer elmegyek, s mindent itt hagyok,  
Nekem semmilyen földi test nem kell,  
Csak az, mi aranyzománcon csillog,  
Mit egy hellén ékszerész készít el,  
Hogy álmos császár szeme felragyog,  
Vagy az, mi aranyágon énekel  
Bizánc urainak és hölgyeinek,  
Arról, mi volt, mi van és mi jöhet.

*Rácsai Róbert fordítása*

# Innisfree szigete

(The Lake Isle of Innisfree)

Útra kelek, indulok, Innisfreebe vágyom,  
Vályogból és nádból kis kunyhót ott rakok:  
Kilenc sor babom lesz, és egy méhkaptárom;  
A zümmös réten magam vagyok.

És békét lelek ott, mely ritka, mint a csepp,  
Mi harmatként a fűre hull, hol tücsök zenél;  
Ott mályva napsugár a dél, derengő az est,  
Csalogányszárnyas az éji szél.

Útra kelek, indulok, mert naphosszat és éjben  
Hallom tóvíz halk zaját, hogy csobban a parton;  
Járdán hogyha állok, vagy szűk utcán, sötétben  
Hangját a szívem mélyén hallom.

*Pap József fordítása*

# Magasztos beszéd

(High Talk)

Felvonulást, ha nincs benne gólyaláb, ugyan ki néz?  
Ükapám még húsz láb magasra nyúlót viselt, na és?  
Az enyém csak tizenöt, magasabban egy modern se jár,  
Azt is ellopta egy bitang, talán tűzre dobta már.

A tarka póni, medvetánc, oroszlánketrec kevés,  
Kaszáspókot vár a gyerek és falábon billegést,  
A nők fent arcra várnak, amely feléri a zsalut,  
Hogy legyen mitől visongani, vésőt fogok s gyalut.

Gólyaláb Malakiás vagyok, elszállt, amit tudok,  
Galléron, gólyalábon apától fiúig jutott.

Metafora mind: Malakiás, láb. Egy apácálúd  
Messze fent a hosszú éjben, s a helyébe fény tolt,  
S én a szokatlan, szörnyű fényben csak megyek, csak megyek,  
Nagy csikóhalsereg vicserít: a hajnalon nevet.

*Tordai Éva fordítása*

# A vándor Aengus dala

(The Song of Wandering Aengus)

Kimentem a mogyorósba  
– Fejem lángolt a vad tűzben –  
Vesszőt vágtam s lehántottam,  
Horgomra egy bogyót tűztem.  
Fehér lepkék keltek szárnyra,  
Sok lepke-csillag ragyogott,  
Bogyóm, mit patakba dobtam,  
Egy ezüst pisztrángot fogott.

Amikor a földre tettem,  
És mentem tüzet szítani,  
Valami megzörrent ott lenn,  
S a nevem mondta valaki:  
A hal egy fényes lányka lett,  
Hajában egy almavirág,  
A nevem mondta s elszaladt,  
Eltűnt a tiszta légen át.

Bár öreg vagyok, s jártam én  
Kietlen földön s dombokon,  
De megtudom, hogy merre ment,  
Kézen fogom s megcsókolom.  
Sétálok a tarka fűvön,  
S míg áll a világ és terem:  
Holdnak ezüst, Napnak arany  
Almáit én mind leszedem.

*Rácsai Róbert fordítása*

# A Rubinrózsa lovagja\*

Egy téli estén egy rozsdás páncélinget viselő lovag lassan baktatott lovával Ben Bulben fás déli lejtőjén, és nézte, ahogy a nap lebukik a tenger fölötti vörös felhőkben. A lova fáradt volt, ahogy általában hosszú utazások után lenni szokott. A lovag pedig nem viselte sisakján egyetlen szomszédos lord vagy király címerét sem, hanem egy rubinrózsát, amely egyre sötétebb vörösben csillogott. Ősz haja, amely fokozta arca szomorúságát, vékony fürtökben hullt a vállára. Olyan arca volt, amely kevés embernek adatik meg a világon: mindig gondokról árulkodik. Az álmodók gondjairól, akik azt kell cselekedjék, amit álmodnak, és a cselekvők gondjairól, akik azt kell álmodják, amit cselekszenek.

Miután egy darabig a napot nézte, elengedte lova kantárját, és nyugat felé kitérve karjait felkiáltott:

– Ó, Szellemi Láng Isteni Rózsája, nyisd ki végre békéd kapuját előttem!

Hirtelen hangos sivalkodás hallatszott az erdőből, pár száz méterre felfelé a hegyoldalon. A lovag megállította a lovát, és ekkor lépések és beszéd hangjait vélte hallani maga mögött:

– Ütik őket, hogy a szoroson át tereljék – mondta valaki, és a következő pillanatban egy tucat paraszt érte utol a lovagot, rövid dárdákkal felfegyverkezve, kék sapkájukat a kezükben tartva.

– Egy csapat fatolvaj jött le a hegyekből – mondta a parasztok vezére –, és elhajtották a Glen Car Lough tónál élő öregember disznóit, hát mi elindultunk utánuk. De most, hogy tudjuk, négyszer annyian vannak, mint mi, csak követjük őket, hogy megtudjuk, hova hajtják a disznókat, és aztán elmondjuk De Courceynak. Ha pedig ő nem segít nekünk, megyünk Fitzgeraldhoz. Mióta De Courcey és Fitzgerald békét kötött, mi nem tudjuk, kihez tartozunk.

– De addig – mondta a lovag – a disznókat mind megeszik.

– Egy tucat ember nem tehet többet, és nem volna értelme az egész völgy életét veszélyeztetni két vagy akár két tucat disznó miatt.

– Meg tudja mondani – kérdezte a lovag –, hogy az öregember, akinek a disznóit elrabolták, jámbor és igaz szívű-e?

– Olyan igaz a szíve, mint akárki másé, és jámborabb, mint bárki, mivel minden reggel imádkozik reggeli előtt.

– Akkor harcba kell szállniuk a fatolvajokkal – mondta a lovag –, és ha megteszik, én magamra vállalom a harc oroszlánrészét. Jól tudják, hogy egy páncélos lovag sok ilyen fatolvajjal felér, akik gyapjú- és bőrruhát viselnek.

Ekkor a vezérük társaihoz fordult, és megkérdezte, hogy vállalnák-e így a harcot. De azok inkább szerettek volna hazamenni kicsiny faházaikba.

– A fatolvajok gonoszak és hitetlenek-e? – kérdezte ekkor a lovag.

– Gonoszak azok egész viselkedésükben – felelte az egyik paraszt –, és senki sem látta még őket imádkozni.

– Akkor – mondta a lovag – minden megölt fatolvaj fejéért adok öt koronát.

Ekkor megkérte a vezért, hogy mutassa az utat, és mindnyájan elindultak a tolvajok felkutatására.

<sup>1</sup> *Out of the Rose*, in: *The Secret Rose*, London, Lawrence & Bullen, 1897

Egy idő után egy ösvényre bukkantak, amelyen továbbhaladtak felfelé az erdős hegyoldalon. Kis idő múlva az út nagyon meredekké vált, így a lovag le kellett szálljon a lováról, s kikötötte azt egy fa törzséhez. Tudták, hogy jó úton járnak: látták a hegyes cipők nyomait, amelyek patanyomokkal keveredtek a puha földben. Az út egyre meredekebbé vált. Mikor patanyomokat már nem találtak, tudták, hogy a tolvajok vállukra vették a disznókat, úgy mentek tovább. Imitt-amott hosszú csíkok jelezték, hogy néha az egyik disznó lecsúszott a fatolvaj válláról, így az egy darabig a földön húzta maga után. Így mendegéltek, a lovag és társai vagy húsz percig, amikor nagy zaj csapta meg a fülüket, és ebből tudták, hogy hamarosan utoléri a tolvajokat. Hirtelen a hangok elcsendesedtek, ebből viszont megtudták, hogy a tolvajok meghallották őket. Gyorsan, de óvatosan haladtak tovább. Öt perc elteltével egyikük megpillantott egy bőrmellényt egy mogyoróbokor mögül kikandikálni. Ekkor hirtelen nyílvessző csapódott a lovag páncéljához, de ártalmatlanul le is pattant róla. Heves nyílzápor süvített el mellettük, akár egy méhraj. Futottak és másztak, másztak és futottak mind a tolvajok felé. Meg is pillantották őket, ahogy a bokrok mögé bújtak remegő íjakkal kezükben. Mivel a falubélieknek csak dárdájuk volt, rögtön párharcra került a dolog. A lovag elől futott, és lesújtott először egy, majd egy másik tolvajra. A parasztok ordítva felszorították a tolvajok bandáját a hegytetőn levő tisztásra. Ott meglátták a két disznót, amint békésen kukacok után turkáltak a fűben. A falubéliek bekerítették őket, és lassan elkezdtek visszavonulni a keskeny ösvény felé. Az öreg lovag ekkor már utolsóként ment, tolvajt tolvaj után győzve le. A parasztok megúszták súlyosabb sérülések nélkül, mivel a lovag magára vállalta a harc oroszlánrészét, amit véres páncélja is bizonyított. Mikor elérték a keskeny ösvény bejáratát, a lovag arra utasította a falubélieket, hogy hajtsák le a disznókat a völgybe, amíg ő ott marad őrizni az utat. Egy pillanat alatt egyedül maradt, legyengülve a nagy harctól és sérüléseitől. A fatolvajok ott helyben végezhetek volna vele, ha a félelem miatt nem menekültek volna el hanyatt-homlok.

Már egy óra eltelt, de senki nem tért vissza. A lovag nem bírta tovább őrt állni, le kellett feküdnie a fűbe. Még egy fél óra eltelt, amikor egy fiatal fiú jelent meg az ösvényen, egy halom kakastollnak látszó valamivel a kalapjában. A legény minden legyőzött tolvajhoz odament, levágta a fejét, aztán egy kupacba gyűjtötte a lovag elé, és ezt mondta:

– Ó, nagy lovag! A falubéliek azt a feladatot adták nekem, hogy jöjjenek el magához, és kérem el azt a fizetséget, amit a fejekért cserébe ígért. Öt korona egy fejért. Arra kértek, mondjam meg, hogy imádkoznak az Úrhoz és az Ó Anyjához, hogy adjanak magának hosszú életet. De azt is üzenték, hogy ők szegény parasztok, és nagyon hálásak lennének, ha megadná a beígért jutalmat, mielőtt meghal. Ezt újra meg újra elismételték, hogy nehogy elfelejtsem. És azt ígérték, hogy ha elfelejtem, verést kapok érte.

A lovag könyökére támaszkodva belenyúlt a zsákjába, amely a szíjáról lógott, és kiszámolta az öt koronát minden fejért. Harminc fej volt összesen.

– Ó, nagy lovag! – mondta a fiú. – Még azt is a lelkemre kötötték, hogy vigyázzak magára, gyűjtsak tüzet, és tegyem ezt a kenőcsöt a sebeire.

Ekkor a legény ágakat és száraz leveleket gyűjtött, és tüzet csiholt kovakövével és acéljával. Aztán levette a lovagról a páncélinget, és elkezdte kenegetni

a sebeit. De olyan ügyetlenül ám, mint aki csak gépiesen végzi, amire utasítják. A lovag megállította, majd ezt mondta:

– Jó gyerekek tűnsz.

– Most én is kérnék valamit magától, nagy lovag!

– Van még néhány koronám – felelte a lovag –, odaadjam neked?

– Ó, nem – mondta a fiú – A pénz nem fontos nekem. Egy dolgot csinállok szívesen az életben, és ahhoz nincs szükségem pénzre. Faluról falura és hegyről hegyre járok, és ahol csak találok egy szép kakast, ellopom, az erdőbe viszem, és ott tartom egy kosár alatt, amíg egy másik kakast is találok, és akkor kakasviadalt rendezek. Az emberek azt mondják, együgyű vagyok, ezért nem is bántanak. Soha nem adnak semmiféle munkát, kivéve hogy néha elvigyek egy-egy üzenetet. Azért küldtek engem a jutalomért, mert együgyű vagyok: bárki más ellopná azt, azok pedig, akik hazaterelték a disznókat, nem mernek visszajönni, mert most, hogy maga nincs már velük, félnek a tolvajoktól. Hallotta már azt, hogy mikor a fatolvajokat keresztelik, a farkasokat hívják keresztszülőnek, és a jobb karjukat meg sem keresztelik?

– Ha nem veszed el ezt a néhány koronát, drága fiam, attól félek, mást nem adhatok. Hacsak nem akarod ezt az öreg páncélinget, amelyre hamarosan úgyszem lesz szükségem.

– Hmm... Valamit akartam... Igen, emlékszem már! – mondta a fiú. – Azt szeretném, ha elmondaná nekem, hogy miért harcolt ilyen semmiségért úgy, mint a bajnokok és óriások a mesékben. Tényleg olyan ember ön, mint mi? Vagy inkább egy öreg varázsló, aki a hegyek között lakik? Vajon nem kel fel rögtön a szél, hogy porrá morzsolja önt?

– Mivel most már én vagyok az utolsó a szövetségből – felelte a lovag –, elmondhatok mindent, és tanúbizonyságot tehetek az Úr hatalmáról. Nézd meg a Rubinok Rózsáját a sisakomon, és lásd az életem és reményem virágát.

Ekkor pedig belekezdett élete történetének elmesélésébe, de egyre gyakoribb szünetekkel. Ahogy mesélt, a Rózsa mélyvörösben tündöklött a tűz fényénél. A fiú pedig a földbe szúrta kakastollait, és úgy mozgatta őket, mintha a történet szereplői lennének.

– Egy távoli vidékről jövök, és Szent János Lovagjainak voltam a tagja – kezdte az öreg lovag. – Egyike voltam azon keveseknek, akik mindig nehezebb munkákra vágytak a Magasságos szolgálatában. Végül eljött hozzánk egy lovag Palesztinából, aki előtt az Úr maga feltárta az igazak igazát. Látott egy csodás Tűzrózsát, és egy hang a Rózsából azt mondta neki, hogy az emberek elfordulnak saját szívük fényétől és külső szabályoknak engedelmessé válnak. Ezért a fény lassan kialszik. Senki sem menekülhet az átok alól, kivéve az együgyű jó embert, aki nem tud, és a szenvedélyes bűnös embert, aki nem akar gondolkodni. Azt is mondta ez a hang, hogy máris egyre gyengül a szív fénye, amely életben tartja a világot. Ahogy halványul, a csillagokat, hegyeket és füveket furcsa fertőzés éri. Azok közül pedig, akik látták az igazat és az ősi utat, de szívesen maradnak a romlott világban, senki nem léphet be az Isten Országába, azaz a Rózsa szívébe. Ezért minden loagnak bizonyítania kell haragját a romlás ereje ellen, úgy, hogy meghal az Isten Rózsájának szolgálatában. Amíg a palesztin lovag ezeket mondta nekünk, úgy tűnt, hogy egy látomásban

megjelent előttünk a Rubinrózsa, és körülölelte őt. Olyan volt, mintha a Rózsa szívéből beszélt volna, miközben a levegőt finom illat töltötte be. Ebből tudtuk, hogy az Úr Hangja volt az, ami a lovagon keresztül szólt hozzánk. Köré gyűltünk, és kértük, hogy vezessen minket minden dologban, és tanítson minket engedelmeskedni a Hangnak. Így hát fogadalmat tettünk, ő pedig csapatokban küldött a világba, hogy nemes ügyekért haljunk meg valahol a harcban. Először arra gondoltunk, hogy gyorsabban is végrehajthatjuk a küldetésünket, ha halálra éheztetjük magunkat a szentek tiszteletére. De a lovag arra intett, hogy ez gonosz cselekedet, mivel a halálért tennénk, és megfosztanánk az Urat a halálunk feletti hatalmától. Cselekedeteinket az Úr szolgálatába kell helyezzük, a jutalmat pedig Őrá bízunk. A lovag arra utasított, hogy mindig ketten együnk egy asztalnál, hogy figyelhessük egymást, nehogy valamelyikünk helytelenül koplaljon, mert voltak, akik azt gondolták, hogy ha a szentek szentségéért koplalnak, úgy igaz halált halnak. Teltek az évek, és társaim egyenként haltak meg a Szent Földön, vagy a világ gonosz hercegei elleni harcban, vagy rablók-tól tisztítva az utakat. A palesztin lovag is meghalt, és végül egyedül maradtam. Minden olyan harcot megvívтам, ahol kevesek szálltak szembe sokakkal, és végül a hajam is megőszült. Ekkor óriási félelem tört rám, arra gondolva, hogy talán az Úr elégedetlen velem. De hallván, hogy ezen a nyugati vidéken háborúk dúlnak, itt megtaláltam, amit kerestem, és íme: most nagy öröm tölt el.

Ezután elkezdett latinul énekelni, a hangja pedig egyre halkult. Aztán szemem lassan becsukódott, ajka szétnyílt, és a fiú tudta, hogy halott.

– Jó kis történetet mesélt nekem! – mondta. – Volt benne harc, de nem érttettem sokat belőle, és nehéz emlékezni ilyen hosszú történetre.

Ekkor kezébe vette a lovag kardját, és elkezdett sírt ásni a puha földbe. Lassan ment az ásás, már meg is pirkadt közben. Majdnem végzett a munkával, amikor a völgyből kakaskukorékolást hallott.

– Jaj – mondta –, muszáj megszereznem azt a madarat! – és lerohant a keskeny ösvényen a völgybe.

*Albert Noémi fordítása*

# Mennyei leplekre vágyom

(He Wishes for the Cloths of Heaven)

Ha enyém volna az ég hímzett leple,  
 Mit átsző ezüst és arany fény,  
 Kék és ködös és sötét leple:  
 Az éj, a nappal s a csillagfény,  
 Terítném lepleim lábad elé,  
 De nincs egyebem, mint az álmaim,  
 Terítem álmaim lábad elé,  
 Lépj könnyen, lépted alatt az álmaim.

*Szabó Anna Viola fordítása*

# A körforgás

(The Wheel)

Telente várjuk a tavaszt,  
 Vágyunk tavasszal már a nyár,  
 S a nap ha dús lombot fakaszt,  
 Szólunk: „A tél jöhetne már!”  
 Aztán az egész mit sem ér,  
 Mert a tavasz még nem jön el,  
 Azért forrong bennünk a vér,  
 Mert nyugtot csak a sírban lel.

*Tordai Éva fordítása*

# A kerék

Télben tavaszt hívunk egyre,  
 És tavasszal vágyunk nyarat,  
 S ha dús lombok dala zengne,  
 Dicsérjük a téli havat;  
 S jó aztán semmi nem marad,  
 Mert a tavasz messze van még –  
 S nem tudjuk, vérünkben zavart  
 A sír utáni vágy kelt rég.

*Sánta Lúcia fordítása*



# Köntös

(A Coat)

Köntöst szabtam a dalomra  
 Ős-mítoszok mintájával  
 Hímes-díszes formájával  
 Tetőtől talpig bevonva;  
 De a bolondok elvették,  
 Ország-világ szeme előtt  
 Önmagukénak hirdették.  
 Mégis, járni jobb így nekem  
 – Dalom, hát hadd vigyék el őt! –  
 Díszköntös nélkül, meztelen.

*Hegyesi Zsolt fordítása*

# Köntös

Dalból szőtt köntösöm  
 Telis-tele van varrva,  
 Az ősi múlt van rajta,  
 Mesezőn.  
 Most sok esztelen  
 Viseli bár büszkén,  
 De érdemtelen.  
 Dalom, bárki elvegyen,  
 Akkor vidám szívvel majd  
 Járok meztelen.

*Karafa Sándor fordítása*

# Fergus és a druida

(Fergus and the Druid)

*Fergus.* Ma egész álló nap követtelek,  
 S te egyik alakból a másikba illantál,  
 Először hollóként szálltál, kinek ősi szárnyain  
 Alig díszlett néhány toll, rozmárként  
 vándoroltál azután szikláról sziklára,  
 És most végre emberi alakot viselsz,  
 Egy szikár öregember, ki szinte elvész az éjben.

*Druida.* Mi az óhajod, Vörös Ág büszke királya?

*Fergus.* Így szólnék, élő lelkek legbölcsebbike:  
Az ifjú, finom Conchubar mellettem ült  
Mikor ítékeztem, s bölcsen beszélt,  
És ami nekem vég nélküli tehernek bizonyult,  
Számára gyerekjáték volt, így hát koronát  
Tettem fejére, hogy elűzzem bánatom.

*Druida.* Mit tennél hát, Vörös Ág büszke királya?

*Fergus.* Büszke király lennék! S ez kétségbe ejt.  
Embereimmel lakomázom a hegyen,  
Az erdőket járom, és magam hajtom szekere  
A morajló tenger hófehér határán,  
S mégis fejemen érzem a koronát!

*Druida.* Mi lennél hát, Fergus?

*Fergus.* Soha többé király.  
Legyen enyém álmodó bölcsességed!

*Druida.* Nézd dérlepte gyér hajam és beesett arcom,  
Kezeim tán sosem emelnek kardot,  
Testem reszket, mint a szélfúttá nád.  
Nő még nem szeretett, férfi még nem kérte segítségem.

*Fergus.* A király csak egy bolond szolga,  
Ki vérét fecséreli, hogy egy másik álma legyen.

*Druida.* Vedd hát, ha muszáj, eme álmokkal teli zsákot;  
Oldd el zsinórját, s körbefonnak majd.

*Fergus.* Látom életem, ahogy folyóként illan  
S változik; már annyi alakban láttam napvilágot –  
Zöld csepp a tengerben, fénysugár  
Egy kardon, fenyőfa a dombon,  
Vén rabszolga, ki nehéz malomban öröl,  
Aranyszéken trónoló király –  
Míndez csodás és nagyszerű;  
Ám semmit sem fejlődtem, bár tudásom végtelen.  
Ah! Druida, Druida, a bánat mily széles hálóját  
Rejti a kicsi palaszürke zsák!

*Hollós Judit Katalin fordítása*

# A kelta elem az irodalomban<sup>1</sup>

## I

Ernest Renan *A kelta népcsoportok poétikája*<sup>2</sup> című művében foglalta össze, melyek azok a jellemvonások, amelyek vélekedése szerint a keltáknak tulajdoníthatók. Engedtessek meg, hogy híres kijelentéseit idézzem: „Nincs oly néptípus, amely a keltakéhoz fogható meghitt párbeszédben lett volna a teremtés alsóbbrendű alkotásaival, vagy akkora osztályrészt tulajdonított volna ezeknek az erkölcsi létben, mint ők.” A kelta néptípus sajátja volt egy bizonyos fajta „realisztikus naturalizmus”, „a természetnek önmagáért való szeretete, egy olyasféle élénk fogékonyság mágikus varázsára, amelybe azon ember melankóliája vegyül, aki, mikor szemtől szemben tapasztalja meg jelenlétét, úgy hiszi, a természet beszél hozzá, s ő általa ismeri meg saját eredetének és végzetének történetét”. „Végletekig kiaknázta az álmoknak a valósággal való összetévesztése lehetőségét”, és „összehasonlítva a klasszikus képzelettel, kétségkívül a kelta képzelőerő a végtelen, ellentétben a másikkal, amely a véges”. „Története egyetlen hosszú siralom, még mindig felidézi számkivetéseit, menekülését a tengereken át.” „Ha időnként derűsnek látszik is, könnye nem késik felragyogni mosolya mögött. Örömeinek elégiaként végződnek; nincs, mi felérne nemzeti dalainak magával ragadó szomorúságával.” Matthew Arnold *Tanulmány a kelta irodalomról*<sup>3</sup> című munkájában egyetértett azzal, hogy ez a szenvedélyes természetszeretet, e gazdag képzelőerő és melankólia kelta jellemvonások, azonban az eddigieknél részletesebb leírást adott ezekről. A kelták szenvedélyes természetszeretete jobbára a természet „titokzatosságából”, semmint „szépségéből” eredeztethető, s a természetet „bűbájjal és varázslattal” ruhazza fel; továbbá a kelta képzelőerő és a kelta melankólia egyaránt egy „a tények önkényuralmával szembeni szenvedélyes, parttalan, megfőkezhetetlen lázadás”. A kelta ember nem úgy melankolikus, mint ahogyan Faust vagy Werther az, „egy pontosan körülírt okból”, hanem mert van benne valami „megmagyarázhatatlan, lázadó és titáni”. Mennyire jól ismerjük e gondolatokat, talán még Renan szavainál is jobban, és mennyire jól ismerjük a prózának és versnek azon passzusait, amelyeket annak igazolására használ fel, hogy az angol irodalom, ha rendelkezik a fentebb leírt sajátosságokkal, mindenkoron kelta forrásból meríti őket! Nem gondolom azonban, hogy bárki közülünk, akik Írországról írunk, valaha is érvelt volna mellettük, érdemes lenne hát kissé átgondolnunk, mi az, amiben segítenek, és mi az, amiben ártanak nekünk. Ha ezt nem tesszük, egy nap megőrülünk, és az ellenség gyökerestül kiirtja rózsakertjeinket, s káposztát ültet a helyükre. Itt az ideje talán, hogy újrafogalmazzuk Renan és Arnold érveit.

<sup>1</sup> W. B. Yeats, „The Celtic Element in Literature”, in: *Ideas of Good and Evil*, London, 1903, 270–96.

<sup>2</sup> *The Poetry of the Celtic Races*, c. 1856, francia eredetiből angolra fordította: William G. Hutchison, 1896

<sup>3</sup> *The Study of Celtic Literature*, 1891

## II

Hajdanán, e világban minden nép úgy hitte, hogy a fák istenekhez hasonlósak, emberi vagy groteszk alakot ölthetnek, és a szellemekkel táncolhatnak; hogy a szarvasok, a hollók és a rókák, a farkasok és a medvék, a felhők és a tavak, tehát csaknem minden a nap és a hold alatt – s maga a nap és a hold is –, nem kevésbé istenekhez hasonlósak és változékonyak. A szivárványban egy istenség meghajlítva maradt, hanyagságból földre vetett íját látták; a mennydörgésben agyagedénye összezúzásának vagy harci szekere kerekeinek zaját vélték hallani. Amikor vadkacsák vagy varjak gyors szárnyalással suhantak el a fejük felett, azt gondolták, szemük a megpihenni igyekvő holtakra tekint; a kicsiny dolgokban pedig oly nagy misztériumot sejtettek, hogy úgy hitték, akár egy kézmozdulat vagy egy megszentelt faág meglendítése is megzavarhatja az egymástól távoli szíveket, vagy sötétségbe burkolhatja a holdat. A régi irodalmak mindegyike tele van ezekkel vagy az ezekhez hasonló elképzelésekkel, és az olyan néptípusok költői közül mind, amelyek nem hagyták el a dolgok szemlélésének eme ősi útját, a *Kalevala* költőjéhez hasonlóan elmondhatták volna magukról, hogy „dalaim szél terelé, tenger habja hozta elé, a madár is szókat szerzett”.<sup>4</sup> Amikor a *Kalevalában* egy anya a lányát siratja, aki agg udvarlója elől menekülve a vízbe fúlt, oly nagyon sír, hogy könnyeiből három folyó támad. Ezek kivetnek magukból három sziklát, amelyeken egy-egy nyírfa nő, rajtuk egy-egy kakukk ül és énekel: az első azt, hogy „szeret, szeret”, a második, hogy „kérő, kérő”, a harmadik, hogy „öröm, öröm”.<sup>5</sup> A *sagák* írói nyomán pedig a mókus fel s le szalad a szent kőrisfa törzsén, és viszi a gyűlölet szavait a sastól a féregig, a féregtől a sasig. Jóllehet, a régi gondolkodásmód nekik kevésbé volt a sajátjuk, mint a *Kalevala* íróinak, mert egy sokkalta zsúfoltabb, összetettebb világban éltek, és az absztrakt meditációt tanulták, amely az embereket a látható szépségtől elcsábítja, s így talán már kezdték elfelejteni a szenvedélyes meditációt, amely az embereket révületbe hozza, a fákat, a szörnyeket és az élettelen dolgokat pedig emberi hangon szólaltatja meg.

Az óireknek és az ówalesieknek az ősi szemléletmód a *Kalevala* íróihoz képest kevésbé, ám a *sagák* íróihoz képest jobban a sajátja volt, és éppen ez a megkülönböztető jegye a Matthew Arnold által idézett példákknak, amelyek jól szemléltetik e népek „természeti mágiáját”: hogy a természetben sokkal inkább a „misztériumot”, semmint a „szépséget” érzékelték. Matthew Arnold idejében még nem állt rendelkezésre annyi ismeret a népdalokról és a népi hiedelmekről, mint most, és nem hiszem, hogy Arnold megértette, hogy a „természeti mágiánk” nem más, mint a világ ősi vallása, ősi természetimádata, s az ebből fakadó zaklatott ekstázis a természet jelenlétében; az emberek elméjében gyökeret vert bizonyosság, hogy csodás helyeinek mindegyikét kísértetek járják. Ez az ősi vallás jelenik meg a *Mabinogionban*, a „Virágarcú”<sup>6</sup> teremtéséről szóló részben. Gwydion és Math „virágokból”, „bűbájjal és illúzióval” hozták őt létre. „Vették a tölgy virágát, a rekettye virágát és a gyöngyvessző virágát,

<sup>4</sup> Vikár Béla fordítása (*Ideje volna énekelni*)

<sup>5</sup> Vikár Béla fordítása (*Ajnó-ének*)

<sup>6</sup> „Flower Aspect”, azaz Blodeuwedd („Virágarcú”, „Virágleány”), a tavasz istennője a walesi mitológiában; neve a mai nyelvben baglyot jelent

s belőlük alkottak egy hajadon leányt, akinél szépségesebbet és kecsesebbet emberi szem még soha nem látott; majd megkeresztelték, s elnevezték Virágarcúnak.” Egy másik, nem kevésbé mives részben arról hallunk, hogy a lángoló Fa szépségét felerészben az adja, hogy a leveleknek oly élénk és gyönyörű szép képzetét hívja életre, mely a lobogó lángoktól veszi élénkségét és szépségét: „Láttak egy magas fát a folyó mellett, melynek egyik fele tetőtől talpig lángokban állt, másik fele zöld volt, teljes levéldíszben.” Minden bizonnyal megtalálhatjuk ugyanezt az angol költőktől vett idézetekben is, az angol költészetben a kelta hatás jelenlétét igazolva. Keatsnél példa erre a „mély vizek nyílt falán, az örvénylő óceán-üvegen talán e hang tár tűnt tündéri tájt”<sup>7</sup> vagy a „mozgó tengert, mely papként szelíden mossa a föld emberi partjait”;<sup>8</sup> de ott van Shakespeare-nél is, az „ég tere” képében, mely „kirakva csillogó aranyhimekkel”, és abban, ahogy Didója áll a „sivatag partok felett, gyászfüz kezében”, amelyet a természetet és a természet szellemeit dicsőítő ősi rítus közben meglendít, „s inté kedvesét várába vissza”,<sup>9</sup> Carthagóba. Megint más példákban a jámbor istenimádók istenségeik kísértetjárásai között megtapasztalt öröme és csodálata van jelen. Vagy tán nem ez az öröm és csodálat van-e a *Mabinogion*ban, az Olwen külsejét leíró részben: „Haja sárgább volt, mint a reketye virága, és fehérebb volt bőre a hullámhaboknál, keze és ujjai szépségesebbek voltak, mint az erdei szellőrózsa, mely a mezők forrásainak közepette nő”? Vagy tán nem ez az öröm és csodálat van-e ebben is:

„S azon nyárkezdet óta nem jövénk  
Mi össze halmon, völgyön, síkon, erdön,  
Köves patak, vagy szittyós ér körül,  
Vagy szirtszegélyü tengerpartokon”?<sup>10</sup>

Ha az embereknek soha nem lettek volna ábrándjaik arról, hogy virágokból szépséges asszonyokat lehet teremteni, vagy hogy támadhatnak a mezei forrásokból és kövezett kutakból, akkor az idézett részletek közül egyetlenegy sem íródhatott volna meg. Természetesen, a Matthew Arnold által „hű szemléletmódúnak” vagy „görög szemléletmódúnak” nevezett természetleírásokból semmi el nem vezett volna, ha a mezei források és a kövezett kutak mind nem lettek volna többek mezei forrásoknál és kövezett kutaknál. Amikor Keats – görög szemléletmódban, amely könnyedséggel és derűvel ruházza fel a természetet – azt írta:

„Mily apró város az, mely halk habok  
Partján, vagy békés várövű hegyen  
Tárt utcákkal e jámborokra vár”;<sup>11</sup>

<sup>7</sup> Részlet John Keats *Óda egy csaloganyhoz* c. költeményéből, Tóth Árpád fordítása

<sup>8</sup> Részlet John Keats *Utolsó szonett* c. költeményéből, Szabó Lőrinc fordítása

<sup>9</sup> Részlet William Shakespeare *A velencei kalmár* c. színművéből, Ács Zsigmond fordítása

<sup>10</sup> Részlet William Shakespeare *Szentivánéji álom* c. színművéből, Arany János fordítása

<sup>11</sup> Részlet John Keats *Óda egy görög vázához* c. költeményéből, Tóth Árpád fordítása

amikor Shakespeare – görög szemléletmódban – azt írta, hogy

„Van egy kies part, hol kakukfű nő,  
Hol dús virányt rukerc s ibolya sző”;<sup>12</sup>

amikor Vergilius – görög szemléletmódban – azt írta, hogy

„Ó források, moh-fedték! álom-puha pászit!”<sup>13</sup>

és

„Mákfejet is, halovány violákba vegyítve tenéked  
S jószagú kaprot köt nárcisz-koszorúba ezekhez”;<sup>14</sup>

ők a természetre ekstázis nélkül tekintettek, egy férfiú gyengéd kötődésével, amelyet ama kert iránt érez, ahol naponta sétált és kellemes dolgokon elmélkedett. Modern szemlélettel tekintettek a természetre, azon emberek szemléletével, akik költőiek ugyan, de sokkalta inkább érdeklik őket egymás dolgai, semmint egy olyan természet, amely pusztá bájjá és kellemességgé fakult: vagyis azoknak az embereknek a szemléletével, akik elfeledték az ősi vallást.

### III

Akik egy olyan világban éltek, ahol bármi áramolhatott, változhatott és akár milyen más alakot ölthetett, olyan hatalmas istenek között, kiknek heve benne volt a perzselő naplementében, a mennydörgésben és az égiháborúban, azoknak nem a mieinkhez fogható súlyú és léptékű gondolataik voltak. Ők imádták a természetet és annak bőségét, s olybá tűnik, hogy mindig mint valami legmagasabbrendű rítust járták viharos táncukat a hegyek között vagy az erdők mélyén. Majd ott oly földöntúli ekstázisba estek, hogy végül úgy tűnt, ők maguk lettek istenné vagy isteni szörnyekké, és úgy érezték, lelkük a holdnál magasabban szárnyal; és, amint azt egyesek vélik, a világon elsőként képzelték el az istenek és a megboldogultak áldott országát. Nagy képzelőerő hevítette szenvedélyeiket, mert nem a mi szűk határaink között éltek – közelebb voltak az őskáoszhoz, minden ember vágyához, és ezeknek halhatatlan mintaképeit őrizték. A harmatban futó mezei nyúlról azt tartották, hogy ott ülhetett már akkor is, amikor az első ember teremtett, míg lábuk alatt a szegényes szittyócsomóról azt, hogy csillagok közt kacagó istennő lehetett egykoron; és hitték, hogy egy kevéske varázslattal, egy könnyed kézmozdulattal, az ajkak halk mormolásával ők maguk is mezei nyúllá vagy szittyócsomóvá tudnának változni, és megismerhetik a halhatatlan szerelmet vagy a halhatatlan gyűlöletet.

Minden népi irodalom, és minden olyan irodalom, amely nem tér el a népi hagyománytól, a határtalan és a halhatatlan dolgokban gyönyörködött. A *Kalevala* abban a hétszáz évben gyönyörködött, amely alatt Luonnotar<sup>15</sup> a tengerek mélyén vándorol Vejnemöjnennel a méhében; a *Roland-énekben* pedig

<sup>12</sup> Részlet William Shakespeare *Szentivánéji álom* c. színművéből, Arany János fordítása

<sup>13</sup> Részlet Vergilius *VII. eklogájából*, Lakatos István fordítása

<sup>14</sup> Részlet Vergilius *II. eklogájából*, Lakatos István fordítása

<sup>15</sup> Ilmatar vagy Luonnotar (a finn 'luonto', azaz 'természet' szóból)

a mohamedán király Nagy Károly nagyságát latolgatva újra és újra elismétli: „háromszáz esztendő, mikor fárad már bele a háborúba?” Az ír népmesében Cuchulain<sup>16</sup> a győzelem szenvedélye hajtotta, minden harcost leterített, míg végül a hullámokkal hadakozva lelte halálát, mert egyedül ezek tudtak rajta felülkerekedni. Az ír népdalban a szerelmes hívja kedvesét, menjen vele az erdőbe a folyókban fickándozó lazacot látni, kakukkszót hallani, mert a halál sose találja meg őket az erdőrengeteg szívében. Oisín<sup>17</sup> – amikor a Tündérföldön töltött háromszáz évet, és szerelmét hátrahagyva épp hogy visszatért – Szent Patrikot arra inti, szakítsa félbe egy időre imádságát, és hallgassa a feketerigót, mert ez Darrycarn feketerigója, amelyet Finn hozott Norvégiából háromszáz esztendőnek előtte, és amelynek fészket saját kezével építette meg a tölgyfán. És bizony, ha elég mélyre megyünk az erdőbe, nem ott találunk-e mindent, amit keresünk? Ki tudja, hány évszázada már, hogy az erdők madarai hallatják éneküket? Valamennyi népi irodalomban csakugyan jelen van egy olyasfajta szenvedély, amelyhez hasonló nincs meg a modern irodalomban, zenében és képzőművészetben, kivéve amikor ezt – közvetlenül vagy egy vargabetűvel – az ősi időkből veszik át. A szerelmet az ősi Írországból halálos betegségnek tartották, a *Connacht dalai* c. gyűjteményben<sup>18</sup> van is egy halálkiáltáshoz hasonló szerelmes vers: „Szerelmem, ó, ő az én szerelmem, az asszony, ki legkivált pusztulásomra tör, kedvesebb ő, ha megbetegít is, mint az asszony, ki enyhülést hozna rám. Ó az én kincsem, ó, ő az én kincsem, a szürke szemű asszony... egy asszony, ki nem tenné kezét a fejem alá... Ó az én szerelmem, ó, ő az én szerelmem, az asszony, ki elvette minden erőmet; egy asszony, ki egyet sem sóhajtana értem, egy asszony, ki nem tenne követ a síromra... Ó az én titkos szeretóm, ó, ő az én titkos szeretóm. Egy asszony, kinek egyetlen szava sincs hozzám,... egy asszony, kinek nem hiányzom, ha elmegyek... Ó az én választottam, ó, ő az én választottam, az asszony, ki nem tekintene vissza rám, az asszony, ki nem békélne meg velem... Ó az én vágyam, ó, ő az én vágyam: egy asszony, ki a legkedvesebb nekem a nap alatt, egy asszony, ki figyelmét megvonná tőlem, még ha melléje ülnék is. Ó döntötte romlásba szívemet, és örökre sóhajt a lelkem utána.” Egy másik dal így végződik: „Az Erne<sup>19</sup> vadul megárad, a hegyek leomlanak, és a tenger vörös tajtékot vet, vérontás lesz, s minden völgy és minden láp a magasba emeltetik, mielőtt elveszel, én kicsi fekete rózsám.” Hasonlóképpen nem méricskélnek az óírek gyűlöletüket sem. A népdalban O’Sullivan Bere dajkája azért fohászkodik, hogy a pokol izzó katlana legyen hűtlen szerelmesének örök sírja. Egy Erzsébet-kori ír költő így kiált fel: „Hárman vannak, kik halálomat várják. Az ördög, aki a lelkemre vár, és mit sem érdeklí őt a testem vagy a vagyonom; a férgek, melyek a testemre várnak, és mit sem érdeklí őket a lelkem vagy a vagyonom; a gyermekeim, akik a vagyonomra várnak, és mit sem érdeklí őket a testem vagy a lelkem. Ó, Krisztus, lógasd fel mind e hármat egyetlen kötéllel.” Ily szeretet és gyűlölet

<sup>16</sup> Magyar szövegekben gyakran Kuhulin

<sup>17</sup> Osszián ír megfelelője

<sup>18</sup> Douglas Hyde népköltészeti gyűjteménye

<sup>19</sup> Loch Éirne: tó Írországból (vizét az azonos nevű folyó táplálja), nevében az ősi ír népcsoport, az Éireann nevét őrzi, ahogyan Írország ír elnevezése is (Éire)

nem azt keresi, ami halandó, hanem a maga végtelenségét, és hamarosan az eszme szeretetivé és gyűlöletivé lesz. A szerelmes, ki oly szenvedélyesen szeret, nemsokára már azt énekelheti kedvesének, amit A. E. versének szerelmes hőse: „Oly mérhetetlen vágy ébred, hogy Téged magadat feledtet.”<sup>20</sup>

Amikor egy korai ír költő az ír férfiút szerelem tüzeiben égőnek nevezi, és amikor egy közmondás, amelyet egy barátom hallott a Skót-felvidéken, az ír férfiú szerelemnélküliségéről szól, akkor, meglehetősen, mindkettő ugyanazt próbálja szavakba önteni. Hiszen ha a szenvedély elég hatalmas bennünk, akkor – éppen akkor – egy kolostorokkal teli országba fog vezetni minket. Az a gyűlölködő, aki túl nagy szívvel gyűlölködik, nemsokára magát az eszmét, és egyedül azt fogja csak gyűlölni; s a szeretetnek és a gyűlöletnek ebből az idealizmusából, amennyire én gondolom, származik egyfajta hatalom: a kimondás és elfelejtés hatalma. Különösen a politika azon dolgainak vonatkozásában, amelyeket mások nem mondanak ki és nem felejtenek el. Az ősi földművesek és pásztorok telve voltak szeretettel és gyűlölettel, s barátaikból isteneket alkottak, ellenségeikből pedig az istenek ellenségeit, és azok sem kevésbé mitológikusak, akik az ő hagyományait követik. A valóságnak tűnő „álmoknak” a véletlennek tűnő „valóságokkal” történő ilyesfajta „összetévesztéséből”, ebből „a tények önkényuralmával szembeni szenvedélyes, parttalan, megfélézhetetlen lázadásból” származhat az a melankólia, amely minden ősi népet képessé tett arra, hogy a halállal és elválással végződő mesékben gyönyörködni tudjon, úgy, ahogyan a modern népek az esküvői harangzúgással végződő mesékben gyönyörködnek; és minden ősi népet, amely az óírekhez hasonlóan inkább lírai, mint drámai természetű, képessé tett arra, hogy a vad és gyönyörű szép siralmakban gyönyörködjön. Az életre oly nyomasztólag hatott a nagy erdőségek üressége, minden dolgok titokzatossága, valamint saját vágyainak nagysága – s amennyire én látom, e rengeteg szépség magányossága –, az élet maga pedig oly aprónak, törekenynek és kérészéletűnek tetszett, hogy az emlékezet számára mi sem lehetett üdítőbb, mint egy halállal és elválással végződő mese, mint egy vad és gyönyörű szép siralom. A férfiak nem pusztán azt siratták, hogy a kedvesük más felesége lett, vagy hogy a tudás megszerzésének íze keserű – mert az efféle gyász szerint az élet lehetett volna boldogabb is, ha másképp alakul, s így gyászra kevésbé érdemes –, hanem azt, hogy olthatatlan szomjúsággal jöttek e világra, és meghalniuk is így kell. Ezért van az, hogy az irodalom valamennyi bánattal teli, magasztos szereplője, legyen az Kasszandra, Heléna vagy Deirdre, Lear vagy Trisztán, legendákból kelt életre, és csakugyan nem mások ők, mint az elementáris képzelőerő visszatükröződései a modern és a klasszikus képzelőerő kis tükrében. Ez annak az embernek „a melankóliája, ki szemtől szemben tapasztalja meg [a természet] jelenlétét”, és ekképp úgy hiszi, „a természet beszél hozzá” a születés és a meghalás szomorúságáról; s akkor mi mást is tehetne, mint hogy felidézi a kelta nép számára „számkivetéseit, menekülését a tengereken át”, sugallva neki azt, hogy vele felszíthatná örökösen izzó hamvait? A kelta költészetben belül, a teljes gael nyelvterületen nincs párja népszerűségében Oisín siralmának, aki öreg és szánni való nyomorultként ifjúkori társaira és szerelmeire, a Tündérföldön töltött háromszáz

<sup>20</sup> Részlet George W. Russel *Illúzió* c. költeményéből



évére és tündérszerelmére emlékezik. Álmai, amelyek mind semmivé lettek és szétszórattak az idő viharaiban, visszhangoznak siralmaiban: „Ma éjjel felhők tornyosulnak fölöttem; hosszú volt számomra az elmúlt éjszaka, s bár e napot hosszúnak találok, a tegnapi még hosszabb volt. Minden nap, mely eljön reám, végtelen (...) Széles e világon nincsen hozzám hasonló – egy szegény öregember, ki köveket vonszol. Ma éjjel felhők tornyosulnak fölöttem. A Fianna utolsó harcosa vagyok, a nagy Oisín, Finn fia, ki harangok hangját hallja. Ma éjjel felhők tornyosulnak fölöttem.” Matthew Arnold Leyrach Hen siralmát mint a kelta melankólia egy típusát idézi, én azonban mint az elementáris melankólia egy típusát inkább: „Ó, mankóm, tán nem az ősz jött el, mikor a páfrány vöröslik és a sárga nőszirom virít? Tán nem azt gyűlöltem, mit szeretek?... Lám, nézzétek, az aggkor mily tréfát űz belőlem, hajamtól és fogaimtól kezdve szememig, melyet a nők úgy szerettek. Az a négy dolog, melyet egész életemben legkivált gyűlöltem, most együtt támad reám – a köhögés és az öregség, a betegség és a bánat. Öreg vagyok, egyedül maradtam, testemnek arányossága eltűnt, a hév elhagyott, a pompás kerevet<sup>21</sup> nem vár többé rám; nyomorult vagyok, mankómra görnyedek. Mily gonosz volt minden, mi Leyrachra kimérettetett az éjszakán, amikor világra jött! Vég nélküli csapások, menekvés pedig semmi e teher alól.” Egy Erzsébet-kori író a mérhetetlen szomorúságot „írül sírás”-nak nevezi; Oisín és Leyrach Hen pedig, úgy gondolom, még hozzánk, modern írekhez is némiképp közelebb áll, mint más a népek legtöbbszöréhez. Ezért van az, hogy költészetünk és gondolataink java része melankolikus. „Egyazon ember”, írja Dr. Hyde gyönyörű prózájának egy részletében, amelyet eredetileg gael nyelven alkotott, „aki ma még táncol, szórakozik, iszik és hangosan ujjong, holnap magában beszél, megfáradtan, betegen és szomorún, elhagyatott kis kunyhójában, halkán dúdolva siránkozását kialudt reményei, elvesztett élete, a világ hiábavalósága és az eljövendő halál felett”.

#### IV

Matthew Arnold felteszi a kérdést, vajon a kelta emberből mennyit kell beleképelnünk a zseni eszményképébe? Én inkább úgy fogalmaznék, vajon az ősi vadászokból és halászból, meg a hegyek és az erdők eksztatikus táncosaiból mennyit kell beleképelnünk a zseni eszményképébe? Bizonyos, hogy az érzelmi felszabadultság utáni szomjúság és a parttalan melankólia fenyegető ebben a mai világban, s nem teszik az életet könnyebbé vagy rendezettebbé, ugyanakkor lehetséges, hogy a művészetek az e világon túli életben gyökereznek, és addig rágják korlátolt létünk fülét, amíg ez a világ elemésztdök és látomássá válik. Bizonyos, hogy – ahogyan Samuel Palmer is írta – „A túlzó mértéktelenség a legtisztább művészet élénkítő szelleme, és örökösen kutatnunk kell, hogyan tehetjük a túlzást még sokkalta mértéktelenebbé”. Matthew Arnold úgy fogalmazott, hogy ha arról kérdeznék, „honnan kapták az angolok hajlamukat a melankóliára és a természeti mágiára”, akkor „kevés kétellyel azt válaszolná, hogy melankóliájuk javarészt kelta forrásból ered, és azt, a legcsekélyebb kétely nélkül, hogy természeti mágiájukat pedig csaknem teljes egészében kelta forrásból kapták”.

<sup>21</sup> Bibliai utalás, Ezékiel 23,41

Én másképpen fogalmazok, és azt mondom, hogy az irodalom a körülmények, vagy a szenttelen fantazmagóriák és meditációk puszta krónikájává silányul, hacsak nem árasztják el folyamatosan a régmúlt idők szenvedélyei és hiedelmei, és hogy Európában e régmúlt idők szenvedélyeinek és hiedelmeinek egykori forrásai közül – a szláv, a finn, a skandináv és a kelta – egyedül a kelta volt évszázadokon át mindvégig közel az európai irodalom fő folyamához. Újra és újra elhozta a „túlzás” „élénkítő szellemét” Európa művészeibe. Ernest Renan számolt be arról, hogy a Lough Derget<sup>22</sup> felkereső zarándokok purgatórium-látomásai hogyan adták az európai gondolkodásnak egy túlzásba vitt vezeklés új szimbólumait (s annak bizonyítékául, hogy ezek a korábbi pogány alvilághoz fűződő látomásokból nőttek ki, elég az egyetlen fatörzsből kivájt csónakra gondolni, amely a zarándokot a szent szigetre viszi);<sup>23</sup> hatásukat így értékeli: „Egy pillanatig nem férhet hozzá kétség, hogy a költői témák sorába, melyeket Európa a kelták zsenijének köszönhet, be kell hogy vegyünk az *Isteni színjáték* vázát is.”

Kevéssel később Artúr király és a kerekasztal lovagjainak legendái és a Szent Grál-legenda (a Grál egy ír istenség üstje volt tán egykoron)<sup>24</sup> nagy változást hoztak Európa irodalmában – és meglehet, hogy magukban az emberi érzelmek gyökereiben is – a lovagi rend és a romance szellemére kifejtett hatással. Még ennél is később, Shakespeare is a kelta legendában találta meg a maga Mabját, talán Puckját is, és ki tudja, hogy tündérkirályságának még hány más alakját; míg éppenséggel a mi időnk kezdetén Sir Walter Scott a felvidék legendáit és a felvidékre jellemző lobbanékonyt oly mesterien vitte bele műveibe, hogy olybá tűnik, ezek maguk a romance-irodalom.

A mi időnkben a skandináv hagyomány – Richard Wagner, William Morris, valamint az őket korban (és véleményem szerint tehetségben is) megelőző Heinrich Ibsen képzelőerejének köszönhetően – egy újfajta romance-t hívott életre, és Richard Wagner képzelőereje által a modern világ művészeiben fellelhető legszenvedélytelibb alkotóelemmé lett. Ugyanakkor még egy szenvedélyteli elemről biztosan beszélhetünk: a mai napig el nem halványuló Artúr- és Szent Grál-legendák köréről; most pedig a legendáknak egy új, talán még az eddigiéknél is gazdagabb forrása van feltárulóban Európában: a kelta legendák nagy forrása. Deirdre története, aki a férfiakat megbolondító nők közül egyedül volt egyszerre a fehér láng és a vörös láng, a bölcsesség és a kedvesség; Tuireann fiainak története, amely érthetetlen rejtélyeivel olyan, mint egy régi Grál-történet; vagy a hattyúvá változtatott négy gyermek története, akiknek jajgatását hallani a vizek felett. Cuchulain története egy halhatatlan istennő iránt érzett szerelméről, és végül egy halandó asszonyhoz való hazatéréséről; a gázlónál kedves barátjával vívott számos csatájáról, akit megcsókolt a csaták előtt, és akinek holtteste felett zokogott, miután megölte; haláláról és Emer

<sup>22</sup> Lough Derg vagy Loch Derg: tó Ulsterben, Donegal megyében, Station Island nevű szigetén, a híres, Szent Patrik Purgatóriumának is nevezett zarándokhellyel

<sup>23</sup> Yeats valószínűleg a „Lurgan canoe” néven ismert több ezer éves csónakra gondolt, amelyet 1901-ben Patrick Coen fedezett fel. A kora bronzkori lelet az Ír Nemzeti Múzeum gyűjteményének részét képezi.

<sup>24</sup> Utalás Dagdára, az ír főistenre

síralmairól. Vagy Grainne és Diarmuid szökésének története, amely mind között a legkülönösebben mesél a nők ingatag természetéről; és Oisín története Tündérföldről való visszatértéről, emlékeiről és síralmairól. „A kelta mozgalom” – az én értelmezésem szerint – mindenekelőtt ennek a forrásnak a feltárása, és felbecsülhetetlen, hogy ennek mily nagy jelentősége lehet majd az eljövendő időkre, hiszen a legendák minden új forrása újabb mámorító erőként hat a világ képzelőerejére. Éppen akkor történik mindez, amikor a világ oly nagyon sóvárogja képzelőereje újabb megtermékenyítését, mint az Artúr- és Grál-legendák „eljövetele” idején. A 18. század racionalizmusával való szembehelyezkedés összevegyült a 19. század materializmusával szembeni fenntartásokkal, és bizonyos, hogy a szimbolista mozgalom – amely Németországban Wagner, Angliában a preraffaeliták, Franciaországban pedig Villiers De l’Isle Adam, Mallarmé és Maeterlinck munkásságában nyert teljességet, illetve megmozdította Ibsen és D’Annunzio képzeletét is – az egyetlen olyan mozgalom, amely valami újat próbál mondani. A művészetek saját mélységükről töprengve vallásossá lettek, és – ahogyan, azt hiszem, Verhaeren mondta – egy szent könyv létrehozására törekednek. Vallásos gondolatiságuknál fogva, hangjukat hallatniuk csak a legendákon keresztül tudják, és míg a szláv és a finn legendák különös erdőkről és tengerekről mesélnek, a skandináv legendákat egy nagy mester fogja össze, de ezek is furcsa erdőkről és tengerekről szólnak, a walesi legendáknak pedig majd ugyanannyi nagy mesterük van, mint a görög legendáknak, addig az ír legendák a számunkra ismerős erdők és tengerek közt játszódnak, s egy újfajta szépségnek oly gazdagsága van bennük, hogy minden bizonytalanság ezek adhatják majd a jövő század legemlékezetesebb szimbólumait.

1897

Esszémet nagyobb szabadsággal írhattam volna meg, és felettébb jobban illusztrálva mondandómat, ha megvártam volna, hogy Lady Gregory befejezze legendáskönyvét, a *Cuchulain of Muirthemne*-t, amely méltán állítható a *Morte D’Arthur* és a *Mabinogion* mellé.

1902

H. Bajkai Judit fordítása

# Iskolások között

(Among School Children)

I.

Kérdezgetek a hosszú termen át,  
Fátyolos, kedves, vén nővér felel;  
Tanul az osztály mértant, muzsikát,  
Leckéje szépírás, történelem,  
Szab, varr, korszerűn képzett, rafinált  
Így lesz – és a sok gyerek hirtelen  
Csodálkozva bámul fel, ahogy ott  
Hatvanéves fontos ember mosolyog.

II.

Léda-testről álmodom, mint hajolt  
Kihúnyó tűzre, történetről, mit ő  
Mesélt, kemény lecke, szimpla eset volt,  
Tragédiává lett gyermek-idő –  
Mesélt, s úgy tűnt, ifjúi vonzalom  
Gömbbé elegyít kétféle létezőt,  
Vagy épp átírva platóni példát  
Egy héjba tesz fehérjét, sárgáját.

III.

S tűnődve a felgyúlt dühön, bánaton,  
Nézek egyik-másik gyermekarcra,  
Így állt-e ő is ily fiatalon –  
Legyen bár hattyú-lány, lubickolása  
Minden vízi örökssel rokon –  
Arcát, haját az a szín árnyalta,  
S szívem egyszerre vadul kalapál:  
Mint eleven gyermek előttem áll.

IV.

Jelenként úszik elmémbe képe –  
Quattrocento-kéz formálta-e így,  
Mintha a szellőt inná arcgödre,  
És árnyékból mellé ételt kerít?  
És bár sosem voltam Léda-féle,  
Hajdan voltak szép tollaim – elég,  
Jobb ha az ember mosolyra mosolyt ölt,  
S játszik kedélyes, vén madárijesztőt.

V.

Ifjú anya, kirajzolódik öln,  
Mint csalatott mézétől nemzésnek,  
Alszik az, visít, s küzd majd, hogy szökjék,  
Miképp emlék vagy szerek döntenek,  
Gondolná-e Fiának szülöttét,  
Ha látja vállán vagy hatvan téllal,  
Ellenértéke ez szülési kínna,  
Vagy hogy indulásakor volt ingatag?

VI.

Platón szerint a természet csak hab  
A dolgok ősképeinek szellemén;  
Arisztotelész már alaposabb  
Királyok királyát fenekelvén;  
Lába-arany, híres Püthagorasz  
Hegedűnyakból, -húrból csalt zenét,  
Amilyet csillag zeng, víg Múzsza hall:  
Vén váz, ingrongy, s a madár elinal.

VII.

Anyák, apácák – képmádó mind,  
Hanem gyertyáik másképp fénylenek,  
Egyik anyai ábránda hevíti,  
Ám nyugodni márványt, bronzot enged,  
Ha szívet tép ez is – Ó, Jelenlét,  
Ismer a vágy, áhítat, szeretet,  
S rád utal minden mennyei ragyogás –  
Ó, maga szülte tettvágy-gúnyolás;

VIII.

Virágzik, táncol a munka, mikor  
Nem szellem kedvére töretik a test.  
Sem szépet nem szül a bánat magából,  
Sem vaksi bölcsességet bagoly-est.  
Ó, gesztenyefa, földmélyből virágzol,  
Melyik vagy, levél, virág vagy kéreg?  
Ó, test, mit dal ringat, ó, ragyogó szemek,  
Táncos és a tánc kettő hogyan lehet?

*Szihalmi Csilla fordítása*

## A képek

(Those Images)

S ha megparancsolom,  
Hagyd ott elmém zugát?  
Viharban és napon  
Mozgalmasabb a táj.

Moszkvát, Rómát soha  
Nem adtam célodul,  
Ne légy rabszolga sem,  
Múzsákat ejts rabul.

Természetben lakó  
Képet keress nekem:  
Oroszlánt és szüzet,  
Szajhát és gyermeket.

Tekints az égre fel,  
Hol a sas szárnyra kel,  
Legyen meg mind az öt,  
És Múzsád énekel.

*Tordai Éva fordítása*

## Azok a képek

Mi van, ha azt mondom,  
Ne hullj ész-barlangba?  
Szélben s napsütésben  
Sokkal jobb a torna.

Nem mondtam, hogy indulj  
Moszkvának, Rómának,  
Ne dolgozz annyit, hívd  
Haza a Múzsákat.

Képeket kutass, mik  
A vadont alkotják,  
Oroszlánt meg szüzet,  
Gyereket és szajhát.

Sast keress az égen,  
Az ötöt ismerd fel;  
Mert ők írják a dalt,  
S a Múzsá énekel.

*Rácsai Róbert fordítása*

## Léda és a hattyú

*(Leda and the Swan)*

Egy gyors csapás: roppant szárnya sújt  
a rémült lányra, becézi combjait  
rút, hártyás láb; a csőr nyakába szúr,  
mellkas most ártatlan mellet szorít.

Esendő, gyöngé kéz hogy űzze el  
a toll-áldást nyíló combjaitól?  
Hófehér vadságban mi másra lel,  
mint a furcsa szívre, mely ott dobol?

E lágyékborzongás okozza: dőlt  
falak, tetők és tornyok elégve,  
s Agamemnon halott.

Ő odalenn,  
kit az ég nyers vére szállt meg, erőt  
és tudást magához vett-e tőle,  
mielőtt a csőr dobta közömbösen?

*Lauer Péter fordítása*

# Moll Magee balladája

(The Ballad of Moll Magee)

Gyertek körém, kicsinyeim  
– Repül a kő megint –,  
Amiért magában motyog,  
Szánjátok Moll Magee-t!

Halász volt szegény emberem,  
A part mellett maradt,  
Heringet sóztam, telt a nap,  
Csak sóztam a halat.

Holtfáradtan értem haza,  
A lábam remegett,  
Fentről a Hold cirógatott,  
Míg letről a kövek.

Erős az nem voltam soha,  
Szültem nemrégiben,  
Nappal nem, csak éjjel pihent  
Velem a kicsinyem.

És agyonnyomtam a babát,  
Drágáim, kicsikék,  
Kihűlt, mire feljött a nap,  
Hajnal lett, tiszta kék.

A fáradtság ólomnehéz,  
Elsápadt az uram,  
„Még pénzt is ad, csak menjek el”,  
Nem maradt más utam.

Elküldött és elátkozott,  
Úgy csattant a kilincs,  
Csendben léptem ki a kapun,  
Tanú nem volt, ma sincs.

Csapódott ablak, ajtó,  
Zöld csillag pislogott,  
Fűszál fordult utánam,  
A tarló csupa bog.

Megyek, vén Martin csűrje jön,  
A léptem csendesebb,  
Egy kedves szomszédasszony  
Éleszti a tüzet.

Mi történt velem, kérdezi,  
S mert pénzem nem maradt,  
Néz szánakozva, gúnyosan,  
De enni, inni ad.

Biztat, eljön az emberem,  
Eljön majd, hazavisz;  
De vessen bárhová a sors,  
Bent és szabadban is,

Ha fát gyűjtök vagy tőzeget,  
Kútról vizet merek,  
A kisbabámra gondolok,  
Siratom kincsemet.

Ő tudja, nyugtatom magam;  
Fent csillagok hada,  
Istent sem hagyja hidegen  
A szegények baja.

Kicsikéim, gyertek körém,  
Ne bántsatok megint,  
Ragyogjatok, csillagszemek,  
Szánjátok Moll Magee-t!

*Lázár Júlia fordítása*

# Moll Magee balladája

Kicsik, gyűjjetek körém,  
Kővel ne kergessetek,  
Mert így suttozva járok;  
Moll Magee-t szánjátok meg.

Férjem szegény halász volt,  
Hálóval a tengeren,  
Heringeket sóztam én,  
Az élet így megyen.

Holtfáradtan jöttem el  
A szózóból néhanap,  
Mezítláb a kavicson,  
Áldott holdfény alatt.

Törékeny asszony voltam,  
s újszülött a gyermekem,  
Nappal szomszéd vigyázta,  
Én meg éjjeleken.

A babámra feküdtem,  
Drága jó kisgyermek! Hűde  
Hideg testet találtam  
fagyos-tiszta reggelen.

Elgyötört nő álma mély!  
Férjem sápadt, s vörös lett,  
Pénzt adott és hazámba,  
Kinsale-be kergetett.

Ajtó zárult mögöttem,  
Férjem megátkozott,  
Csendben ballagtam el én,  
Szomszéd se láthatott.

Ajtó, ablak bezárva,  
Zöld csillag pislákol fenn,  
Kis szalmát sodort a szél  
Csupasz ösvényeken.

Néma csendben mentem el  
A vén Martinék előtt,  
Szomszédasszonyom láttam  
Rakni a tüzelőt.

Kiszedte belőlem, mi volt,  
És bár pénzem elfogyott,  
Sajnált-gúnyolt szeme, de  
Ennem-innom adott.

Biztatott: eljön értem,  
És hazavisz az uram,  
De mindig, ha odabenn,  
Vagy kívül van utam,

Tőzeget, fát hordok én,  
Vagy éppen vízért megyek,  
Kisbabámra gondolok,  
És fájón könnyezek.

Érzem néha, tudja ő,  
Ha menny-ajtót nyit a Kéz,  
Csillag-gyertyákat gyújt az Úr,  
S a nincstelenre néz.

Na szóval, Kicsikéim,  
Többé ne dobáljatok,  
Gyertek fénylő szemekkel,  
S Moll Magee-t szánjátok.

*Lauer Péter fordítása*



# Moll Magee balladája

Gyertek körém, kisgyerekek,  
Ne dobjatok köveket,  
Motyogok, amerre járok,  
Moll Magee-t szánjátok meg.

Uram szegény halász volt  
A tengerpartok mentén,  
És egész álló napon át  
Heringet sóztam én.

S néha a sózóból lábam  
Éppen csak húztam ám,  
Az áldott holdfény alatt  
A kavicsos utcán.

Gyenge voltam mindig is,  
S újszülött volt gyermekem,  
Egy szomszéd dajkálta őt nappal,  
S én ringattam éjeken.

Kislányomra feküdtem,  
Ti drága gyerekek!  
S fagyos, tiszta hajnalon  
Láttam, hogy mily hideg.

A fáradt nő oly mélyen alszik!  
Uram sápadt s vörös lett,  
Pénzt adott és hazaküldött,  
Kinsale-be kergetett.

Ajtót bevágva elzavart,  
Átkot szórt fejemre;  
Csendben jöttem el onnan,  
Nem látott szomszéd se.

Ablak, ajtó zárva s fakó  
Zöld csillag világlott;  
A csupasz ösvényen pedig  
Némi szalma kavargott.

Csendben jöttem el onnan;  
És egy kedves szomszéd,  
A vén Martin csűrjén túl  
Élesztette tüzét.

Kiszedte belőlem, mi volt,  
S bár pénzem elfogyott,  
Szánakozva s megvetően,  
Ennem s innom adott.

Azt mondja, férjem majd eljön  
és hazavisz megint;  
De járhatok én bármerre,  
Házban, vagy odakint,

Ha fát, tőzeget cipelek,  
Vagy kúthoz visz utam,  
A kisbabámra gondolok  
és sírok magamban.

S néha érzem, biztos tudja,  
Ha fenn ajtót nyit a Kéz,  
Az Úr gyertyát gyújt, csillagot,  
S a szegényekre néz.

Ezért hát, kisgyerekek,  
Ne dobjatok köveket,  
De gyertek fénylő szemekkel,  
S Moll Magee-t szánjátok meg.

*Rácsai Róbert fordítása*

# A macska és a hold

(The Cat and the Moon, 1926)

Szereplők:

VAK KOLDUS  
SÁNTA KOLDUS  
HÁROM ZENÉSZ

*A színhely bármilyen üres tér, mögötte egy fal, amelyen mintázott díszlet vagy a Szent Colman-kutat ábrázoló függöny lóg. A három zenész a fal mellett ül, kezükben citera, dob és furulya. Arcuk maszkszerűre sminkelve.*

ELSŐ ZENÉSZ *(énekel)*  
*A macska ide-oda járt,  
S a Hold, mint a bűgőcsiga,  
Felnézett rá rokona,  
A settenkedő macska.  
Sötét Minnaloushe bámulta,  
Míg vándorolt és jajongott,  
Tiszta, hideg fény az égen  
Zavarta az állatot.*

*A két koldus belép, a vak a hátán cipeli a sántát. Mindketten groteszk maszkot viselnek. A vak koldus számolja a lépteit.*

VAK KOLDUS Egyezerhat, egyezerhét, egyezerkilenc. No, nézz körül jól, mert már látnunk kéne Szent Colman kútját. A keresztútánál azt mondta egy koldus, hogy ezer-egynéhány lépésre van attól, ahol ő áll. Nézz csak körül, nem látod a nagy kőrifát a kút felett?

SÁNTA KOLDUS *(lemászik a másik válláról)* Nem, még nem.

VAK KOLDUS Akkor lehet, hogy rossz helyen fordultunk be; és amilyen bolond vagy, lehet, hogy mielőtt leszáll a nap, belefutok a Kiltartan folyóba, vagy akár egyenest a tengerbe.

SÁNTA KOLDUS Én a jó úton hoztalak, de te, te vakember, túl lusta vagy, és túl rövideket léptél.

VAK KOLDUS Nem mondom, merzed az van, na és mondd csak, hogy is tudtam volna nagyobbakat lépni, ha kora hajnal óta a hátamon cipellek?

SÁNTA KOLDUS És lehet, hogy az a koldus a keresztúton csak kitalálta ezt az egész ezer-egynéhány lépést, nem? Te is meg én is koldusok vagyunk, ismerjük a magunk fajtáját, és meglehet, hogy olyan lusta, hogy sose jött el idáig.

VAK KOLDUS Kelj fel, túl sokat fecsegsz.

SÁNTA KOLDUS *(feltápáskodik)*  
De ahogy mondtam, az egy lusta fickó – jaj, jaj, elég, ne csipkedd már a vádlim, inkább meg se nyikkanok, amíg nem szólsz hozzám!

*Dobszóra körbejárják a színpadot, mialatt az alábbi dal hangzik el.*

ELSŐ ZENÉSZ *(énekel)*  
*Minnaloushe fut a fűben,  
Lába finoman mozog.  
Megy a tánc, Minnaloushe, megy a tánc?  
Ha találkozik két jó rokon,  
Mi lehet jobb, mint a tánc?  
Tán a Hold is megtanulja,  
S táncol, ha az úri divat  
Már fárasztja.*

VAK KOLDUS Látod már a nagy kőrifát?

SÁNTA KOLDUS Igen, látom, és alatta a kutat is, meg egy lapos követ, azon meg mindenféle dolgot; és itt egy jó száraz hely, ahol letérdelhetünk.

VAK KOLDUS Akkor leszállhatsz.

(A sánta koldus leszáll)

Azon jár az eszem, hogy mekkora bolond is vagyok, hogy hagyom, hogy az ostoba szövegeddel idehozz.

SÁNTA KOLDUS Hogy lennél már bolond, ha megkéred a szentet, hogy adja vissza a látásodat?

VAK KOLDUS Sokan adnak pénzt a vaknak, és elátkozzák azt, aki egészséges, hacsak nem... no de mindegy.

SÁNTA KOLDUS Ha elmondom, mi jár a fejemben, nem leszel rám dühös?

VAK KOLDUS Most az egyszer nem.

SÁNTA KOLDUS Akkor elmondom neked, hogy miért nem vagy nagy bolond. Ahányszor egy elkóborolt csirkét vagy libát akarsz elkapni az úton, vagy ha egy káposztát akarsz ellopni a szomszéd kertjéből, a hátadra kell hogy vegyél; és ha én akarok egy csirkét vagy libát vagy káposztát, akkor nekem meg szükségem van a két lábadra.

VAK KOLDUS Ez így igaz, és ha ép testű emberek lennének, és külön utakon járnánk, még egyszer annyit érnénk.

SÁNTA KOLDUS És bármid is van, annak lába kél, mert vak vagy.

VAK KOLDUS Csirkefogók és tolvajok mindannyian, de egyszer még talán meglátom őket!

SÁNTA KOLDUS Mivel nem látod, hogy ki surran be az ajtódon, vagy ki mászik be az udvarodra a kerítéson át, így sajnos sok szegény embert kísérsz meg, és én azt mondom, nem jól van ez így, nagyon nem jól! Jó néhány szegény ember fog a Purgatóriumban várakozni a te vakságod miatt!

VAK KOLDUS Mekkora egy gazfickó vagy te, sánta, de talán igazad van.

SÁNTA KOLDUS És talán ma meglátjuk az áldott szentet, mert csak

egyesek láthatják, és az talán még annál is jobb lesz, mint ha két lábam lenne, pedig az ép láb igazán remek dolog.

VAK KOLDUS Már megint kezdesz számárságokat beszélni, sánta, hát mi lenne jobb, mint a két egészséges lábad?

SÁNTA KOLDUS Mit gondolsz, meghallgat minket a szent egyáltalán, úgy, hogy se egy Áve, se egy Paternoster, ima előtt vagy ima után?

VAK KOLDUS Hát te nagyon bölcs vagy, és egyben kelekótya is, vedd a szemed jobbra meg balra, de sok dolgot nem tudsz az emberi szívről.

SÁNTA KOLDUS De nyilvánvaló, hogy bosszús lesz, mivelhogy lehet, hogy nagyon szereti a latin beszédet.

VAK KOLDUS Én meg azt gondolom, hogy a szent jobban fog örülni nekünk, ha nem imádkozunk, és az lesz a legjobb, ha egyszerű nyelven elmondjuk, hogy mit szeretnénk. Mi örömet találhatna abban a szent gyülekezetben, amely ünnepekkor és vasárnaponta ott térdel a kútjánál, és talán éppoly ártatlan, mint ő maga?

SÁNTA KOLDUS No, ez elég furcsán hangzik. Úgy mondod ezt, mintha én vagy bárki más mondaná, vagy a vak ember beszél belőled?

VAK KOLDUS Ezt mint vak mondtam, és azért mondtam, mert mióta tízéves koromban megvakultam, azóta a hallásom révén tudok a világ dolgairól, és emlékezem rájuk.

SÁNTA KOLDUS És te, a vak ember, azt mondod, hogy egy szent, aki a kút tiszta vizében él, szívesebben szóba áll egy bűnös emberrel?

VAK KOLDUS Nem emlékszel, mit mesélt az a koldus a szent emberről, aki a nagy házban élt Labanban?

SÁNTA KOLDUS Semmi sem marad meg a fejemben, vak ember.

VAK KOLDUS Mást sem csinál, csak az utakat járja egy Mayo megyei vén kéjencsel, pedig születésétől fogva nőgyűlölő. Szerinted miről társalognak nappal meg gyertyafénynél? A vén kujon elmeséli az összes bűnt, amit elkövetett, meg amit talán sosem követett el, a labani szent ember meg próbálja lebeszélni vagy csitítani, hátha egyszer abbahagyja.

SÁNTA KOLDUS Lehet, hogy meg akarja téríteni.

VAK KOLDUS Ha vak lennél, mint én, nem mondanál ilyen szamárságokat. Akkor sem változtatná meg, ha egész Írországot kapná érte. Ha megváltozna, milyen témáról beszélgetnének, na, erre válaszolj!

SÁNTA KOLDUS Nagyon bölcsek vagyunk mi ketten együtt, az már biztos.

VAK KOLDUS Na most, az egyház azt tanítja, hogy gyönyörű, édes és megnyugtató az a gondolat, hogy minden embernek van egy védőszentje, aki vigyáz rá, és én mint vak az egész világ előtt kijelentem, hogy minél nagyobb a bűnöd, annál jobban örül a védőszented. Teljesen bizonyos vagyok benne, hogy Szent Colman nem akarna minket megváltoztatni.

SÁNTA KOLDUS Én akkor is azt mondom, amit eddig mondtam, hogy meglehet, kedveli a latin beszédet.

VAK KOLDUS Ellentmondasz nekem? Kerülj csak a kezem közé! *(Botjával hadonászik.)*

SÁNTA KOLDUS Nem, vakember, nem tudsz elérni, de amint mondtam...

ELSŐ ZENÉSZ *(beszél)* Gyógyulást akartok, vagy áldást?

SÁNTA KOLDUS Uram irgalmazz, ez a szent hangja, és még le sem térdeltünk.

*(Letérdelnek.)*

VAK KOLDUS Itt áll előttünk a szent, sánta ember?

SÁNTA KOLDUS Egyáltalán nem látom. Talán a kőrisfán van, vagy fent a levegőben.

ELSŐ ZENÉSZ Gyógyulást akartok, vagy áldást?

SÁNTA KOLDUS Ez megint ó!

VAK KOLDUS Én ki akarok gyógyulni a vakságomból!

ELSŐ ZENÉSZ Szent vagyok és magányos. Áldott akarsz-e lenni, és maradsz vak, s így együtt leszünk mindörökké?

VAK KOLDUS Nem, nem, Szent-séged, ha szabad választanom, a két szemem világát kérném, mert azok, akik látnak, ellopják a holmimat, hazudoznak folyton, és talán éppen azok, akik közel vannak hozzám. Kérlek, ezért ne vedd zokon, Szent Ember, ha a szemem világát kérem!

SÁNTA KOLDUS Senki se lopja meg, és senki se hazudik neki; az egész csak ő találta ki. Egész nap rajtam köszörülte a nyelvét, mert azt hiszi, hogy elloptam egy birkáját.

VAK KOLDUS Megtapogattam a báránybőr kabátját, emiatt gondolom, de azt beszélik, hogy az én birkám fekete volt, ő meg azt mondja, Szent Ember, hogy az övé olyan szép fehér gyapjából van, hogy öröm ránézni is.

ELSŐ ZENÉSZ És te, sánta ember, gyógyulást vagy áldást szeretnél?

SÁNTA KOLDUS Mi történik velem, ha áldott leszek?

ELSŐ ZENÉSZ Az áldott szentek és mártírok rokona leszel.

SÁNTA KOLDUS Igaz, hogy létezik egy könyv, amelybe beleírják az áldottak nevét?

ELSŐ ZENÉSZ Sokszor láttam én már azt a könyvet, és belekerülhet a te neved is.

SÁNTA KOLDUS Nagyszerű volna, ha újra két lábam lehetne; de azt gondolom, még nagyszerűbb lenne látni a nevemet abban a könyvben.

ELSŐ ZENÉSZ Valóban nagyszerűbb lenne.

SÁNTA KOLDUS Akkor hadd maradjak sánta, Szent Ember, és legyen inkább áldott!

ELSŐ ZENÉSZ Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében visszaadom e Vak Embernek a látását, és megáldom ezt a Sánta Embert.

VAK KOLDUS Látok mindent, a kék eget, a nagy kőrisfát és a lapos követ – mindent, amiről hallottam –, még azokat a dolgokat is, amiket az imádkozók tettek a kőre, a rózsafüzéreket, a gyertyákat, az imakönyvek kitépett lapjait, még a hajtúket és a gombokat is! Mily gyönyörű és áldott látvány ez, de téged, Szent Ember, nem látok –talán fönt vagy a fán?

SÁNTA KOLDUS De hiszen ott áll előtted, ráncos arca csupa nevétes!

VAK KOLDUS Hol, merre?

SÁNTA KOLDUS Ejnye, hát ott, közted meg a kőrisfa között!

VAK KOLDUS Nincs ott senki sem, már megint hazudozol!

SÁNTA KOLDUS Én áldott vagyok, és azért láthatom a szentet.

VAK KOLDUS De ha a szentet nem látom is, azért van itt valami, amit igenis látok.

SÁNTA KOLDUS A kék ég és a zöld levelek gyönyörű és különös látvány lehet annak, aki sokáig vak volt.

VAK KOLDUS Annál különösebb látó is akad, mégpedig a fekete birkám szőre a hátadon.

SÁNTA KOLDUS Nem azt mondogatom hajnal óta, hogy az én birkabundám olyan fehér, hogy elvakít?

VAK KOLDUS A sok beszéd közepette elfelejtetted, hogy ha visszakapom a szemem világát, akkor látom, milyen színű?

SÁNTA KOLDUS *(nagyon lehangoltan)* Erre nem is gondoltam.

VAK KOLDUS Tényleg ennyire hebehurgya vagy?

SÁNTA KOLDUS Igen, ennyire hebehurgya. *(Hirtelen felvidul.)* De most áldott vagyok, nemdebar, és az áldott ellen beszélni bűn!

VAK KOLDUS Hát én beszélek az áldott ellen, sőt, mindjárt meglátod, hogy még mit fogok tenni. Tudod, min járt az eszem, amíg arról beszélteél, hogy ha látnék, akkor innen egy csirkét, onnan egy libát lophatnék el az alvó szomszédoktól?

SÁNTA KOLDUS Ez egy rosszindulatú, vak ember gondolata.

VAK KOLDUS Igen, az, és még mindig itt van a fejemben. Azt mondogatom magamban, hogy hosszú, erős és súlyos a karom, és ha újra látok, tudni fogom, hova üssek.

SÁNTA KOLDUS Nehogy kezet emelj rám! Negyven éve kóborolunk együtt az utakon, és nem szeretném halálos veszedelembe sodorni a lelkedet!

VAK KOLDUS Azt mondogatom magamnak, tudni fogom, hova üssek, mekkorát, és azt is, hogy kit üssek meg!

SÁNTA KOLDUS Hát nem tudod, hogy áldott vagyok? Annyira gonosz lennél, mint Caesar, Heródes vagy Néró, vagy az ókor többi kegyetlen császára?

VAK KOLDUS Hová üssek, Istenem,  
hol üssek meg?

*A vak koldus elkezd verni a sánta koldust. A verés táncformát ölt, dob- és furulyaszó kíséri. A vak koldus kimegy.*

SÁNTA KOLDUS Ez a lélek elveszett,  
Szent Ember.

ELSŐ ZENÉSZ Lehetséges.

SÁNTA KOLDUS Jobb, ha elmegyek,  
Szent Ember, mert ez az egész  
környéket ellenem uszítja.

ELSŐ ZENÉSZ Igen, azt fogja tenni.

SÁNTA KOLDUS Az jár az eszem-  
ben, hogy egészen addig nem  
számítom magam a mártírok és a  
hitvalló szentek közé, amíg hozzá  
nem szokom ahhoz, hogy áldott  
vagyok.

ELSŐ ZENÉSZ Hajolj előre.

SÁNTA KOLDUS De miért, Szent Em-  
ber?

ELSŐ ZENÉSZ Hogy a hátadra üljek,  
azért.

SÁNTA KOLDUS De hát az én sánta  
lábam nem bírják el a súlyodat.

ELSŐ ZENÉSZ Már fent is vagyok.

SÁNTA KOLDUS Egyáltalán nem is  
érzem.

ELSŐ ZENÉSZ Nem nyomok többet,  
mint egy szöcske.

SÁNTA KOLDUS Valóban nem.

ELSŐ ZENÉSZ Boldog vagy?

SÁNTA KOLDUS Az volnék, ha biztos  
lennék benne, hogy áldott vagyok.

ELSŐ ZENÉSZ Talán nem vagyok a  
barátod?

SÁNTA KOLDUS De igen.

ELSŐ ZENÉSZ Akkor áldott vagy.

SÁNTA KOLDUS Elintézed, hogy be-  
kerüljön a nevem abba a könyvbe?

ELSŐ ZENÉSZ Hát persze.

SÁNTA KOLDUS Induljunk el, Szent  
Ember.

ELSŐ ZENÉSZ Előbb meg kell álda-  
nod az utat.

SÁNTA KOLDUS Nem ismerem én  
ahhoz a megfelelő szavakat.

ELSŐ ZENÉSZ Mit akarsz a szavak-  
kal? Hajolj meg annak, ami előtt-  
ted van, annak, ami mögötted áll,  
és hajolj meg annak, ami a bal,  
illetve a jobb oldaladon van.

*A sánta koldus elkezd hajlongani.*

ELSŐ ZENÉSZ Ez így nem lesz jó.

SÁNTA KOLDUS Nem jól csinálom,  
Szent Ember?

ELSŐ ZENÉSZ Nem, egyáltalán nem.  
Táncolnod kell.

SÁNTA KOLDUS De hogy tudnék én  
táncolni? Hiszen sánta vagyok,  
nem?

ELSŐ ZENÉSZ Tán nem vagy-e áldott?

SÁNTA KOLDUS Talán igen.

ELSŐ ZENÉSZ Nem vagy-e magad  
egy csoda?

SÁNTA KOLDUS De igen, Szent Ember.

ELSŐ ZENÉSZ Akkor táncolj, és az  
magad lesz a csoda.

*A sánta koldus táncolni kezd, először ügyetlenül, a botjába kapaszkodva, aztán eldobja a botot, és egyre gyorsabban táncol. Valahányszor erősen veri a lábát a földhöz, megcsendülnek a cintányérok. Táncolva kimegy, utána felcsendül az Első Zenész dala.*

ELSŐ ZENÉSZ

*Minnalousea a fűben oson,  
S keres holdvilágos helyeket,  
A szent hold ott a magasban  
Új fázisba érkezett.*

*Tudja-e, hogy szembogara  
Állandóan változik?*

*Kerekedik, vékonyodik,  
S a félhold újra megtelik?*

*Minnalousea a fűben oson,  
Magányosan bölcselkedik,  
És az örökmozgó holdra emeli  
Örökmozgó szemeit.*

Rácsai Róbert fordítása

## II. rész: Versenyen kívül

---

### Az elrabolt gyermek

Hol a sziklás felvidék lejt  
S a Sleuth-erdő a tóba ér  
Egy lombos szigetet rejt  
Hol verdeső gémtől magához tér  
Az álomittas vízi patkány.  
Hol rejtett tündér-dézsánkban zsákmány,  
Mindenféle termések.  
Lopott cseresznyék, pirosak, érettek.  
Jöjj el, ó, embergyermek!  
Várnak rád vizek, vad ösvények,  
Fogd egy tündér kezét, kezeddél,  
Mert több a könny a világban, mint amit látsz gyermekszemmel.

Hol a holdfény hulláma ragyogva táncol,  
S a komor szürke homokon csillan fel,  
A Rosses pontnál, messze távol,  
Mi csak vonulunk egész éjjel.  
Hajlongós ősi táncok,  
Összekulcsolt kezek, összeakadt pillantások.  
Amíg a hold tovaszáll,  
Mi szökellünk ide-oda  
S kergetőzünk gyöngyöző habbal,  
Mialatt a világ tele gonddal, bajjal.  
S az aggódás az álmokban sem libben tova.  
Jöjj el, ó, embergyermek!  
Várnak rád vizek, vad ösvények,  
Fogd egy tündér kezét, kezeddél,  
Mert több a könny a világban, mint amit láthatsz gyermekszemmel.

Hol a kóborló víz bugyog fel  
A dombokon a Glen-Caron fölül  
A tavacskában, sás között tűnik fel  
Egy csillag, mely néha alámerül.  
Kutatunk szendergő pizstráng után,  
Fülükbe halkán suttogunk,  
Álmaikba nyugtalanságot juttatunk.  
Gyengéden hajlanak reánk  
A páfrányok, könnyük csöpög  
A friss habú patak fölött.  
Jöjj el, ó, embergyermek!

Várnak rád vizek, vad ösvények,  
Fogd egy tündér kezét, kezeddél,  
Mert több a könny a világban, mint amit láthatsz gyermekszemmel.

A gyermek velünk jön végül.  
Szemében komoly csillanás.  
Nem fogja hallani többé, ha bődül  
A borjú a hegynek oldalán.  
S nem hallja már lelkében a tűzhelyet,  
A teáskannát, mely békésen énekel.  
Nem látja már rohanni a barna kis egeret  
A zabliszt körül, aztán ahogy elszel.  
Végül eljössz, embergyermek.  
Várnak rád vizek, vad ösvények.  
Fogd egy tündér kezét, kezeddél,  
Mert több a könny a világban, mint amit láthatsz gyermekszemmel.

*Várnai Laura fordítása*

## A világ rózsája

(The Rose of the World)

Kinek álma, hogy a szép mint álom  
múlik? Dacosan görbül le a száj,  
Gyászol, hisz új csodát már nem talál,  
Egy sötét villám, s Trója már várrom,  
S Usna vére sírba száll.

Mi és a dolgos világ – mind elmúl':  
Lelkek közt, mik hullámozó harccal  
Küzdenek, mint sápadt vizek tavasszal,  
S alattad égi hab – csillag, mely lehull,  
Élek magányos arccal.

Bús lakok arkangyalai, térdre!  
Nem voltatok, s más érző lény sem,  
Fáradt és kegyes Úr ült a széken,  
A földet zöld útnak teremtette,  
hogy lábad arra lépjen.

*Karafa Sándor fordítása*

A szépség, mint az álom, messze száll.  
Elszáll ajkáról is, min büszke gyász  
Vöröslük – és e gyászra jól vigyáz;  
Siratja Tróját s Usnát, hisz halál  
Fiainak a nász.

Eltűnünk mi s a dolgozó világ  
A reszkető lelkek tél-tengerében  
Versenyre kelnek csillaggal szórt ében  
Égbolton. Dermedt, habzó éjszakák  
Élnek az ő szemében.  
Bókoljatok, arkangyalok, homály

lakokban! Minden szívverés előtt  
az Úr magához szólította Őt  
S mert vonzotta a kedves, méla báj  
Lábnyomán lágú fű nőtt.

*Török Anna fordítása*



## Innisfree szigete

Felkelek és megyek, a céloom Innisfree,  
agyagkunyhót emelek, arra gyékénytetőt:  
kilenc babsorom lesz ott és egy kaptárnyi méh,  
és éldegelek zsongás között.

Nyugalmat is találok, mi lassan hullva kél,  
kihullik a reggel ködéből, hol tücsök hegedül.  
Szikrázik ott az éjféli, és bíborfény a dél.  
Estékre szárnyzuhogás vetül.

Felkelek és megyek, mert éjjel-nappal rég  
a hullámverést hallom morajló tavakon;  
Sötét járdákon állok vagy az út közepén:  
a szív mélyéből hallgatom.

*Kőszeghy Anna fordítása*

## Innisfree

Felkelek én, s elmegyek, Innisfree rám vár,  
Ha kalyibát rakok ott, faágból készül;  
Kilenc sor bab mellé, a méhnek meg kaptár,  
Nekem döngnek majd egyedül.

Ott békét lelek, mert a béke finom csöpp,  
Mit reggel fátyola ejt, ha tücsök muzsikál,  
Az éjféli halk lobogás, a dél lila köd;  
Este kis kenderice száll.

Felkelek én, s megyek, mert egyre, mindig  
Víz csobogását hallom minden zajon túl,  
Az országutaktól a szürke járdáig,  
Szívem, jaj, úgy belesajdul.

*Karafa Sándor fordítása*

## Az innisfree-i tó szigete

Felkelek s elindulok, megyek, Innisfree vár,  
Kis kunyhót tapasztok ott, sárral fonott sáson,  
Babot vetek kilenc sort, a méznek is lesz kaptár,  
S ott élek a zsongó tisztáson.

És békét találok ott, mert béke harmatoz  
A reggel fátyolából, hol tücsök hegedül, s az est  
Csendjében kenderikék fürgé szárnya motoz,  
Csillog az éjféli s a dél mindent lilára fest.

Felkelek s elindulok, mert folyton, monoton  
Hallom a tó part menti, halk vízcsobbanását,  
Míg az úttesten állok, vagy járdabetonon,  
Hallom, mint a szív dobbanását.

*Gála Edit fordítása*

## Égi kelméről álmodik

*(He Wishes for the Cloths of Heaven)*

Ha lenne díszes égi kelmém  
Átszőve arany-ezüst fénnel,  
Az éj színében játszó kelmém  
Ékítve hajnali fénnel,  
Letenném én azt lábad elé.  
De nincs égi kelmém, csak álmaim,  
Azokat hintem lábad elé.  
Vigyázva lépj, ezek az álmaim.

*Pető-Mordovszi Anikó fordítása*

# A vándorló Aengus dala

Futottam a hűs ligetbe,  
mert az arcom lánggal égett,  
egy mogyoróágot vágtam,  
kötöttem rá zsinórvéget,  
s bogyo-csalim vízbe dobtam;  
éji lepke szárnya lebbent,  
míg ezüsthalmam kifogtam,  
s csillag pille-fénye rebbent.

Egy zizzenést hallok, ahol  
földre tettem a pisztrángot,  
s néven szólít engem egy hang,  
amint szítanám a lángot:  
a hal helyén egy almafa-  
virággal ékes ifjú nő:  
nevem kimondta s elfutott,  
elnyelte fény és levegő.

Vénkoromra eljutottam  
annyi dombra és lapályra,  
de egyszer megtalálom őt,  
a lányt: szám tündéri szájra  
forr, s kezét kezembe fogva  
térdig érő fübe lépek,  
napligetben, holdligetben  
arany-, ezüstalmát tépek.

*Gálla Edit fordítása*

Mogyorófák erdejébe  
Fejem hevét úzni mentem,  
Vesszőt metszve, kérgét nyesve,  
Zsinegvégre bogyót tűztem;  
S éji lepkék szárnyrakeltén,  
Fehér csillag-lepkék húnytán,  
Bogyóm hűs folyamba ejtém –  
Akadt rá egy ezüstpisztráng.

A sima földre letettem,  
Majd midőn tüzem szítottam,  
Suttogásra fölfigyeltem,  
Hang szólított, nevem hívta:  
Fénylő lányalakot öltött,  
Almavirág volt hajában,  
Nevem hívta, s tovaszökve  
Köd lett, légi ragyogásban.

Völgyet s hegyet mind bejárva,  
Vándorlásban megvénhedtem,  
De hová lett, megtalálom,  
Kezét fogom, s csókját veszem.  
Tarka fű közt járunk ketten,  
S szedjük az idők végéig  
Ezüstalmáit a holdnak,  
És a nap aranyalmáit.

*H. Bajkai Judit fordítása*

# Dal A színészkirálynőből

(A Song from „The Player Queen”)

Anyám míg ringatott, dalolt,  
„Milyen picurka, csöpp!”,  
s egy fűzfaágra lógatott  
aranybölcsőt lökött.

„Ő elhagyott”, anyám dalolt,  
„mikor világra jött”,  
tűjében arany s ezüst a szál,  
mellyel közben bökött.

A tű bökött, a szál szökött,  
arannyal varrt nekem,  
és sírt anyám, azt álmodta, hogy  
koronát tart fejem.

„Mikor meglett”, anyám dalolt,  
„rikoltozott a csér,  
s egy sárgás-habos pehely lehullt  
combomra róla épp.”

Hajam – mit is tett volna mást? –  
arannyal fonta be,  
az arany gondot fejemre ő  
ekképp álmodta meg.

*Tordai Éva fordítása*

„Oly ifjú még a gyermekem”,  
Anyám dala zengett,  
Míg ringatott, s aranybölcsőm  
Fűzfaágon rengett.

„Mikor gyermekágyanak estem,  
A hűtlen útra kelt”,  
Míg varrt arany- s ezüstfonállal,  
Anyám így énekelt.

Járt a tű s amíg arany-  
Ruhácskámmal végzett,  
Sírdogált: álmában koronát  
Szánt nekem a végzet.

„Mikor megfogant”, dalolta,  
„Egy sirály rikoltott  
S a sós hullám egy pelyhe ejtett  
Combomra sárga foltot.”

Ezért anyám aranyszálát  
Mind hajamba fonta,  
S álmában fejkét a gond  
Homlokomra vonta.

*Gálla Edit fordítása*



# Felfedezések\*

## Próféta, pap és király

A kis színtársulat, amelynek darabjaimat írom, egyszer egy nyugat-írországi városba látogatott, és egy régi bálteremben mutatták be előadásukat, mivel nem volt más helyiség, amely elég nagy lett volna. Én magam egy szomszédos vidéki kúriából érkeztem, kicsivel a színészek előtt, így addig megpróbáltam ablakot nyitni a teremben. Tenyerem pillanatok alatt fekete lett a kosztól, majd hirtelen az egyik ablaktábla a keret egy részével a kezemben maradt. A szobában már minden félig az enyészeté lett, a parketta korhadt lécei nyikorogtak a talpam alatt, s az új színpadunk kifogástalan padlózatával elütött környezetétől, pedig a terem maga nem volt igazán régi, a színpad fölötti, zenészek számára kialakított páholy ellenére sem. Valami romantikus vagy társaságkedvelő földesúr építtette úgy három-négy nemzedékkel ezelőtt, mára pedig csak egy számunkra ismeretlen, befejezetlen terv emlékét őrzi.

Innen továbbindultam megkeresni a színészeket, és a fiatal papnál érdeklődtem felőlük, aki meghívta őket, valamint vállalkozott arra, hogy közönséget is toboroz. Egy magas házban lakott más papokkal együtt, és amint beléptem, kaján élvezettel vettem észre egy törött üvegtáblát az ajtó fölötti ablakon, hiszen a pap egyszer elmesélte nekem egy idős asszony történetét, aki sok-sok évvel ezelőtt vitába keveredett a püspökkel, majd leitta magát, és egy kővel bedobta a festett üveget. A pap értelmes ember volt, Mereditht és Ibsent olvasott, de néhány könyvét a házvezető a kandallóba helyezte, a szokásos olasz tavakat ábrázoló képeslapok és színes selyempapír helyett. A színészek, akik ezelőtt a szomszédos városban léptek föl, még nem érkeztek meg, vagy épp a jelmezeiket és kellékeiket csomagolták ki a szállóban, amit a pap ajánlott nekik. Bizonyára lesz időnk, mondta, hogy átsétáljunk a romos városkán, és meglátogassuk a zárdát és a katedrális, ahová az ő közbenjárására két fiatal ír szobrászunk készített oltárt és faragott oszlopfőket. Eddig csak hallomásból tudtam a műről, melynek különossége és egyszerűsége – az egyik szobrász Rodin tanítványa volt – sem tudta velem feledtetni az épület mesterkélttségét és a berakásos padlóburkolat kommersz közhelyességét. Az új mozgalom növekedésének derekán kapta el a katedrális, így most a régi idők legsilányabbja és az új kor legjava került egymás mellé, az átmenet minden jele nélkül. A kolostori iskola, mint más hasonló helyek, melyeket azelőtt láttam – különösen egy portumnai szegényház kórházának hosszú terme –, öröm volt a szemnek és a képzeletnek. Egy egyházi épületben alakítottak ki új szintet, s a hatalmas, keresztben félbevágott bordázott ablakon beáramló fény rézsút világította meg a tiszta és szemre boldog gyermekek sorait. Az apácák, akiknek zárdája, melyet tetszésük szerint rendezhetnek be, az egyszerűség és a takarosság szeretetéről tanúskodik, csinos szobákat hoztak létre ott, ahol az előírások csak néhány szint és kevéske virágot engedélyeznek. Nem vagyok benne egészen biztos,

\* W. B. Yeats, *Discoveries*, 1907, In: *Essays in Introductions*, London, Macmillan, 1961, 261–97.

de azt hiszem, ez volt az a nap, amikor a zárdában ebédelvén tündérmesékkal szórakoztattam pár nővért, és remélem, nem pusztá udvariasságból tettek úgy, mintha gyermeki érdeklődéssel fordulnának az efféle dolgok felé.

Mikorra az ódon bálteremben felgördült a függöny, közönségünk jó része részeg volt már, de mindnyájan illetudóan viselkedtek, mivel nagyon is tisztelték barátomat, és más papok is voltak jelen. Hirtelen a férfi, aki a színpaddal szemben, a terem bejáratánál állt, eltűnt valahová, így én vettem át a helyét; mikor pedig néhány fiúcska érkezett, és két-három pennyt ajánlottak, kérve, engedjem őket a hatpennys helyekre, hagytam őket csatlakozni a mélabús tömeghez. A darab a hajdani Írország dicső történetét ígerte elmesélni, ám valójában begyöpösödött finomkodással és városi szellemiséggel volt tele. Minden érzélem a lehető legkényeskedőbb volt a tetejétől a talpáig, és a szerelem és a pátosz vezette végig az árnyyszerű ifjakat a halál és hadakozás árnyain, miközben a szenvedély szenvedéssé, a méla és ártalmatlan emberek érzelmeivé fakult. Növekvő indulattal szemlélttem az eseményeket. Nem a saját munkám volt, de néha a saját darabjaimat is ugyanezzel a felháborodással néztem, keserű szájjal, félig-meddig kétségbeesve. Mégis miért kell akkora lármát csapnunk magunk körül, mikor nincs semmi, amit ne mondtak volna már el pontosabban a szegényház hálótermében, ahol pár szál virág, néhány tarka ágytakaró és a színes falak alkotnak szigorúan kecses szépséget? A darab váratlanul megváltozott, komikusunk rövid bohózatot adott elő, és amint kétségbeesett küzdelmét figyeltem, hogy nevetést csikarjon ki a közönségből, melyből vízként folyt el az életkedv, úgy felderültem, mint mikor megláttam azt a betört ablaküveget. Volt valami világias, túlburjánzó, talán kissé vulgáris is abban, ahogy borzalmasan vihogott, ahogy leereszkedett a közönségéhez, nem minden megvetés nélkül.

A paplakban vacsoráztunk, és egy állami tisztviselő, aki részben azért jött Dublinból, mert érdekelte ez a „népnevelési” kísérlet, részben pedig azért, mert szabadságon volt, és ilyenkor mégiscsak szükséges elutazni valahová, viccekkel szórakoztatott minket. Valaki, azt hiszem, nem pap, a fajunk szellemi sorsáról beszélt, dicsérte az esti előadást, hiszen a darab kifinomult, a közönség pedig igen figyelmes volt, és nem értette elégedetlenségemet; de nyomban elhallgattatta a viccek ricsaja.

Másnap reggel egyedül reggeliztem, mivel a színészek még az éjszaka közepén fölkerekedtek és vagy tíz mérföldet utaztak, hogy elérjenek egy korai dublini vonatot, mostanra pedig már útban voltak boltjaik és irodáik felé. Magammal hoztam a szálloda vendégkönyvét, hogy végiglapozgassam, miközben baconos tojásomra vártam, találtam is néhány obszcén megjegyzésekkel teli oldalt, melyeket úgy két-három héttel azelőtt firkálhattak bele a jelek szerint dublini vendégek, mivel hírhedt dublini utcákat emlegettek. Senki sem vette a fáradságot, hogy kitépje e lapokat vagy kisatírozza a sorokat, és midőn félretettem a könyvet, azok a benyomások, melyek hónapok óta kavarogtak az elmémbe, végül egyetlen gondolattá álltak össze: „Ha mi, költők, meg akarjuk indítani az embereket, az emberi szellemet vissza kell szervesítenünk a képzeletünkbe. Az angolok elüldözték a királyokat, és demagógokká változtatták a prófétákat, márpedig egy nép nem lehet egészséges, ha nincs prófétája, papja és királya.”

(Radács Kata Hermina fordítása)

(Szerkesztette Naimeng Liu)

## A személyiség és az intellektuális esszenciák

Írországi munkám folyamatosan nekem szegezte a következő gondolatot: „Hogyan érhetném el, hogy a munkám jelentsen valamit az életerős és egyszerű embereknek, akik figyelmét nem a művészet, hanem egy bolt, az állami iskolában való tanítás vagy a gyógyszerosztás köti le?” Nem „felemelni” vagy „oktatni” akartam őket e szavak hagyományos értelmében, hanem meg szerettem volna értetni velük a víziómat, és nagy közönséget sem akartam, kiváltképp nem azt, amit nemzeti közönségnek neveznek, csak akkorát, hogy mindaz, ami esetleges és alkalmi, elveszítse magát a tömegben. Angliában, ahol oly sok a változatos tevékenység és a szisztematikus oktatás, az ember csak a diákok körében szabadulhat a nyerseségtől és az átmeneti érdekektől, itt azonban van alkalmas közönség, csak fülön kell ragadni. Mindig erre a bizonyosságra jutottam: a művészetben az indítja meg a természetes embereket, ami a való életben is megindítja őket, ez pedig a személyes élet intenzitása, azok a hangsúlyok, melyek egy könyvben vagy színdarabban megmutatják nekik egy olyan ember erejét és esszenciális pillanatát, aki a piacon vagy a patika ajtajánál is izgalmas lenne. Úgy kell kilépniük a színházból, hogy saját életük erejét felerősítette egy olyan szenvedély látványa, amely a választott életűtől függetlenül legyőzheti az ellenséget, pénzzel tölthet meg egy hosszú harisnyát, vagy megindíthatja egy lány szívét. Ezeknek az embereknek nincs túl sok közük a tudomány spekulációihoz, bár egy kevés azért van, vagy a metafizika spekulációihoz, bár valamennyi azokhoz is van. Elfárad a lábuk az úton, ha nincs semmi a szívükben a homályos érzélgéssel kívül, és bár megható lehet gyengéd érzéseket táplálni a virágok iránt, ez még nem húzza ki a kordét a kátyúból. Egy izgalmas személy, legyen bár színdarab hőse vagy versek írója, a személyes energia legnagyobb mértékét látatja, és ennek az energiának éppúgy kell áradnia a testből, mint az elméből. Amikor elképzelünk egy szereplőt, folyamatosan emlékeztetnünk kell magunkat: „Megadtam-e neki mindazon képességek gyökereit, úgymond, amelyekre az élethez szükség van?” És csak akkor, amikor már biztos, hogy igen, adhatjuk meg neki azt az egy képességet, amely a képzeletet örömmel tölti el. Még abban is kételkedem, hogy bármely színdarab, amely nem használta ki, vagy nem látszott a végsőkig kihasználni a főszereplő testi energiáit, valaha igazi népszerűséget ért volna el. Villon, a rabló, az írek öröme szolgálhatott volna színdarabjaival és dalaival, ha a szó és szimbólum egyazon hagyományába születnek, de Shelley nem; és ahogy az ember, idővel városokban élén, egyre inkább nyomtatott könyveket olvas és sok szakosított tevékenységet művel, mind lehetségesebbé vált Shelleyket, és mindegyre lehetetlenebb Villonokat szülni. Az utolsó Villon Robert Burnsbe fonnyadt, mert megfakultak a legmagasabb képességek, és velük együtt a szépérzék is egyfajta homályos mennybe fakult bele – az alacsonyabbakat pedig hagyták, hogy ott bukdácsoljanak el, ahol tudnak. Az irodalomban, részben annak a kimondott szónak hiányában, mely a normális emberhez köt bennünket, veszítettünk a személyiségből, az örömeinkből, mely a teljes emberben telik – véreink, képzeletének, intellektusának együttesében –, de új örömöt leltünk az esszenciákban, a lelkiállapotokban, a tiszta képzeletben, mindabban

tehát, ami legkönnyebben a gondosan megkomponált zenében jut el hozzánk. Két út áll az irodalom előtt – felfelé, az örökké növekvő megfoghatatlanság felé Verhaerennel, Mallarméval, Maeterlinckkel, míg végül lehetséges, hogy egy új egyezés a kifinomult és tanult emberfők között új szenvedélynek ad életet, és ami irodalomnak látszik, vallássá lesz; vagy lefelé, lelkünket egészen odáig elvivén, ahol minden újra leegyszerűsödik és megszilárdul. A választások választása ez – a madár röpte oda, ahová a közönséges szemek már nem követhetnek, vagy a piaci kordéhoz; de gondoskodnunk kell arról, hogy a lélek velünk jöjjön, mert a madár dala gyönyörű, és a modern képzelet hagyományai, melyek mindegyre dallamosabbá, líraibbá, mélabúsabbá válnak, s hol egy Shelleyt emelnek fel, hol egy Swinburne-t, hol pedig egy Wagnert, meglehet, csak azok örületét jelentik, akik most fogják meglátni azt, amit a de Villars abbé által kinyomtatott mágikus himnusz az Eleven és Dallamos Gyémántok Koronájának nevez. Ha a kordék ragadták meg a fantáziánkat, lelkünket szorosan a testünkben kell tartanunk, hisz olyannyira megkedvelte a nemzedékek kifinomultsága által felhalmozott szépséget, hogy hosszú időig türelmetlen lesz a pusztá erő, a pusztá személyiség, a vér forrongása iránti szomjúságunkkal. Ha elillanni látszik, utána kell mennünk, mert Shelley Hajnalcsillag-kápolnája jobb, mint Burns sörháza – biztosan sör vezette, nem az árpapárlat –, kivéve az eltikkadt nap végén; és mindig jobb, mint az a kényelmetlen hely, ahol még sör sincs: a realisták gépjavitóműhelye.

*(Naimeng Liu fordítása)*

*(Szerkesztette Horváth Bianka)*

## A zenész és a szónok

Walter Pater szerint a zene az összes művészetek őstípusa, de valaki más, nem emlékszem, ki, azt állítja, a szónoklás az. Energiánk természete szerint állhatunk az egyik vagy a másik vélemény pártjára, én pedig jelen hangulatomban egészen azzal tartok, aki középszerű közönsége előtt a meggyőzés teljes skáláját beveti – történeteket, nevetést, könnyeket, de épp csak annyi zenét, amennyit a szavak szárnyán felfedhet. Még a társalgását is kerülném azon zeneszeretőknek, akik a hang és a szín személytelen földjére vonnának, és nem engedném, hogy bárki is egy szonáta emlékével a fejében írjon. Kicsit akár meg is szólhatjuk a zenészeket, most, hogy bevallottuk, előttünk látják meg ők azt a dallamos koronát. Emlékeztethetjük őket arra, hogy a cseléd kevesebb tartja a zongorahangolót, mint a vízvezeték-szerelőt, és az ellenségességre, melyet a költőkben keltettek. A zene minden dolgok között a legszemélyteleg, a szavak pedig a legszemélyesebbek, és ezért nem szeretik a zenészek a szavakat. Hosszú ideig rágódnak rajtuk, félve, hogy képtelenek lesznek megemészteni őket, és ha a szavak már annyira szétrágottak és puhák és nyállal elegyedők, hogy már nem is szavak többé, akkor lenyelik őket.

*(Bánfai Dávid fordítása)*

*(Szerkesztette Szabó Mátyás)*



## Egy gitárjátékos

Egy lány játszott a gitáron. Csinos, és ha nem hallgatom játékát, nézhettem volna, ha meg nem nézem, hallgathattam volna. Hangja, testének mozgása, arckifejezése mind ugyanarról mesélt. Egy eltérő habitusú, más felépítésű zenész mindent máshogy csinálhatott volna, és másként lehetett volna elragadó. Nemcsak a zene, hanem az élet egy mozzanata érte el itt tökéletességét. El voltam ragadtatva, és nem is tudtam, mitől, amíg fel nem ötlött bennem: „Így zenél az én népem, a népem, melyet lelki szemeim előtt látok, és azért tetszik, mert személyes, éppoly személyes, mint Villon költészete.” A hangszer egészen könnyű, a zenész szabadon mozoghat, és nemcsak az ujjak és az elme, hanem az egész lény örömét képes kifejezni; mozdulatai pedig eközben felidéznek az elmében mindazt, ami a mindennapi életében a leggyönyörűbb, míg ő maga egyenes tartású és természetes. Szinte minden régi hangszer ilyen; még az orgona is kicsiny hangszer volt valamikor, és amikor megnőtt, bölcs ósatyáink Istennek adták a katedrálisokban, ahol úgy illik, hogy Ő legyen a minden. De ha a zongoránál ülünk, maga a zongora, a mechanika az, ami fontos, belőlünk pedig semmi sem jelent semmit, csak az ujjunk és az intellektusunk.

(Szabó Mátyás fordítása)

(Szerkesztette Tóth Regina)

## Az üvegtükör

Az imént egy lánnyal beszélgettem, akinek egyhangúan éles hangja és szögletes mozdulatai vannak. Most végezte az iskolát, történelmet és földrajzot tanítottak neki, melyek által „a lélek felismerhető”, de mit ér az oktatás vagy akár a tudomány hosszú művelése, ha nem a személyiséggel, a habituális énnel kezdődik, és nem általa szemléltet mindent? Valakinek legfőképpen arra kellett volna őt megtanítania, hogyan szólaljon meg azon a hangszínén, amely a legzeneibb, és hogyan lágyítsa durva zöngéit, beszélve, nem pedig énekelve valamely húros hangszer aláfestésére, ahogy hangról hangra lépeget, mintegy elcirógatja kicsit a szavait, akárha kedve telne a hangjukban, és ezután megtanítottak volna neki egy szépséges kis pantomimszerű táncot, amíg habitusává nem válik a szem és a fül örömeire való élet. Egy bölcs színház divatba hozhatná az erős és gyönyörű életre nevelést, s mindenekelőtt a tükör általi hősies fegyelemre tanítana, hisz a szépség vajon, akárcsak a tartós szerelem, nem a legnehezebb művészetek közül való?

(Tóth Enikő fordítása)

(Szerkesztette Mikó Katalin)

## Az Élet Fája

Mi, művészek túlságosan is szívünkre vettük a Mennyek Országára keresésének ősi parancsolatát. Verlaine elmondta nekem, hogy megpróbálta lefordítani az *In Memoriamot*, ám nem sikerült neki, mivel Tennyson „túl nemes, túl *anglais*, és amikor megtörtnek kellene lennie, reminiszcenciákba merül”. Akkoriban találtam rá egy Shakespeare-ről szóló tanulmányára egy angol folyóiratban. „Valamikor egész szép Shakespeare-gyűjteményem volt – írta, vagy így valahogy –, de már nincs meg. Emlékezetből írok.” Elgondolkodtató, vajon milyen viszonytagságok miatt adta el, és mennyit kaphatott érte; s képzeletünkben felmerül a férfi képe. A lehető legmindennapibb énjének mutatkozni, nem tudósnak, még csak nem is olvasónak, bizonyosan ez volt a választott póza; Oxfordban elmondott előadásában pedig azt bizonygatta, hogy „a költőnek semmit sem szabad elrejtene magából”, ám amikor kifejezi magát, „gondja kell legyen a méltóságra, amelynek ha nem is a forma tökéletességében, de legalábbis e fennkölt és zordon minőségre, hogy ne mondjam, erényre való láthatatlan, észlelhetetlen, de hatásos törekvésben kell megnyilvánulnia”. Éppen az önnön személyisége iránti fogékonyság, ez az inkább saját életének, mintsem magának az életnek megénekelésében lelt öröme készítette nemzedékemet arra, hogy Villonhoz hasonlítsa őt. Csak halála után értettem meg, szavainak mekkora jelentősége lehetett volna számomra akkoriban, hiszen míg Verlaine élt, más sem érdekelt, mint a lelkiállapotok, a lírai momentumok, az intellektuális esszenciák. Akkoriban nem gyönyörködtetett volna a gitárjátékos úgy, mint most, nem képesített volna el a lány, akinek mozdulatai szögletessé, hangja harsánnyá vált attól, hogy minden idejét külsődleges tevékenységekkel töltötte. Még nem tudtam, mily édesség, mily ritmusos mozgás azoké, akik saját maguk örömevé válnak. Érdeklődésem középpontjába öntudatlanul is a személytelen szépség került. Életem fő célja eredetileg az volt, hogy lényem lényegét versbe öntsem, és ezt saját vízióim kivételének, a lényegtelenről való elszakadásnak gondoltam, ám mivel vízióimat magamon kívülként képzeltem el, képzeletem megtelt dekoratív tájakkal és csendéletekkel. Úgy gondoltam magamra, mint valamiféle saját elmém és testem belsejében létező mozdulatlan és néma dologra, egy homokszemre Bloomsburyben vagy Connachtban, amelyet a Sátán kopíri nem találhatnak meg. Aztán egy napon egészen hirtelen értettem meg, ahogy az lenni szokott, hogy valami változatlan, vegyítetlen és mindig rajtam kívül állót kerestem, egy Követ vagy Elixírt, ami mindig elérhetetlen volt, és én magam voltam a mulandó dolog, ami nyújtózkodott értük. Minél jobban igyekeztem művészetemet szándékoltan széppé tenni, annál inkább saját magam ellentétét követtem, hiszen a szándékolt szépség olyan, mint a nő, aki örökké a férfiak vágya után vágyakozik. Nyomban felismertem, hogy akkor hatoltam magamba és alkottam képet magamról, nem valamely esszenciáról, midőn céloom már nem a szépség megtalálása volt, csupán az elme megszabadítása a szerelem vagy keserűség terhéől, melyet az élet eseményei róttak rá. Egyedül az élet után szabad vágyakoznunk, minden más csak annak a követelőző hölgynek a dicsérete vagy a róla való panaszkodás lehet, aki képes ajkunkat csókjaival dalra ébreszteni. De nem adhatunk meg neki mindent, néha-néha félre kell őt vezetnünk egy kicsit, mivel, ahogy Le Sage

mondja A *sánta ördögben*, a hamis szeretők, akiket az őszinte szenvedély nem tesz mélabússá vagy féltékennyé, tudhatják magukénak a legboldogabb hölgyeket, és ők nyerik el jutalmukat leghamarabb és a legszebbektől. Fortélyunk által kaphatjuk meg azt a stílust, kiválóságot, azt a méltóságot, azt a fennkölt és zordon minőséget, amelyről Verlaine beszélt. Más szóval, felül kell emelkednünk közönséges érdekeinken, az újságok, a piactér, a tudomány embereinek gondolatain, de csak addig, ameddig elvihetjük a normális, szenvedélyes, logikus ént, a személyiséget teljes egészében. Helyet kell találnunk az *Élet Fáján* a fénix fészkének, a szenvedélynek, ami elragadtatás és az akarat megtagadása, a mindig lángoló szárnyaknak, magasan, hogy a villás faágak védelmezzék, de még elég alacsonyan, hogy távol legyenek a szélfúttá ágaktól, a gallyacskák reszketésétől.

(Soponyai Bianka fordítása)

(Szerkesztette Tóth Enikő)

## A vénasszonyok meséinek dicsérete

Egy művészet személytelenné válhat, ha túl sok benne a körülmény vagy túl kevés, mert túl kevés vagy túl sok köze van a világhoz, mert túl közel van a földhöz, vagy túl magasan, az ágak közt. Egy éve találkoztam egy öreg halással, aki azt mondta nekem: „Don Quijote és Odüsszeusz mindig közel vannak hozzám”; és ez énrám is igaz, mert még Hamlet és Lear és Oidipusz is inkább felhőbe vesznek. Egyetlen színdarabíró sem alkotott vagy alkothat soha olyan alakot, mely úgy jönne utánunk a színházból, ahogyan Don Quijote utánunk jön a könyv lapjai közül,\* hiszen egyetlen színdarabíró sem lehet teljesen epizodikus, amikor pedig valaki cselekményt épít, és szereplőit komplikált kapcsolatokba hozza egymással, valami személytelen jelenik meg a történetben. Társadalom, sors, „hajlam”, valami nem egészen emberi kezdi el alakítani a szereplőket, mely emberségüknek csupán akkora részét mozdítja meg, amekkorát szükségesnek érznek egymásnak megmutatni. Az egyszerű emberi szív mindig jobban fogja szeretni azokat a történeteket, ahol van valami a vénasszonyok meséiből, amelyek úgy tekintenek hősükre, minden oldalról jól megnézve őt, mintha egyedül ő volna nagyszerű, ahogyan egy gyermek nézeget egy új krajcárt. Azokban a vígjátékokban, melyek túl hivalkodóak, semhogy lefesthetnék az életet, vagy verses formában íródtak, a szerkezetet szükségszerűen póré indítékok és szenvedélyek szövik, de amikor a modern valóság légkörét is fel kell építeni, és a hajlamokat vagy a sorsot, avagy a társadalmat is be kell mutatni, mivel rólunk szól, akkor a szereplők kifakulnak, és sokszor kell elolvasnunk a könyvet vagy megnéznünk a darabot, mielőtt felidézhetnénk őket. És még akkor is csak egy bizonyos szalonban és bizonyos emberek között létezhetnek, és ezt a sok lomot mind a fejünkben kell hurcolnunk. Tolsztoj *Háború és békéjét* a legnagyobb és legnagyszerűbb történetnek tartottam, amit valaha is olvastam, és mégis elhagyott engem; még Lancelot is, aki sosem volt több pusztá árnyánál, jobban látható az emlékeimben, mint amannak minden anyaga.

(Fekete-Nagy Fanni fordítása)

(Szerkesztette Ribiczey Júlia)

\* Itt elfeledkeztem Falstaffról, aki pusztá epizód egy krónikás darabban. (Yeats jegyzete)

## A modern társadalmi színmű

A világ figyelmére jelentősebb igényt tartó művészeti formák összességéből a modern, művelt emberekről szóló dráma a legrosszabb. Amikor nem felszínes vagy szándékosan okoskodó, az egyén lelkét az átlagosság érzésének porfelhőjével tölti meg. Egyetlen halálos kórtól szenved. Nem lehet szenvedélyes, vagyis élő anélkül, hogy valakit ömlengővé vagy szenvedővé ne tenne. A művelt és jól nevelt emberek nem mutatják ki érzelmeiket, és nyelvük sem művészi vagy elbűvölő, a csipős nyelvezet nélküli könnyed persziflázst kivéve, amikor pedig mélyen meghatódnak, akkor csendben bámulják a kandallót. Újra és újra növekvő érdeklődéssel néztem efféle darabokat a nyitó jelenet végéig. A kisemberek vitatkoznak, ugratják egymást, néha pedig az élet mélyebb áramaira utalnak, ahogyan mi is tesszük otthonainkban, én pedig elégedett vagyok. De mindig is azon elmélkedtem, hogy a főszereplő, a sors terhét cipelő férfi miért ömleng, miért szenved, és miért teljességgel ötlettelen. Aztán jön a nagyjelenet, én pedig megértem, hogy nem lehet jól nevelt vagy higgadt vagy intellektuális, mert akkor inkább fogna egy széket és a tűz elé húzná, a harmadik felvonás végére pedig nem maradna dialógus. Ibsen megértette a problémát, és minden szereplőjét kicsit provinciálisra formálta, nehogy zavarba hozzák egymást, és vezércikkyszerű költészetet csinált – frázisokat szülőlevelekről és himbálózó hárfákról –, hihetővé téve, hogy a karakterek ezeket használják izgott pillanataikban, és ha a darab ennél többet kívánt, még mindig csinálhattak valami hülyeséget. Kimehettek és felvonhattak egy zászlót, ahogy a *Kis Eyolf* végén teszik. Az ember csak akkor érti meg, hogy ez a kétségkívül szándékosan magáévá tett modor beférkőzött a lelkébe és porral töltötte meg, amikor rájön, hogy akkor már nem volt képes géniuszt teremteni. Azok a legboldogabb írók, akik tudván, hogy a dráma e válfaja súlytalan és mulandó, mindig a felszínen maradnak, sosem mutatnak mást, csak a vitákat és a mindennapi élet felszínes bohózatát, vagy néha-néha, a szenvedély kifejezése helyett egy színpadképet, egy férfit, aki egy nő kezét fogja, vagy esetleg a fejét tenyerébe temetve ül a tűz vörös izzásának halvány fényében. Minden bizonnyal a műfaj könnyedségének megértése, a mélyebb szenvedélyek kifejezésére való alkalmatlansága miatt találták fel a franciák a tézisdrámát, hiszen ahol állítanak valamit, ott az emberek hevesen vitatkozhatnak, ez szinte az egyetlen fajtája a szenvedélynek, amely megmutatkozik a mindennapi életünkben. A kortárs művelt életről szóló regény viszont maradandó forma, hiszen a pszichológiai leírás erejével követheti annak gondolatait, aki a tűzrostélyt bámulja.

(Mikó Katalin fordítása)

(Szerkesztette Soponyai Bianka)

## Van-e a kortárs élet drámájának saját gyökere?

Miközben egy modern, tanult emberekről szóló darabot néztem, a maga gyér nyelvezetével és a lehetőségek szűk határai közé nyomorított cselekményével, azon kaptam magam, hogy folyton ezt ismételve: „Talán abból nyeri megindító erejét, bármilyen csekély is az, hogy képes sejtetni azokat az alapvető kontrasztokat és szenvedélyeket, melyeket a romantikus és költői irodalom olyan szépnek mutatott.” A férfi, aki egyedül száll vitába az ellenségeivel egy norvég fürdő vizének tisztaságáról, és ehhez a napilapok nyelvét használja, eszünkbe juttathatja mondjuk Coriolanus szenvedélyét. A régi képzelettel irodalom hősszerelmesei és lovagjai elevenebb tapasztalásként élnek a lélekben, mint bármi más, az ember vezérlő szenvedélyét kivéve, amelyet magát is villámcsapásként át- meg átjár az emlékek, és akár két útszéli ostoba alak is felidézheti a dicsőségüket. Ültess egy minden irodalmi műveltséget nélkülöző embert egy ilyesfajta darab elé, és azt fogja mondani, ahogy ilyen vagy olyan formában minden korban ezt mondta volna a naturalizmussal való első megdöbbenő szembesülések: „Miért kellene eljönnöm otthonról, hogy ugyanazokat a szavakat halljam, amelyeket odahaza én magam használtam a kamatterhekről beszélve?” Jobban fog tetszeni neki minden olyan színdarab, ahol szemmel látható a szépség vagy a jókedv, ahol az élet izgalmas, mintha épp akkor tetőzne. Nem az ő hibája, hogy minden valószínűség szerint többre fog értékelni egy silányabb, ugyanakkor nagyszerűbb műfajban írott darabot, hisz a tudomány csábítását követjük nemzedékek óta, róla és az övéiről pedig megfeledkezünk. Mindig visszatérek ehhez a gondolathoz. Van valami a vénasszonyok meséiből a szépirodalomban. Az alkotói olyanok, mint az öreg paraszt, aki a nagy éhínségről mesél történeteket, vagy a '98-as akasztásokról, vagy a saját emlékeiről. Megérzett valamit az elméje mélyén, és most olyan szemmel láthatóvá és erőteljessé akarja tenni a mi érzékeink számára, amennyire csak lehetséges. A legtúlzóbb szavakat vagy képeket fogja használni, ha azok a célját szolgálják. Vagy kitalál valami vad példázatot, és minél inkább tűzbe jön az elméje, minél ötletesebb, annál kevésbé lesz tekintettel a körülötte lévő világra, vagy fogja azt önmagáért becsülni. Metaforákat és példákat merít belőle, de ez minden. Kicsit meg is veti, mert amíg a megszállottság hatása alatt áll, úgy láthatja, hogy a világból kiszállt a tűz, és csak fehér hamut hagyott maga után. Nem tudom megmagyarázni, de biztos vagyok benne, hogy minden magasztos dolog így jött létre, mintegy álom és ébrenlét között, és az éber józansággal vizslató alakok csupán lopott javak kufarai. Hogy lehetne máskülönben oly mo- hó a szaglásuk és olyan éles a szemük?

*(Kondi Viktória fordítása)*

*(Szerkesztette Mikó Katalin)*

## Miért lett a vak ember költővé a régi időkben

Egy az *Iliász*ból vagy *Odüsszeiá*ból származó leírás, eltérően az *Aeneis*ben vagy a legtöbb modern írónál taláhatótól, az élet formálta ember gyors és természetes megfigyeléseit ragadja meg. Az elsődleges éhségek kifinomultsága ez, és a lehető legkevesebbet tartalmaz abból, ami pusztán tudományos vagy kivételes. Mindenekelőtt sosem túl figyelmes vagy szakszerű, és a könyvet becsukva érezzük, hogy gazdagodtak az energiáink, hiszen az áramlat kellős közepén úsztunk. Sosem láttunk olyasmit, amit Odüsszeusz nem láthatott, míg esze a Küklopszon járt, vagy amit Akhilleusz, midőn Briszéisz vágyra lobbantotta. A legnagyobb korok művészetében van valami hányaveti és hirtelen minden habituális hangulatban, ha ugyan a kifejezésükben nincs is, hiszen e hangulatok a tevékeny élet összes energiáinak tűzvészei. A primitív korokban úgy vált a vak ember költővé, ahogy a mi korunkban a falu hegedűse lesz, hiszen szükségszerűen el volt tiltva azon tevékenységektől, melyek után egész természete esdekelt, mielőtt megelégedhetett volna az élet dicséretével. És gyakran Villon vagy Verlaine az, aki mindenki előtt nyilvánvaló akadályokkal küzdve, az életet a régi idők egyszerűségével éneklie meg. Az eljövendő napok költői – ha egyszer újra lehetséges lesz úgy írni, mint a nagy korokban – belátják majd, hogy az ő áldozatuk óhatatlanul annak visszautasítása, amit a vakság és a gonosz név vagy a kezdeti bebörtönzés megtagadott az emberektől, és így elkerülték a szándékos elutasítás fullánkját. Az ezüstkörök költőinek nincs szükségük az élet elutasítására, a tarka üvegkupola már életükben szilánkokra van törve. Kimérten, s mintha az életen túlról tekintenének vissza magára az életre, s a legnagyobbjaiknak sem kell mást elszenvedniük, mint azt a szomorúságot, melyet a szentek megismertek. Ez az ő céljuk, és számukra a kísértés sem valami szenvedélyes tevékenység, hanem társaik elismerése, mely teljes bőségében csak akkor árad rájuk, ha a művelt középosztályt összetartó általános gondolatokban lelhetik örömeiket – ahonnan egyaránt hiányzik a magas poszt és a szegénység felelőtlensége –, mint a politikával foglalkozó művelt emberek által kiváltképpen értékelt vonások: Augustus Caesar nyájassága, és mindaz a személytelen termékenység, mely elhomályosítja az intellektuális szenvedélyeket. Ben Jonson mondja *A fűzfapoétá*ban, hogy még az emberek legjobbika is üres szobor csupán a prométheuszi tűz nélkül, és a tanult emberfő negyven tél után rendszerint elfelejti, hogy a prométheuszi tűz bizonyosan megégeti még valaki ujjait. Megeshet, hogy előbb lesz valakiből költő erényei helyett bűnei alapján, mert az általános elismerés sorscsapás a falusi bölcsesség szerint, s nem pusztán ahogy én képzelem – mivelhogy jómagam babonás vagyok ezzel kapcsolatban –, hiszen az egyenlő fél dicséretén kívül minden bók vasra ver és újabb fonttal nehezíti a rabszolgalánc súlyát.

Az ember egészéből fakadó összes energia oly rendszertelen, mint a vilámlás, mivel az, ami átadható, megjósolható és felfedezhető, csak egy részét képezi az egésznek, csupán egy éhes csirke a pelikán begye alatt, és a költészet próbája nem a józan észben rejlik, hanem abban az örömben, mely nem különbözik attól, ami az első szerelem érkeztekor járja át az ember szívét. Ismertem egy öregembert, aki egész életét az ösvények mogyoró- és fagyalbok-

rainak metszésével töltötte, s közel hetven éve alatt kevés dolgot figyelt meg, ám annál többet képzelt el. Sosem a naturalista szemével látott, sosem akként tekintett a dolgokra, ahogy azok valójában voltak, mert habituális hangulata azé az emberé volt, akit felkavartak a körülmények; és Shakespeare, Tintoretto – bár az idő már fogytán volt, amikor Tintoretto festett – meg a reneszánsz összes nagy embere az övéhez hasonló szemekkel szemlélte a világot. Szellemük sosem nyughatott, sosem volt, úgyszólván, megfelelő hangulatban a tudományos megfigyelésekhez, hanem örökös izgalomban leledzett, sosem alapult – hogy közismert szavakat használjak – a személyes tényező kiküszöbölésén; figyelmük, akárcsak azoké, akiknek dolgoztak, folyvást azon csüggött, ami az elragadtatott elme elé tárulkozik. Túl modern vagyok, hogysem teljességében élvezhessem Tintoretótól *A Tejút eredetét*, nem tudom eléggé elszántan arra a fénylő és lüktető húrra szegezni figyelmemet ahhoz, hogy elfelejtsem a felhőből aláomló súlyos drapériát, pedig a tündérmesék látszatkeltésétől el tudok tekinteni. Lear király történetében is örömet lelem, noha a valótlansága csak fokozódik a Bolond szavaival: „E jóslatot Merlin fogja tenni, mert én kora előtt élek”:<sup>\*</sup> s mindig egészen természetesnek találtam, hogy Richard és Richmond sátrainak egymás mellett kell állniuk, hisz oly kevésbé számít a puszta körülmény logikája a művészetek legszebbikében. Élvezettel néztem *A lángoló mozsártörő lovagját*, mikor Carr úr felújította, és semmivel sem találtam rosszabbnak azért, mert az inas végig a pillanat hevének megfelelően játszott, anélkül hogy egyetlen sort is komolyan vett volna. Amikor *A szóltan asszony* egy egész évszázadnyi nevetést gyömöszölt a kétórás jövés-menésbe, ámulatlan láttam, hogy majdnem mindegyik újságíró a logikát ültette abba a székbe, ahol a mi Képzelet úrnőnknek kellett volna kijelentenie részrehajlón kedvező ítéletét, melyet női szíve örökösen forral, s kötelességüknek érezték, hogy semmit ne becsüljenek meg, csupán az ésszerű rokonszenvet, és felróják annak a groteszk öregembernek a meggyötrését. Egy könyvet nézegettem, benne 18. századi metszetekkel, melyek Herculanum és Pompeii faliképei alapján készültek, s úgy tűnik, iparossegédek munkái, akik szebb képekről másoltak, hiszen a kompozíciójuk sokkal jobb, mint amilyenre a kivitelezés sikeredett. Gyakorta tapasztalok közönyt a nyilvánvaló logika, a közönséges, szemmel látható momentumok iránt. Perszeusz a víztükörben mutatja meg Andromédának a halált, melynek tőzsomszédságában élte életét, s habár a szerelmesek alakja gondosan meg van rajzolva, a tükörképet megfordítva állítja elénk, hogy a visszatükrözött formák a jobbik oldalukról látszódnak, a szemünk nagyobb megelégedésére. Alig van olyan régi mester, aki ne adta volna tudtunkra, mennyire keveset is törődik azzal, amit bármely bolond képes látni és bármely jöttment megdicsérhet. Akik megálmodták a művészeteket, semmivel sem voltak kevésbé babonások a vallásban, hisz a spirituális viszonyokat megértették ugyan, de a mechanikát már nem, és nem találtak semmi kivetnivalót Noé és Deukalión özönvizeinek történeteiben.

(Ribiczey Júlia fordítása)

(Szerkesztette Bánfai Dávid)

\* Vörösmarty Mihály fordítása.

## Szentekről és művészekről

Saint-Martin bizonyos követőivel együtt vettem magamhoz az indiai kenderet a Latin negyed egyik házának földszintjén. Még sosem csináltam ilyet azelőtt, és egy lármás fiatal költő vezetett, akinek az angolja semmivel sem volt jobb az én franciámnál. Adott egy kis galacsint, ha jól emlékszem, vacsora előtt egy órával, és egy másikat, miután közösen megvacsoráztunk valami vendéglőben. Ahogy keresztülvágtunk az utcákon a martinisták találkozóhelye felé, hirtelen úgy éreztem, a felhő, amelyet éppen nézek, határtalan térben lebeg, és a lényem, úgy tűnt, egy pillanatra elragadtatással repül ki abba a térbe. Rögtön önmagam lettem újra, de a költő teljes eksztázisba esett, mert az elenyésző alkonyatban felragyogó egyik utcalámpára mutatott, és teli torokból kiáltotta: „Miért nézel engem az óriás szemekkel?” Már vagy egy tucat igencsak izgatott ember volt ott, mire megérkeztünk, és miután ittam pár csésze kávé és bekaptam még egy-két galacsint, nagy kedvem szottyant volna táncolni, de mégsem tettem, mert egyetlen lépést sem tudtam felidézni. Leültem és behunytam a szemem; de nem, nem voltak látomásaim, semmi egyéb, csak valami sötét árny érzete, amely mintha azt mondta volna, egy napon majd transzba esek és elhagyom a testemet egy időre, de még nem most. Kinyitottam a szemem, és valami vörös díszítést néztem a kandallópárkányon, majd a szoba egyszerre csak vörös harmóniával telt meg, de amikor a szemem megakadt egy kék porcelánfigurán, a harmónia nyomban kékké vált. Összezarodtam, mert a vörösek továbbra is ott voltak, semmi nem változott, de többé nem voltak fontosak vagy harmonikusak; és miért váltak az előző pillanatban még érdektelen kékek hirtelen izgalmassá és elragadóvá? Nyomban felismertem, hogy úgy látok, ahogy a festők, és az este folyamán minden a különböző művészi szemléletmódoknak megfelelően fog változni.

Egy idő múlva egy martinista rohant felém egy darab papírral, amelyre kört rajzolt, benne egy pöttyel, és miközben erre mutogatott az ujjával, így kiabált: „Isten! Isten!” Valami felmérhetetlen misztérium nyilatkoztatott ki, neki meg csak úgy ragyogott a szeme; a következő pillanatban meg egy szikár, toprongyos férfi, meglehetősen előkelő arcvonásokkal, a horoszkópját mutatta meg nekem, és elragadtatott mélabúval hívta fel a figyelmet a gonosz részekre. A lármás költő, aki már régóta élt indiai kenderrel, közölte velem, hogy három hónap, mire hozzászokik az ember, újabb három hónapig élvezi, majd három hónap alatt gyógyul ki belőle. Ezek az emberek a második szakaszban voltak; én azonban sohasem feledkeztem meg magamról, legfeljebb egy-egy pillanatra emelkedtem ki önmagamból, és még e vigasság abszurditását is képes voltam átérezni, egy Herr Nordauként a géniuszok közt, aki mégiscsak szégyelli a maga józanságát. Odakint szürkülni kezdett az ég, amikor kopogtattak az ablaktáblákon. Valaki kinyitotta az ablakot, és egy nő és két estélyi ruhás fiatal lányt segítettek be a szobába, akiket igencsak zavarba hozott, hogy ennyi embert találtak ott. A nő és férjének két húga egy diákbálon jártak az emeleten alvó férj tudta nélkül, és azt hitték, sikerül észrevétlenül hazalopózniuk, az ablaknál álló szövetségesüktől eltekintve. A beszélgető vagy táncoló férfiak mind elálmodozva nevettek; és a nő, látván hogy nincs ítékezés a nevetésükben, hi-



szen minden gondolatukat kitöltötte a világ látványossága, elpirult, felnevetett, átlibbent a szobán, majd felment. Ó jaj, hogy a hóhér kenderkötele édestestvére legyen annak az indiai boldogságnak, ami, néhány kóbor kaktuszt nem számítva, egyedül képes megtartani oly sok álom anyját, az emlékezet nélküli pártatlanságot!

(Kondi Viktória fordítása)

(Szerkesztette Eskulits Zsolt)

## A dráma tárgya

Néhány napja olvastam ezt a mondatot, vagy valami ilyesmit, Ibsen egyik nekrológiájában: „Senki se térjen vissza többet Shakespeare régi balladai anyagához, a gyilkosságokhoz és a szellemekhez, mert a színpadon a modern tapasztalat és a számunkra érdekes dolgok megvitatása érdekel bennünket”; a cikk egy másik részében pedig azért hibáztatták Ibsent, mert öngyilkosságokról írt, és más módon is kihasználta „a halál morbid rettenetét”. A drámairódmalmát már hosszú idő óta az újságírók bírálatára bízzák, és ők, a régi ostobák és az új nagyokosok mind meg is próbálták rásütni a pillanatnyi életben való elmerülésük, a nyilvánvaló eredetiség és a nyilvánvaló logika felett érzett örömük, valamint az ősi és feloldhatatlan dolgoktól való ódzkodásuk bélyegét. Az író, akit idéztem, sokkal több mint újságíró, de az ő rohanó életüket éli, és ösztönösen hozzájuk fordul ítéletért. Csak a saját korunkra gondol, nem a nagy költőkre és festőkre, a tanúk seregére, akik azért vannak, hogy gondolkodásmódjuk megértése által minden idők nézői is lehessünk. A dráma kifejezésmód, nem pedig meghatározott téma, így a drámairó éppoly szabadon választhat bármit, ami csak eszébe jut, mint az *Endümió*n költője, vagy a festő, aki megfestette Mária Magdolnát a farizeus Simon ajtaja előtt. Távolról sem jelen érdeklődésünk vagy közvetlen életkörülményünk megtárgyalása a legmegindítóbb a képzelet számára, hanem ami ősi és távoli, az kavár fel minket a legmélyebben.

Van egy sor a *Menny és pokol házasságában*, amely érthetetlen, ha nem ismerjük Blake megfelelésrendszerét: „Legjobb bor a legrégebb, legjobb víz a legfrissebb.” A víz tapasztalás, azonnali érzékelés, míg a bor érzélem, és a képzelettől elkülönülő intellektus által tágíthatjuk ki a tapasztalás határait, és választhatjuk azt el minden mástól, az illúziótól, az emlékezettől, így teremtvé meg többek között a tudományt és a jó újságírást. Az érzélem viszont akkor növekszik mámorítóvá és élvezetessé, ha régi érzelmek emlékei és régi tapasztalatok számlálatlan ízei gazdagítják; és szükségképpen a gondolkodásmód valamelyes ódonysága és a számos nagy és különleges tehetségű ember tapasztalatai által elmélyített érzelmek különböztetik meg a művelt embert. Elmélkedéseinek és találékonyságának tárgya régi, és megveti a túlzottan öntudatos eredetiséget a művészetekben, akárcsak a mindennapi élet azon dolgaiban, melyek kapcsán, mint talán Balzac mondja: „mind konzervatívok vagyunk”. Az ilyen ember mindenekelőtt jól nevelt, és írjon bár, vagy fessen, nem fog olyan fogások után vágyakozni, amelyekkel megtagadná vagy szégyent hozna régi nemes származására. Corneille és Racine nem tagadták meg mestereiket, és amikor Dante a maga mesteréről, Vergiliusról beszélt, ugyan-

csak nem kukorékolt a kakas. Az ő idejünkben az utánzás vagy tudatos volt, vagy majdhogynem az, és mert az eredetiség annyival lényegibb része volt az embernek, öntudatlanságánál fogva annyival mélyebben gyökerezett, semmi-féle gyors elemzés nem fejthette meg csodájukat, melynek megértése, meglehet, nemzedékeket kívánt; de a mi utánzásunk öntudatlan, és az idő próbáját várja. Minél vallásosabb egy mű témája, mondhatni, annál állandóbb lesz, és annál ősbibb az érzelem, melyet felébreszt, a körülmény, melyet szemünk elé idéz. Amikor a középkorban a Szent Patrik purgatóriumához igyekvő zarándok a tópartra érkezett, egy odvas fából vájt csónakot talált ott, hogy átvigye őt a látomás barlangjához. A vallásos festészetben és költészetben az ősi minta szerinti koronák és kardok új jelentést vesznek fel, és lehetetlen elválasztani a nemességről alkotott fogalmunkat a mitikus lépcsőtől, melyen nem férfiak és nők, hanem palástok, ékszeres, események és ősi kellékek lebegnek lassan felfelé a majdhogynem szunnyadó elme fölött, s emelkedésük közben érzelmi és szellemi életet öltenek magukra, mígnem elnyeli őket a távoli dicsőség, melynek elviseléséhez még ők is túl modernek és pillanatnyiak voltak. Minden művészet álom, és minden, amit a nap bevégezett, álmot érlelő, s amit a művészet kikovácsolt, azt a vallás befogadja, és végül minden ott van a borospohárban, minden ott van a részeg képzelgésben, és a szőlőszemek dadogni kezdenek.

(Fekete-Nagy Fanni fordítása)

(Szerkesztette Radács Kata Hermina)

## Az aszketizmus két fajtája

Lehetetlen elválasztani egy érzést vagy lelkiállapotot attól a képtől, amely előhossa, kifejezésre juttatja. Michelangelo Mózes-szobra, Velázquez II. Fülöpje, a lila szín, a feszület mind-mind olyan érzelmet vagy állapotot hívnak életre, amely velük együtt tűnik el, mivel ezek az egyedül lehetséges kifejezői; éppen ezért az elme értéke sem több a benne rejlő képekénél. A képzelettel író abban különbözik a szenttől, hogy önmagát – saját lelkét elhanyagolva, ó, jaj! – a világ lelkével azonosítja, és megszabadítja magát mindattól, ami abban a lélekben állandótlan, így nem a nőktől és a bortól, hanem az újságoktól tartóztatja meg magát. Másrészt viszont mindent, ami a világ lelkében állandó, a nagy szenvedélyeket, melyek mindenkit izgatnak, és az emberben csak rövid visszatérő életük van, akár a virágnak és a magnak, a szent valóban megtagadja, hiszen ő nem az örök művészetet, hanem saját örökkévalóságát keresi. A művész az állandótlan dolgok világa és a szent között helyezkedik el, és ritmusát elvesztő elméje annyiban válik kritikussá, különbözik el a kreatívtól és veszíti el az érzelmeit, amennyiben elméje saját értelme szerint állandótlan dolgokon időz, és „a modern tapasztalaton és a számunkra érdekes dolgok megvitatásán”, vagyis mindazon, ami sosem tér vissza, mint ahogy a vágy és a remény, a rettenet és a fáradtság, a tavasz és az ősz visszatér. Kevesebbet fog azon gondolkodni, amit lát, és többet a látottakhoz való viszonyán, és e viszonyulást lényegében kritikus válogatással és nyomatékkal fogja kifejezni. Nem vagyok teljesen biztos az emlékezetemben, de úgy rémlik, Ricketts úr mondta valahol, hogy a festészetben először Velázquezben érzi a kritikust, s mi mind érezzük ezt Whistler, Degas,

Browning s még Swinburne úr munkáiban is, sok nagy művészetben, amely mégsem a legnagyobb. A művészet végcélja az eksztázis, melyet az örökké változó elmében a világ állandó dolgainak jelenléte ébreszt, vagy ugyanazon elme ráébredése arra a nagyon finom és finnyás hangulatra, mely habituálissá válik, amint az állandó és visszatérő dolgokat kutatja. Mindkét fajta eksztázis megtalálható minden időben, ám jelenleg csak kismértékben van jelen maga a kreatív ösztönzés, az isteni látomás, míg nagymértékben „az eltévedt utazó álma a hegyek alján”, talán mert minden régi, egyszerű dolgot megfestettek vagy megírtak már, és csak akkor nyernek újra értelmet számunkra, mikor egy új faj vagy új civilizáció arra készlet bennünket, hogy új szemmel tekintsünk rájuk.

(Tóth Regina fordítása)

(Szerkesztette Ribiczey Júlia)

## A kígyó szájában

Ha igaz, hogy Isten egy kör, melynek középpontja mindenütt ott van, a szent a középpontba kerül, a költő és a művész pedig a gyűrűre, ahol minden újra körbeér. A költőnek nem szabad a mozdulatlant, a kötöttet keresnie, mert az nem tartogat számára életet; ha mégis így tenne, költői stílusa hűvössé és egyhangúvá, szépségérzete bágyadttá és betegessé válna, akárcsak, elképzelésem szerint, a stílus és a szépség Newman prózájában és költészetében; hanem be kell érnie annak gyönyörével, ami mindörökké múlik, hogy újra eljöhessen; a nő szépségében, a tavasz törékeny virágaiban, a pillanatnyi hősi hévben, mindabban, ami a legillanóbb, ami a legszenvedélyesebben törekszik mintegy saját tökéletességére, s aminek leghőbb vágya teljes dicsőségében térni vissza. A költőnek kissé talán mégis túrnie kell az állandótlant, mert e dolgok visszatérnek, ha nem is egészükben, hisz nincs két egyforma arc, és könnyen lehet, ha értőbb szemmel néznénk, két egyforma virág sem volna. Vajon nem minden az egyén és a világ, a változatlan és a visszatérő küzdelme által alkotott, nem a szent és a költő áll mindenek felett, és a költő nem a kígyó szájában lelt otthonra?

(Eskulits Zsolt fordítása)

(Szerkesztette Kelemen Sára)

## A fekete és a fehér nyilak

Az ösztön teremti a visszatérőt és a gyönyörűt, a kígyó minden kanyargását; de az ész, a legrútább ember, ahogy Blake nevezte, húzza az egyenes vonalat, az csinálja az önkényest és az állandótlant, hisz nincs visszatérő tavasz, mely újra elhozná a tegnapi óráját. A szentségnek is megvan a maga egyenes vonala, mely a középpontból ló ki, s e nyilak csonkítják és űzik a sokszínű kígyót, minden költészetünk témáját. Aki megleli a fehér nyilat, a kígyóénál is ősbib bölcsességre tesz szert, de mi lesz a fekete nyíllal? Mennyi tudást, mekkora súlyú hollótollas, ében vesszőkkel teli tegezt bír el a lélek?

(Rózsa Ida fordítása)

(Szerkesztette Horváth Gyula)

## Kedvesének szemöldöke

Művészetünknek és irodalmunknak a tudással, az élet felszínével, az önkényessé, a mechanikussal való foglalatossága a gyökérzetből fakad. Egy alapos, de nem szükségképpen kifinomult ember bármely vallás történetét megjósolhatná, ha ismerné annak első princípiumát, és tudná, elég hosszú ideig fennmarad ahhoz, hogy beteljesítse magát. Az elme semmit sem képes kétszer megtenni, és amikor kimerítette az egyszerű szépséget és jelentést, a furcsa és rejtett dolgok felé fordul, mígnem végül – miután kifogyott a harmóniáiból – kénytelen a nyomatékosban és a disszonánsban meglelni örömét. Amikor gyerekként a művészeti iskolát látogattam, megfigyeltem egy Párizsból nemrég hazatért idősebb diákot, és csodálatomból hiányzott minden megértés. Hősszerelmes volt, és minden új szerelem új kép esélyét kínálta számára, ám minden új kép rútabb volt az előzőnél. Kedvesének szemöldöke izgalomba hozta, ahogy illik, de a szépség iránti érdeklődést kimerítették a művészet logikus energiái, mely művészet elpusztítja rablása színhelyeit, és csak felfedésre képes, akár akarja, akár nem. Szándékolt intellektussal nem fedezhetjük fel művészetünk tárgyát, hiszen ha egy tárgy megszűnik hatni ránk, tovább kell állnunk, és ha mégis megindít, legyen bár „Shakespeare régi balladai anyaga” vagy akár „a halál morbid rettenete”, kikacaghatjuk az észet. Nem kérdezhetjük, a világot érdekli-e emez vagy amaz, hiszen nincs más kérdés, mint a saját érdeklődésünk, és nem is érthetünk meg mást. A hierarchiában elfoglalt helyünket tárgyválasztásunk határozza meg, hiszen minden jó kritika rangsorol, a dolgok egymás fölé rendezésében leli örömét, az Epikát és a Drámát a Líra fölé helyezi, és így tovább, nem pusztán egymás mellé. De az ösztönünk, nem pedig az intellektusunk választ. Szereplőinket módunkban áll szándékosan újraalkotni, de festészetünket vagy költészetünket nem. Ha szereplőinket öntudatlanul nem dolgozná át oly teljességgel a művészet logikus energiáinak kibontakozása, hogy még az egyszerű dolgok is új értelmet nyerjenek a végén, a művészet nem tartozna azon dolgok közé, amelyek örökösen visszatérnek. A balladák, melyeket Percy püspök gyűjtött egybe, visszatérnek *A vén tengerészben*, a régvolt görög szobrászok világának öröme pedig még elbűvölőbb szépségbe hajlott a fiatal atléta archaisztikus homlokán, akit a British Museum-ba lépve a bal kéz felőli hosszú folyosó végén találunk. Csak nem akarhatja a civilizáció sem elpusztítani hajdani szerelme színhelyeit, mígnem ismét visszahozza az egyszerű és természetes dolgokat, és új Argót bocsát vízre aranyló derekával, hogy majdan más Aranygyapjúra leljen?

(Gaál Mónika fordítása)

(Szerkesztette Mikó Katalin)

## Hajfűrtök

Hafíz így kiáltott szerelméhez: „Alkut kötöttem arra a barna hajra az idők kezdete előtt, s alkum túlél minden teret és végtelen időt”, és meglehet, Természetet úrnő tudja, hogy számtalanszor éltünk már, s minden, ami változik és önma-

gába kanyarodik, hozzánk tartozik. Szemét eltakarja előlünk, de a hajfürtjeivel hagyja, hadd játsszunk.

(Pásztai Vivien fordítása)

(Szerkesztette Soponyai Bianka)

## Torony az Appenninekben

A minap San Sepolcro felől átkelve az Appennineken Urbino felé gyalogoltam, ahol az éjszakát terveztem tölteni, s utam végéhez közeledve sík terepre értem a hegytetőn. A barátaim egy kocsiban jöttek valahol mögöttem az úton, amely még jócskán kanyargott fölfelé, s így én egyedül találtam magam egy látomásszerű, különös, képtelen táj közepén. A nap lemenőben volt, a viharfelhők hegyről hegyre csüngtek, és távol, a magas hegytetőn villámok cikáztak egy felhőből, amely sötétebb volt a többinél. Messze délen, egy másik hegyen középkori torony nyúlt a felhők közé, körülötte nem voltak épületek, és más életre utaló jel sem mutatkozott. Lelki szemeimmel hirtelen egy öregembert láttam, amint a torony ajtajában áll egyenes derékkal és kissé véznán, míg körülötte megtörik a halovány fény. Ő volt a költő, aki végül, mert oly sokat tett az igéért, osztozhatott a szentek méltóságában. Semmit sem rejtett el magából, de mégis gondja volt „a méltóságra... a forma tökéletességére... e fennkölt és zordon minőségre... erényre”. S bár csupán az ige kedvéért vagy egy nő dicséretének az elnyeréséért kutatta mindezt, az végül mégis belészállt a testébe és az elméjébe. Bizonyos, hogy amint ott állt, tudta, hogy e fáradságos létmód, e póz, e géniusz mögül nemcsak lénye virágja, hanem teljes önmaga tekint ki, mintha egy álarc mögül nézne, az, Aki az összes ember közül egyedül – ahogy a falusi emberek mondják – egy hajszálnyival sem több vagy kevesebb, mint ember nagyságú.<sup>4</sup> Fülében jól irányzott hangok, szeme előtt szilárdnak tűnő színek, látványok jelentek meg, és nem metaforikusan beszélt, ahogy azt sokakról mondjuk, hanem mintha ez lenne Delphoi vagy Eleuszisz, és a szubsztancia és a hang az ő emlékei közepette jönne elébe, női arcok gyanánt; hisz nem Kolumbán írta talán: „Csak egy tökéletes van a madarak, s egy tökéletes a halak közt”?

(Tóth Regina fordítása)

(Szerkesztette Kelemen Sára)

## A test gondolkodása

Azok a tanult emberek, akik rettenetben tartják a gyermekeket és megvetendők a szerelmesek szemében, a parasztok bölcsességét hordozó hagyományos humor mindmégannyi céltáblája: matematikusok, teológusok, jogászok és különféle tudós emberek. Valamiféle elvont révületet követnek, amely csak az agyat kavarja fel, és nincs is szüksége másra, és ezért gyönyörűség nélkül áll-

<sup>4</sup> Yeats kettősségekre épülő filozófiai rendszerében a költő „maszkja”, másik – ellentétes – énje a Szent, aki viszont a valóságban gyökerezik.

nak a tükör előtt, és sosem ismerték azokat a gondolatokat, amelyek a szépség vagy lelkesültség képére formálják a test vonalait, és vágyat ébresztenek annak dicséretére vagy bemutatására.

Két kép van Velencéről egymás mellett a házban, ahol ezt írom: egy Canaletto, amely kicsiny, de gondos rajzolatot mutat, és nem túlzottan elragadtatott gyönyört szerez a tiszta, fényes légben, valamint egy Frans Francken (az ifjabb), melyben a kék víz, amely a másikon oly kevéssé kavar fel bennünket, sóvárgásra ösztökél, hogy bele vessük magunkat a zöld mélységbe, ahová a felhő árnyéka hull. Egyik festmény sem indíthatna meg bennünket, ha a gondolatunk nem sietne egészen húsunk határáig, és így van ez minden jó művészettel, legyen bár a Szamothrakéi Niké, amely talpukat emlékezteti a fürgeségre, vagy az *Odüsszeia*, amely tengerre küldene minket a sós szelek alatt, vagy legyenek a Parthenón ifjú lovasai, akik boldogabbnak tűnnek, mint a mi gyermekkorunk valaha is volt, pedig hasonló gyermekkorban osztoznak. A művészet arra hív, hogy érintsük és ízleljük és halljuk és lássuk a világot, és ódzkodik attól, amit Blake matematikai formának nevez, minden elvont dologtól, mindattól, ami egyedül az agyra tartozik, mindentől, ami nem a test reményeinek, emlékeinek és érzéki tapasztalatainak teljességéből kilövellő szökőkút. Moralitása személyes, keveset is tud az általános törvényről, nem okolja a Kis Musgrave-et, fittyet hány Lord Barnard házára, könnyedebbnék látszik egy leheletnél, de mégis kemény és súlyos, mert ha az ember nem áll készen a fáradságos munkára és a kockáztatásra vidám szívvel, teste ormótlanná nő, szívéből pedig hiányozni fog a vágyat felkavaró vad akarás. A művészet az emberek színe előtt elismerte azokat, akik Urbino falai alatt beszélgettek vagy birkóztak vagy lökdösődtek, vagy azokban a nagy ablakülésekben ülve vitatták meg az összes dolgot, mindig a szerelemmel a gondolataikban, amikor a bölcs Hercegnő volt a parancsoló, és Emilia úrhölgy a téma.

(Fejérvári Boldizsár fordítása)

(Szerkesztette Soponyai Bianka)

## A vallásos művészethez szükséges vallásos hit

Minden művészet érzéki, de amikor valaki csak az elmélkedő természetét és a ködösebb vágyait teszi bele a művészetébe, ezek az érzéki képek, melyeken keresztül a művészet beszél, szaggatottá, tünékennyé, bizonytalanná válnak, vagy csak a megszokott élményektől való távolságuk miatt lesznek jelentősek, és az egész megfoghatatlanná és képzeletbelivé fordul. Ha a képzelet olyan homályos világba fészkel be magát, mint az álom országa a *Szerelem noktürnjében*, „hol szirén énekel s szédítő haja lobog”, akkor gyönyörűségért látogatunk ugyan el ide, de csak fásultságunkban. Ha hosszan akarunk ott időzni, annak a világnak következetessé kell válnia önmagával, érelemnek érelemhez kell kötődnie a rendezett képek rendszere által, mint az *Isteni színjátékban*. Szimbolikussá kell válnia, hiszen a lélek csak ott juthat jól kivehető, különálló életre, ahol az összefüggő dolgok egyszerre megkülönböztetik egymástól, és felszabadítják benne az élet energiáját annak teljességében. Minden látnok lépett már be ilyen világba a transz állapotában, és minden ideális művészet

garanciája ez a transz. Matthew Arnoldnak úgy tűnt, Shelley hasznavehetetlen szárnyakkal csapdos az űrben, és én is csak úgy tudtam gyönyörködni a mérsékelt gyönyörködtetésében, ha felhalmoztam képzeletemben tornyainak és folyamainak, forrásozó barlangjainak meg az egy Csillagának visszatérő képeit, míg a világa szilárdná nem vált a talpam alatt, és elég konzisztens nem lett, hogy a lélek ott lakozhasson.

De még ekkor is hiányoltam valamit, ami kárpótolta volna a képzeletemet a földrajzi és történelmi valóság, a megszokott érzékeink tanúságának a hiányáért, és azon kaptam magam, hogy, akárcsak Keats *Endümiónj*ának olvasásakor, szeretnék és próbálok elképzelni egy seregnyi hívőt, akik emez összes különös látványhoz hozzáteszik hitük erejét és látomásaik ritka tanúságtételét. Egy kis sereg is elég volna, és Shelleyt szektásnak állítanám be, csak hogy a látomása megmutathassa a vallás egyetlen elégséges bizonyítékát, a csodát. Minden szimbolikus művészetnek valós hitből kellene erednie, és az, hogy korunkban a művészet képtelen erre, azt bizonyítja, hogy ez a kor út, nem pedig pihenőhely a képzelet művészeiben. Másokat csak magam által érthetek meg, és biztos vagyok benne, hogy sokakat nem indít meg annyira, mint tehetné, az Athanase herceg tornyában lángoló magányos fény, mert nem hatolt be az emberek imáiba és nem világlott át a vallásos kontempláció szent sötétjén.

A lírai versekhez valóban akkor sincs szükség olyan vallásos hitre, mint a spirituális művészetekhez, ha csak mindenki számára ismert érzésekről beszélnek, csupán a maga számára szabad élet kell hozzá, és olyan társadalom, amely gyorsan felkavarodik, és így az érzelmünk erősödhet mások érzelme által. Minden körülmény, amely az érzelmet méltóságtejjé és egyszerismind láthatóvá teszi, növeli a költő erejét, és azt hiszem, emiatt vágytam mindig is valami húros hangszerre és figyelmes közönségre, melyet nem a sietős utcák világából vontak oda, hanem egy olyan életből, ahol természetes volna a dalnok gondolatait visszamorajlani. Amikor a minap hallottam Yvette Guilbert-t, akit átítat a líra, nem voltam megelegedve, mert olyan emberek közt énekelt, akiknek az életében semmi, a legcsekélyebb mértékben sem osztozik a fényűző művészettel, melynek úgy kellene feltörnnie az életből, mint lándzsa-hegynék a nyélből, dalnak a hangulatból, szökőkútnak a medencéből, minden művészetnek a testből, mint nevetésnek a vidám társaságból. Vágytam rá, hogy az egészet előlről megismételtessem, hogy egy olyan nagy teremben énekelhessen, ahol nincs senki, aki ne szeretné az életet, és ne arról szólna szakadatlan.

(Rózsa Ida fordítása)

(Szerkesztette Szücs Melina)

## A szent helyek

Amikor még minden művészet a személyiségből fakadt, akár mint mindennapi életünkben, akár mint a vallás kalandjában, csak vékony határvonal húzódott a szent és a közönséges dolgok között, és épp ahogy a művészet könnyen vált szenvedélyből isteni kontemplációvá, a parasztok társalgásából a fejedelmekévé, ugyanazon dal meg megemlékezett az iszákos molnárról, de félig

elfelejtette a délceg Cambuscant; ugyanígy érezte magát az ember szent tüne-  
mények közelében, mikor ekéjével megfordult a Cruachmaa vagy az Olümposz  
lejtőin. A Homérosz vagy Hésziodosz, e tiszta első művészek előtt ismeretes  
foglatosságok és helyek, hacsak az alkotó kezei el nem lazultak, a vers vége  
előtt mintegy szimbólumokká változtak és tovatűntek, felszívták őket, akár  
egy aranyfelhőbe, azok a változhatatlan világok, ahol a vallás egymaga képes  
felfedni az életet és egyszersmind a békét. E romlatlan kor embere rendelke-  
zhetett Shelley minden kifinomultságával, és mégsem használt a hétköznapi  
emberek előtt ismeretlen szóképeket, és nem mondott ki egyetlen olyan gon-  
dolatot sem, amelyet ne a hétköznapi gondolkozásból vezetett volna le. Hacsak  
a legendák tudásának felfedezése és a csodákba visszatérő hit, vagy amit jobb  
híján annak nevezünk, újra el nem hozza a közönséges szántóföld szentségébe  
vetett hitet, és új csodákat nem hoz, hogy a bonyolult egyházi szokások helyett  
a hétköznapi, akaratos, lelkes embert jutalmazza, akkor sosem látjuk viszont  
Shelleyt és Dickenst egy testben, csakis a végtelenségig szétdarabolva. Féltekeny-  
nyé váltunk a testre, komor, alaktalan ruhákba öltöztetjük, hogy csak magát  
a vágyakozást dédelgessük. Molière a józan paraszti ész mestereként örökké  
a hétköznapi napfényében élt, amire Shakespeare nem lehetett képes, de  
mikor Shelley szédítő vagy Landor higgadt megvetésére gondolunk az átlagos,  
mindennapi dolgok iránt, mégis úgy tűnik, Shakespeare egyenesen a piacra  
visz minket. Végül pedig ott van nekünk Villiers de l'Isle-Adam, aki a legfelsőbb  
kultúra eksztázisában a legnagyobb elutasítást kiáltja: „Ami az életet illeti, azt  
a szolgálk majd elvégzik helyettünk.” A fennköltségnek, a márványos nyuga-  
lom elérésének egyik eszköze volt a különös, messzi helyszínek kiválasztása  
a művészet tájai gyanánt, de e választás keserűvé lett számomra, és vannak  
pillanatok, mikor nem tudok hinni olyan képzeletképek valóságában, melyeket  
nem hat át a régről ismerős dolgok és szimbólumok és helyek pontosan ki-  
rajzolt élete. Eljutottam odáig, hogy még Shakespeare Rómába vagy Veronába  
tett látogatásaira is a nyugtalanság kiáradásaként gondoljak, a természetes  
érdeklődéssel kapcsolatos elégedetlenségként, az egész európai lélek ingatag  
egyensúlyaként, amely nem következett volna be, ha Palaiologosz János – doly-  
fös és gögös tekintete ellenére, amit Burne-Jones a *Cophetu*ájában lemásolt –  
úgy dönt, hogy eltökélten harcol a török ellen. Én hithű vagyok, imádkozom  
a test feltámadásáért, és biztos vagyok benne, hogy az ember ott kell hogy  
ráleljen a maga Szentföldjére, ahol először csúszott-mászott a földön, és az  
ismerős erdőinek és folyóinak oly fokozatos átmenettel kell szimbólumokká fa-  
kulniuk, hogy soha fel ne fedezze, nem, még nagy elragadtatásában sem, hogy  
ő a téren kívül áll, és hogy összességében egyedül az idő az, ami távol tartja őt  
a legfelsőbb Pimum Mobilétól, Mennyei Édentől, Sárگا Rózsától.

(Gerengay Krisztián fordítása)

(Szerkesztette Ribiczey Júlia)

*Nyelvi szerkesztők: Mikó Katalin és Soponyai Bianka*  
*A fordítást az eredetivel egybevetette: Fejérvári Boldizsár*



# Hűvös Mennyország

(The Cold Heaven)

Felnéztem, és megláttam hűvös mennyeit az égnek,  
 úgy tetszett: lángol fenn a jég, s varjak keringtek rajta.  
 Szívem, fantáziám hódolt a messzeségnek,  
 vadul rohant, feledte, ami mindennapi fajta.  
 Csak emlékek, melyeknek távol volna már helyük,  
 a forró vér szava, az elmúlt szerelem maradt;  
 magamra vettem esztelen a szellemük.  
 Remegtem, sírtam, rángtam mind a súly alatt  
 vakító fényben. Óh! Ha megnyúlnak az árnyak,  
 kiküldik-e az útra lelkemet –  
 ahogy megírták – meztelen, hogy várjak,  
 s viseljem álszent megvetésüket?

*Török Anna fordítása*

## Egy köntös

Dalomra egy köntöst szabtam,  
 Melyet ősi mondák fonalával,  
 Hímes, finom fonatával  
 Végig betakartam.  
 De a balgák elragadták,  
 S vitték gőggel az utcán,  
 Mint akik maguk varrták.  
 Dalom, hagyd, hogy az övék legyen,  
 Hisz nagyobb érdem igazán  
 Így sétálni, meztelen.

*Katona József Álmos fordítása*

## A Kabát

A dalomnak adtam kabátom  
 Tele dísszel, hímzéssel,  
 Mitológiából áldást és átkot  
 Tetőtől talpig érzéssel.  
 De bolondok viselik már  
 Gúnyolódva, forgolódva,  
 A világ szeme láttára,  
 Mintha ők varrták volna.  
 De hagyd őket, hadd legyen övék,  
 A meztelenség úgyszólván sokkal jobb,  
 Mint maga az öltözék.

*Szűcs Zoltán fordítása*

## Az elme-léggömb

Kéz, tedd a dolgod:  
elme-léggömböm vezesd,  
viharban sodródót, feszeszt,  
szűkös zugába.

*Tordai Éva fordítása*

## A vágy léghajója

Kéz, engedelmes légy,  
Hozd vágyam léghajóját,  
Mit a szél kedvére hány s vet,  
Le, szűk hajlékába.

*Karafa Sándor fordítása*

## Az elme léghajója

A kéz tegye a dolgát;  
Húzza az elme  
Szélfúttá-vonszolta léghajóját  
Szűkös medrébe.

*Süli-Kiss Fruzsina fordítása*

## Az elme léghajója

Kezek, vezessétek az elme léghajóját,  
ahogy csak nektek kell és lehet.  
Csapjátok be az eltérítő szelet  
megcélözva az egyetlen s helyes hangárt.

*Szabó Krisztina fordítása*

# A második eljövétel

(The Second Coming)

Köröz csak köröz, növekvő az ív,  
Sólymot a solymász hiába hív,  
Minden szétszakad, a magról lehullt  
Az őskáosz a földre szabadult,  
Vérözön szabadult el és minden  
Patyolat-ünnep megfullad belé;  
A pallérozottak megalázkodnak, míg a hitványakat  
Meggyőződésük szenvedélye hajtja.

Bizton közel már az új kinyilatkoztatás;  
Bizton közel már a második eljövétel,  
A második eljövétel! És alig hagyják el számat a szavak,  
Baljós képként sérti szemem a Spiritus Mundi  
Része, a sivatagi homokból formált alak,  
Teste fenevad, feje emberi,  
Szeme üres és gyötrőbb, mint a nap,  
Megmozdítja lomha tagjait, míg körötte  
Bömbölő árnyak, az ég madarai.  
A sötétség ránk borul megint, de már tudom,  
Hogy kétezer évnyi megkövült álomba  
Tudta csak elringatni egy bölcső,  
És mily fürtelem ez, mi ideje érkezvén,  
Kúszik tovább Betlehem felé, újjászületni?

*Pap József fordítása*

## Képek

Mi lesz, ha hívlak, hogy  
Hagyd az elme odvát?  
Ki a szélbe, fényre!  
Jobb próba vár ott rád.

Nem küldelek téged  
Moszkvába, sem Rómába.  
Rázd le jármaid, s hívd  
A Múzsát honába.

Kutasd a képeket,  
Vad vágy ahol ébred,  
Az oroszlán, a szűz,  
A szajha s a kised.

Találd meg a sast, mely  
Az egek közt kereng,  
Hallgasd, öten vannak,  
A Múzsá róluk zeng.

*Karafa Sándor fordítása*

## Képeket keress

S ha mondom: hagyd hát el  
Tárnáit elmédnek?  
Sokkal jobb nyújtózni  
A fényben, a szélben.

Nem mondtam soha: menj,  
Vár Moszkva vagy Róma;  
Vesd el a robotot,  
S múzsáid hívd haza!

Képeket keress, mik  
A vadont festik meg;  
Oroszlánt és szüzet,  
Szajhát és gyermeket.

Találj föld s ég között  
Tárt szárnyú réti sast,  
S lásd meg az ötöt, mi  
Múzsákat daloltat.

*Katona József Álmos fordítása*

## Képek

Ha parancsolnám, elhagynád  
Elméd sötét rejtekét?  
Hisz gyakorolni jobb, hol  
Verőfény és tiszta ég.

Nem erőltettem, hogy menj  
Moszkvába vagy Rómába.  
Add fel a robotot, s  
Hívd a Múzsákat haza.

Képeket, melyből vadon  
Összeáll, egyre hajtva,  
Az oroszlán s a szűz,  
A gyermek és a szajha.

Hol sas szárnyal könnyeden,  
A fellegek közt találd,  
Ismerd fel az ötöt, s  
Múzsák hangja száll hozzád.

*Kitley Zsófi fordítása*

## A hosszú lábú légy

(The Long-Legged Fly)

A műveltség már nem hanyatlik,  
Nincs több küzdelem,  
Elnémult eb, kikötött póni  
Messzi őrhelyen.  
Sátrában Cézár, uralkodónk,  
Terveit temeti,  
Szeme a semmibe bámul,  
A fejét leejti.  
*Akár a légy lábától a víz,  
Úgy mozdul elméjétől a csend.*

Ég az égbe nyúló bástya,  
De arcát felidézi,  
S gyöngédebben teszi dolgát  
A magányos férfi.  
Részint asszony, háromrészt gyermek:  
Ha senki nem figyeli,  
Üstfoltozót utánoz,  
Léptét az utcán kilesi.  
*Akár a légy lábától a víz,  
Úgy mozdul elméjétől a csend.*

Kamasz lányok gondolatban  
Rálelhetnek Ádámra,  
Úzd el őket, zárd az ajtót  
Pápa kápolnájára!  
Bent az állványzatnak dőlve  
Michelangelo maga,  
Egér neszenél is halkabb  
Keze mozdulata.  
*Akár a légy lábától a víz,  
Úgy mozdul elméjétől a csend.*

Szabó Anna Viola fordítása

## Egy holdnyi fű

(An Acre of Grass)

A kép s a könyv marad,  
A zöld füves kertben  
Séta a levegőn,  
S kimerül a testem.  
Vén ház, éjféltre jár,  
Csak egér motoszkal.

Vágyaim csendesek.  
Így az élet végén  
Nincs laza képzelet,  
S nem örül az elmém  
Rongyokat s csontokat,  
S igazat nem kutat.

Legyek újra magam,  
Add vén örületét,  
Míg Timon s Lear leszek,  
Vagy az a William Blake,  
Ki vadul falat vert,  
Míg Igazat nem lelt;

Michelangelo eszét add,  
Ki felhőn áthaladt,  
Vagy örülten rázott  
Életre holtakat;  
Add az agg sas-agyát!  
– Vagy feled a világ.

Rácsai Róbert fordítása

# Purgatórium

(Purgatory)

Szereplők:

FIÚ

AGGASTYÁN

*Szín: romladozó ház, a háttérben egy lombtalan fa.*

FIÚ Házról házra, hegyen s völgyön,  
Éjeken át, s ha felkel a nap,  
Cipeltem e zsákot,  
S csak hallgattalak.

AGGASTYÁN Figyeld a házat!  
Vidám meséi rémlenek,  
Eszembe kéne jutnia,  
Az inas mit mondott a részeg  
Vadórnek akkor, októberben.  
Ha én nem tudom felidézni,  
Más soha többé. Hol a víg történet?  
Küszöb sincs már, felszedték,  
A disznó ólát tákolták vele.

FIÚ No, csak nem jártál már erre?

AGGASTYÁN Holdfény önti el az ös-  
vényt,  
Felhő árnya borul a házra,  
Jelképes árnyék. Nézz a fára!  
Milyenek látod?

FIÚ Mint egy vén bolond.

AGGASTYÁN Mint egy... mindegy is,  
milyen!  
Pont egy éve, mikor láttam, oly  
kopár volt,  
Akár most, így más útra tértem.  
Ötven éve, mikor láttam,  
Még nem hasított bele villám,  
Húsos levelek feszítették  
Sűrű, telt, zöld lombjait.  
Gyere! Nézd! Valaki van a házban.

*(A fiú leteszi a zsákot és megáll az ajtóban.)*

FIÚ Egy lélek sincs itt.

AGGASTYÁN Valaki van ott.

FIÚ Az ablak betört, föld beomlott,  
Ég tátong a tető helyén,  
És még egy tojánhéjszilánk,  
Tán csókafészekből való.

AGGASTYÁN De vannak,  
kiket nem érdekel,  
Mi múlt el és mi maradt:

A Purgatóriumból lelkek  
Járnak vissza keresni nyomát  
A régi háznak, ismerős helynek.

FIÚ Megint elment az eszed.

AGGASTYÁN Újraélik  
Bűneiket, s nem egyszer, sok száz-  
szor,

Hogy tudják, kik ellen vétkeztek,  
Ha más ellen, más még segíthet,  
Ha véget ért a bűn folyamánya,  
Megszűnik a rémálom;  
De ha maguk ellen vétkeztek,  
Az Isten kegyelmén kívül  
Más nem segíthet, mint önmaguk.

FIÚ Elegem van!

Ha már muszáj, akkor beszélj a  
csókának.

AGGASTYÁN Állj! Ül le arra a kőre!  
Ez a ház, ahol én születtem.

FIÚ Ez a nagy és rég leégett ház itt?

AGGASTYÁN Anyám – a nagyanyád –  
bírt e vidékkel,  
Övé volt a ház, s mind e táj is,  
Ól, istálló, ebek és lovak.  
Egyik lovát Curraghon tartotta,  
Hol apám volt az istálló.  
Meglátta és megszerette,  
S mert hozzáment, anyja kitagadta.  
Jól tette.

FIÚ Mi a jó vagy rossz itt?  
Nagyapámé lett a lány s a pénz is.

AGGASTYÁN Meglátta és megszerette,  
S az elherdálta mindenét, ami volt.  
Anyám mindezt nem érte meg,  
Mert ott halt meg szülőágyán.

Csak most tud mindent, mert már holt.

Nagy emberek éltek, haltak e házban:

Bírók, tábornokok, országház tagjai,

Ezredesek, kormányzók, férfiak,  
Kik csatáztak Boyne-nál, Aghrimnál.

Kik, ha tisztük kívánta is,  
Hogy Londonba, Indiába menjenek,  
Halni mégis hazatértek.

Vagy tavaszért jöttek le a városból,  
Hogy lássák a virágzó májusi parkot.  
Szerették a fákat – de az kivágta őket,

Így fizette kártyán szerzett tartozását  
S a pénzt, mit lovakra, nőkre herdált részegen –

Szerettek itt mindent: a házat,  
A parknak kusza ösvényeit,  
Ő meggyilkolta a házat, s oly házat,  
Ahol nagy emberek születtek, haltak,

Meggyilkolni, kimondom: főbűn.

FIÚ Istenem, de jó sorod volt! Drága ruhák,

És tán még egy erős paripa.

AGGASTYÁN Hogy ne vihessem semmire,

Nem járatott iskolába. De anyámért,  
Ami őbelőle bennem maradt,  
a vadőr neje

Olvasni tanított, latinra pedig egy káplán.

Öreg könyvek, volt köztük pár

Kétszáz éves francia kötés,

Régi és új könyv tonnaszámra.

FIÚ És te engem milyen iskolába járatnál?

AGGASTYÁN Olyanba, ami illik ahhoz a fattyúhoz,

Akivel egy árokban ejtette meg egy kufár

Egy vándorcigány lányát.

Tizenhat voltam, amikor az apám  
Részegen magára gyújtotta a házat.

FIÚ De én is ennyi vagyok, tizenhat,  
A Puck vásár idején töltöm be.

AGGASTYÁN Minden szénné égett,  
könyvek,

Könyvtár, minden odaveszett.

FIÚ Azt mondják, te ölted meg akkor  
A lángoló házban. Igaz ez?

AGGASTYÁN Csak mi ketten vagyunk  
itt?

FIÚ Igen, apám.

AGGASTYÁN Belé döftem a kést,  
Amivel ma vacsorázom,

A testét hagytam a tűzben égni,  
De kivonszolták a házból, és valaki  
Látta a szúrt sebet, de nem volt benne biztos.

Mert a test megfeketedett már.

Néhány részeg barátja persze  
Megesküdött, bíró elé visz,  
Perrel fenyegetve kötekedett.

A vadőr adott néhány régi ruhát,  
S én futottam, dolgoztam itt is, ott is,  
Hogy aztán vándorárus legyek,  
Nem túl nemes szakma, de istenem!  
Ez jár, mert az apám fia vagyok,  
Ez jár azért, amit tettem vagy teszszek még.

Hallgasd! Lódobogás! Hallgasd csak!

FIÚ Nem hallok semmit se.

AGGASTYÁN Dobog! Jön!  
Sok éve ezen az estén esküdtek  
meg,

Ezen az estén fogantam meg.  
Apám vágta haza a kocsmából,  
Whiskysüveg a hóna alatt.

*(Az egyik ablakot előnti a fény, mögötte fiatal lány tűnik fel.)*

Nézd, az ablakban áll, olyan egyedül,  
Hallgat, minden szolga már rég  
alszik,

Apám sokáig elmaradt,  
Részegen hetvenkedni a kocsmában.

FIÚ Csak egy üres rés tátong a falban!  
Megint képezelegsz. Mindennap  
Egyre bolondabb leszel!

AGGASTYÁN Most hangosabb,  
Kövezett úton jön, azóta persze  
Benőtte a fű végig. A ló megáll,  
Ő pedig a ház mögé vezeti,  
Hogy kikösse az istállóban,  
A lány lejön érte, nyitja az ajtót,  
Ma éjjel ő sem különb, mint a férje,  
Mintha nem is látná, hogy az részeg,  
Megőrül érte, mennek fel a lépcsőn,  
Viszi a szobájába, kis ágyáig,  
Az lett a nászágtyuk.  
Az ablak újra kiviláglik.

Ne engedd, hogy hozzád nyúljon!  
Részegen is teherbe ejthet,  
S ha hozzád nyúl, meg is teszi,  
És hordhatod ki gyilkosát!  
Süketek vagytok?! azt se hallanák,  
Ha ágat vagy követ hajítanék oda  
nekik.

Lehet, tényleg elment az eszem.  
De akkor is: az utolsó pillanatig  
Anyám át kell éljen minden  
Apró részletet büntudatában.  
A nászéjszakát újraéli,  
És nem élvezi, vagy ha mégis,  
Akkor is az öröm büntudattal jár,  
Melyik erősebb?

Nem vagyok művelt.  
Ide Tertullianusszal! Ő és én  
Közösen tán kaphatunk választ,  
Amíg azok ketten a matracon he-  
vernek,

Amíg én meg nem foganok.  
Gyere vissza!  
Szóval azt gondoltad, megszöksz  
A zsákkal, benne a pénzemmel?  
Azt gondoltad, észre se veszem,  
Hogy kotorásztál a zsákban?

*(A fény az ablakban lassan elhalvá-  
nyul.)*

FIÚ Soha nem adtad meg a részem,  
ami jár.  
AGGASTYÁN És ha odaadtam volna  
neked?  
Elinnád az utolsó garasig.

FIÚ És ha igen? Jogom van rá,  
Hogy úgy költsem, ahogy tetszik.  
AGGASTYÁN Elhallgassál! Add a zsá-  
kot!

FIÚ Azt lesheted!  
AGGASTYÁN Eltöröm az ujjaid!

*(Küzdenek a zsákért, a zsák a föld-  
re esik, és szétszóródik a pénz. Az  
aggastyán megtántorodik, de végül  
megáll a lábán. Állnak és egymást  
nézik. Az ablakban újra megjelenik a  
fény. Egy férfi látszik, aki whiskyt önt  
a poharába.)*

FIÚ És ha megölnélek? Ahogyan te  
ölted meg  
Nagyapámat, mert öreg volt, te  
meg fiatal?  
Most te vagy öreg, és én vagyok  
fiatal.

AGGASTYÁN *(nézi az ablakot)* Jobb-  
képű volt persze... tizenhat év...

FIÚ Mit motyogsz?

AGGASTYÁN Fiatalabb, mégis  
Látnia kellett, hogy nem hozzá való.

FIÚ Mit mondasz? Bökd már ki!

*(Az aggastyán rámutat az ablakra.)*

Úristen! Az ablakban ott a fény,  
És ott áll valaki, bár a padló  
Szenes bordái beszakadtak régen!

AGGASTYÁN Az ablakban ott a fény,  
mert apám

Poharat keres whiskyjéhez,  
Bágyadt szörnyként dől ki az ab-  
lakon.

FIÚ Egy halott élő, meggyilkolt ember!

AGGASTYÁN „S hitvesi álomba zuhan  
Ádám.”

Hol olvastam ezt a sort?

Mégis

Nincs az ablakban más alak, csak  
A kép, mely anyám elméjében él,  
Holtként egyedül van büntudatában.

FIÚ Egy test, csupán egy csonthalom  
Már születésem előtt is! Borzalom!  
*(Eltakarja a szemét.)*



AGGASTYÁN Az a szörny semmit se  
tud meg, maga is semmi,  
Ha én most ezt meggyilkolom,  
Még csak ide se fordítja fejét. *(Le-  
szúrja a fiút.)*  
Apám és fiam egyazon késsel.  
Most bevégeztetett. Itt van, nesze,  
nesze!

*(Újra és újra beledőf. Az ablak első-  
tétül.)*

„Ne sírj, kicsi gyermek, jó herceg  
apád,  
Fényes, szép úrhölgy a te drága  
anyád.”  
Nem, ez valami könyvből való,  
S ha éneklek, akkor csakis anyám-  
ra várva,  
De rím nem jön a számra most.

*(Az egész színpad elsötétül, csak a fa  
áll fehér fényben.)*

Nézd a fát!  
Megtisztult lélekként áll ott,  
Ragyogó, kedves, hideg és fehér.  
Drága anyám, az ablak újra sötét,  
De te fénylesz, mert már végeztem  
Minden következménnyel.  
Megöltem a kölyköt, mert ha ez  
fel nő,

Kedves szavakat súgna egy nőnek,  
Majd teherbe ejtené, s az átok  
folytatódna.

Aljas, kivénhedt ember vagyok,  
S épp ezért már ártalmatlan. Majd ha  
Beledőftem a kést ebbe a rögbe,  
És kihúzva a penge tiszta újra,  
Felveszem a zsákot, amelyet ez  
eldobott itt,  
S megyek el egy messzi helyre,  
Régi tréfákat új fülekbe súgni.

*(Tisztogatja a kését, majd összeszedi  
a pénzt.)*

Lódobogás! Édes Uram,  
Milyen gyorsan visszatér... megint,  
megint!

Nincs vége a rémálmának.  
Kétszer öltem, és hiába,  
Életre hívja a halálos éjszakát,  
S nem egyszer, sok százszor.

Istenem!

Szabadítsd meg édesanyám  
Lelkét az álomtól. Ember többet  
nem tehet érte.

Enyhítsd a nyomorát az élőnek,  
Rémálmát a halottnak.

*Magyary Anna fordítása*

# Tartalomjegyzék

## „A halhatatlanság remeki”: William Butler Yeats-fordítások a költő születésének 150. évfordulóján

Előszó (Bertha Csilla) . . . . .	57	<b>II. rész. Versenyen kívül</b>	
Penszky Lili: Második eljövétel; Hajózás Byzantiumba (illusztráció) . . színes melléklet		Az elrabolt gyermek / The Stolen Child (Várnai Laura) . . . . .	94
Szabó Kristóf: A második eljövétel (rajz) . . . . .	59	A világ rózsája / The Rose of the World (Karafa Sándor) . . . . .	95
Az ellopott gyermek / The Stolen Child (Tordai Éva) . . . . .	59	A világ rózsája (Török Anna) . . . . .	95
Az ellopott gyermek (Bodor Melinda) . . . . .	61	Innisfree szigete / The Lake Isle of Innisfree (Kőszeghy Anna) . . . . .	96
Jó széllel Bizáncba / Sailing to Byzantium (Pap József) . . . . .	63	Innisfree (Karafa Sándor) . . . . .	96
Hajózás Bizáncba (Rácsai Róbert) . . . . .	64	Az innisfree-i tó szigete (Gálla Edit) . . . . .	97
Innisfree szigete / The Lake Isle of Innisfree (Pap József) . . . . .	65	Égi kelméről álmodik / He Wishes for the Cloths of Heaven (Pető-Mordovski Anikó) . . . . .	97
Magasztos beszéd / High Talk (Tordai Éva) . . . . .	65	A vándorló Aengus dala / The Song of Wandering Aengus (H. Bajkai Judit) . . . . .	98
A vándor Aengus dala / The Song of Wandering Aengus (Rácsai Róbert) . . . . .	66	A vándorló Aengus dala (Gálla Edit) . . . . .	98
A Rubintrózsza lovagja / Out of the Rose, mese (Albert Noémi) . . . . .	67	Dal A színészkirálynóból / A Song from "The Player Queen" (Tordai Éva) . . . . .	99
Mennyei leplekre vágyom / He Wishes for the Cloths of Heaven (Szabó Anna Viola) . . . . .	71	Egy dal A színészkirálynóból (Gálla Edit) . . . . .	99
A körforgás / The Wheel (Tordai Éva) . . . . .	71	Felfedezések (esszé) / Discoveries (Fejérvári Boldizsár és szemináriumi csoportja) . . . . .	100
A kerék (Sánta Lúcia) . . . . .	71	Hűvös Mennyország / The Cold Heaven (Török Anna) . . . . .	120
Köntös / A Coat (Hegyesi Zsolt) . . . . .	72	Egy köntös / A Coat (Katona József Álmos) . . . . .	120
Köntös (Karafa Sándor) . . . . .	72	A Kabát (Szűcs Zoltán) . . . . .	120
Fergus és a druida / Fergus and the Druid (Hollós Judit Katalin) . . . . .	72	Az elme-léggömb / The Balloon of the Mind (Tordai Éva) . . . . .	121
A kelta elem az irodalomban (esszé) / The Celtic Element in Literature (H. Bajkai Judit) . . . . .	74	A vágy léghajója (Karafa Sándor) . . . . .	121
Iskolások között / Among School Children (Szihalmi Csilla) . . . . .	83	Az elme léghajója (Süli-Kiss Fruzsina) . . . . .	121
A képek / Those Images (Tordai Éva) . . . . .	85	Az elme léghajója (Szabó Krisztina) . . . . .	121
Azok a képek (Rácsai Róbert) . . . . .	85	A második eljövétel / The Second Coming (Pap József) . . . . .	122
Léda és a hattyú / Leda and the Swan (Lauer Péter) . . . . .	85	Képek / Those Images (Karafa Sándor) . . . . .	123
Moll Magee balladája / The Ballad of Moll Magee (Lázár Júlia) . . . . .	86	Képeket keress (Katona József Álmos) . . . . .	123
Moll Magee balladája (Lauer Péter) . . . . .	87	Képek (Kitley Zsófi) . . . . .	123
Moll Magee balladája (Rácsai Róbert) . . . . .	88	A hosszú lábú légy / The Long-Legged Fly (Szabó Anna Viola) . . . . .	124
A macska és a hold (dráma) / The Cat and the Moon (Rácsai Róbert) . . . . .	89	Egy holdnyi fű / An Acre of Grass (Rácsai Róbert) . . . . .	124
		Purgatórium (dráma) / Purgatory (Magyar Anna) . . . . .	125

# W. B. Yeats 150 | Taréjlesztés

„Halálomra ítélek!” (Fodor Ákos: *A felelőtlen*)

„Hulló éj-taréj, / konyulsz, hideg holdkaréj, / szikrázó tar éj. // Űrtaréj-színek, / gázbolyhok, porködfátylak / korát látja szem.” (Füleki Gábor)

„Az a törvényszerű, ami természetes. A világon mindennek megvan a maga útja. Az embernek az utat kell követnie, ugyanúgy, ahogy a halél a folyóban vagy a tóban. A haiku hangulatából sugárzik a *szabi* érzése.” (Vihar Judit)

„Amikor W. B. Yeatsnek, a Nobel-díjas író költőnek, írónak, drámaírónak, színházalapítónak, irodalomszervezőnek, az író nemzeti irodalomújjáélesztőjének, nemzetépítőnek, közéleti embernek a 150. születési évfordulóját ünnepeljük, felvetődik a kérdés, hogy mennyit ismer belőle – gondolatvilágából, műveiből – a magyar irodalom szerető közönség.” (Bertha Csilla)

„A Teremtő akarataiból két évszázad, sőt két évezred utazója vagyok. Nagyon rövid ideig voltam gyermek, majd annál tovább – feltűnően hosszú ideig – majdnem felnőtt, de sohasem igazán, inkább koravén lettem.” (Ruva Farkas Pál)

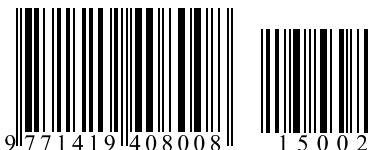
„Mint atyamesterei, Baudelaire is gyűlölte – látjuk *A baglyokból* – a mozgást. Minden mozgás kárhózas, mondták. Az idő: kényszerűség, rossz dolog, nem is irányul másra, mint hogy befejeződjék, mondták. Baudelaire és szellemi rokonai – hogy egy pillanatra kipillantsunk a lenyűgöző vers vonatkozásrendszeréből – a Történelem, a Forradalmi korszak fenyegető közeledésében, az Idő felgyorsulásában megérik a veszélyt, s rabiátus gesztusok kíséretében visszavágynak a statikus Isten, a régi statikus Rend világába.” (Báthori Csaba)

Ára: 800 Ft. Előfizetés: 6000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.  
(1) 303-3440-es faxszámán, a [hirlapelofizetes@posta.hu](mailto:hirlapelofizetes@posta.hu) e-mail-címen,  
valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185



A folyóirat támogatói:

NKA  
Nemzeti Kulturális Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK  
MINISZTERIUMA